

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TELİF HUKUKUNDA İŞLENME ESERLER

Yüksek Lisans Tezi

Uğur TEKERCİ

AĞUSTOS 2017

TELİF HUKUKUNDA İŞLENME ESERLER

UĞUR TEKERCİ

TARAFINDAN

**ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE
SUNULAN TEZ**

**ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

AĞUSTOS 2017

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç.Dr.Seyfullah YILDIRIM
Enstitü Müdür V.

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

Prof. Dr. Ziyne Seldağ GÜNEŞ PESCHKE
Özel Hukuk Anabilim Dalı Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Prof.Dr.Hayri BOZGEYİK
Danışman

Jüri Üyeleri

Prof.Dr.Hayri BOZGEYİK

Doç.Dr.Mahmut YAVAŞI

Yrd.Doç.Dr.Zeynep DÖNMEZ

İNTİHAL

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Adı Soyadı: Uğur TEKERCİ

İmza:

ÖZET

TELİF HUKUKUNDA İŞLENME ESERLER

Tekerci, Uğur

Yüksek Lisans, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Tez Yöneticisi : Prof.Dr.Hayri Bozgeyik

Temmuz 2017, 109 sayfa

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre eser, sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleridir. Görüldüğü üzere Kanun, eser türü olarak dört kategori belirlemiştir. Bir fikri ürünün eser sayılabilmek için şartlarından biri, bu dört kategoriden birine dâhil olmaktır. Eserler üzerinde eser sahibine tanınan haklar da Kanun'da hüküm altına alınmış olup, mali haklardan bir tanesi işleme hakkıdır. İşleme hakkının kullanımı, Kanun'da işlenme eser denilen ve asıl eserden ayrı yeni bir eserin meydana getirilmesine yaramaktadır. Zira Kanun gereğince, diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat mahsulleri işlenme eserlerdir. Bu halde, Kanun'un eser tanımına uygun olan bir fikri ürün hususiyet katılarak değiştirilmektedir. Kanun, işlenme eserlere örnek teşkil eden başlıca halleri 6'ncı maddesinde sıralamıştır.

Çalışmamızda eser ve eser sahibi kavramları ile eser sahiplerine tanınan haklar temel konuyu izah etmek amacıyla değerlendirilecek; işleme hakkı, işlenme eser, işlenme eser türleri ve işlenme eser sahibi mevhumları gibi hususlar ise çalışmanın odak noktası olduğundan derinlemesine incelenecektir. İşlenme eserin ve işlenme eser sahibinin ne anlama geldiği anlatıldıktan sonra; iş ilişkisi içerisinde meydana getirilen işlenmelerin eser sahipliği meselesi, birden fazla kimsenin birlikte meydana getirdiği işlenmeler ve aynı eserin farklı kişiler tarafından işlenmesi hali irdelenmiştir. Diğer yandan, işlenme eser

üzerindeki hakların ne şekilde devredilebildiği ile bu hakların ihlal edilmesi halinde işlenme eser sahibine tanınan kanun yolları da konunun devamını teşkil ettiğinden irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: “eser”, “işlenme eser”, “işlenme eser sahibi”, “sözleşme”, “hukuk davaları”.

ABSTRACT

ADAPTATIONS IN COPYRIGHT LAW

Tekerci, Uğur

Master, Private Law Department

Supervisor : Prof.Dr.Hayri Bozgeyik

July 2017, 109 pages

According to Code on Intellectual and Artistic Works (No. 5846) a work is any intellectual or artistic product bearing the characteristic of its author, which is deemed a scientific and literary or musical work or work of fine arts or cinematographic work. As can be seen, the Code divides work into four categories. An intellectual product must be included in one of these four categories to be accepted as a work. Economic rights of copyright owners are ensured in the Code and one of these rights is right of adaptation. Usage of right of adaptation results in occurrence of a new intellectual product which is called as adaptation (derivative work) by the Code. Because adaptation is intellectual and artistic product bearing the characteristics of the adaptor, which is created by benefiting from another work but which is not independent of such work. In case of adaptation, a copyrighted work is transformed into a different copyrighted work by adding some new intellectual characteristics. The main types of adaptations are listed in article 6 of the Code.

In this dissertation, we will evaluate the subjects of work, author and exclusive rights of authors with regards to adaptations. Then, we will focus on the concepts of right of adaptation, adaptation as a copyrighted work, main types of adaptations and adaptor as an author in detail, since they are the focal points in our study. After the description of derivative works and adaptor as an author, we will have talked about works that are created

as a job duty, works that are created by co-authors and works that are created by separate authors. In addition to that, other important topics that will be examined in this thesis are transfer of the exclusive rights on adaptations and legal remedies in case of infringements.

Keywords: “work”, “derivative work”, “derivative work owner”, “contract”, “civil lawsuits”.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

TELİF HUKUKUNDA TEMEL KAVRAMLAR

1.1 Telif Hakkı Kavramı	1
1.2 Eser Kavramı	5
1.2.1 Hususiyet Şartı	6
1.2.2 Kanun'daki Türlerle Girme Şartı	10
1.2.3. Algılanabilir Olma Şartı	11
1.3 Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Eser Türleri	12
1.3.1 Genel Olarak Eser Türleri	12
1.3.2 İşlenmeler	15
1.4 Eser Sahibi	16
1.4.1 Tanımı	16
1.4.2 Eser Sahibinin Hakları	18
1.4.3 İşleme Hakkı	22

İKİNCİ BÖLÜM

İŞLENME ESER KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

2.1 Tanımı ve Unsurları	24
2.1.1 Tanımı	24
2.1.2 Unsurları	28
2.1.2.1 İşleyenin Hususiyetini Taşıma	28
2.1.2.2 Asıl Esere Bağlılık	29

2.1.2.3 Tali Unsurlar	30
2.2 İşleme Hakkının Kullanımı	34
2.2.1 Asıl Eser Sahibinin İzninin Alınması	34
2.2.2 İşleme Hakkının Serbestçe Kullanılabildiği Haller	37
2.3 İşlenme Eser Çeşitleri	42
2.3.1 Tercümeleler	42
2.3.2 Roman, hikâye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevilere bir başkasına çevrilmesi	46
2.3.3 Musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filme alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekilde sokulması	46
2.3.4 Musiki aranjman ve tertipleri	47
2.3.5 Güzel sanat eserlerinin bir şekilde diğer şekillere sokulması	48
2.3.6 Bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması	48
2.3.7 Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi (Derlemeler)	49
2.3.8 Henüz yayımlanmamış olan bir eserin ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi	53
2.3.9 Başkasına ait bir eserin izah veya şerhi yahut kısaltılması	53
2.3.10 Bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması	55
2.3.11 Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞLENME ESER SAHİBİNİN HAKLARI VE DİĞER HUSUSLAR

3.1 Genel Olarak	63
3.2 Hakları	63
3.2.1 Mali Haklar	65
3.2.2 Manevi Haklar	67

3.3 Birden Fazla Kimsenin Birlikte Meydana Getirdiği İşlenmeler	70
3.4 Bağımlı Çalışan Kişinin Meydana Getirdiği İşlenmeler	73
3.5 İşlenme Eserler Üzerinde Koruma Süreleri	76
3.6 İşlenme Eserlerde Telif Sözleşmeleri	79
3.7 Aynı Eserin Farklı Kişiler Tarafından İşlenmesi	84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAKKI İHLAL EDİLEN İŞLENME ESER SAHİBİNİN BAŞVURABİLECEĞİ HUKUK YOLLARI

4.1 Genel Olarak	87
4.2 Hukuk Davaları	88
4.2.1 Tecavüzün Ref'i Davası	90
4.2.2 Tecavüzün Men'i Davası	98
4.2.3 Tazminat Davaları	99
4.3 Geçici Hukuki Koruma Yolları	101
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	106

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
b.	: bent, bası
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
C.	: Cilt numarası
E.	: Esas numarası
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD	: (Yargıtay'ın) Hukuk Dairesi
HGK	: (Yargıtay) Hukuk Genel Kurulu
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar numarası
m.	: madde
s.	: sayfa, sayı
S.	: (Dergilerde) Sayı
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TRIPS	: Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
WIPO	: World Intellectual Property Organization (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü)

BİRİNCİ BÖLÜM

TELİF HUKUKUNDA TEMEL KAVRAMLAR

1.1 Telif Hakkı Kavramı

Fikri mülkiyet hakları, kişinin fikri çabası sonucunda ortaya çıkardığı ürünler üzerinde söz konusu olan ve hukuken korunan menfaatlerdir¹. Fikri mülkiyet hakları, fikri ve sınai haklardan müteşekkildir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu², eser sahibinin hakları ve bunlarla bağlantılı hakların bütününe fikri hak demektir. Sınai hak kavramı ise çok daha geniş bir mevzuat yelpazesi ile tanınmakta ve korunmakta olup; marka, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım, coğrafi işaret, entegre devre topografyaları üzerindeki haklar ve ıslahçı hakları gibi sanayiye uygulanabilir koruma konularından oluşmaktadır. Üzerinde fikri ve sınai haklar teşekkül eden ürünlerin her birine genel olarak fikri ürün denilebilir.

Fikri mülkiyet kavramının net bir biçimde anlaşılabilmesi için hakların ayrımı içindeki yerinin bilinmesi gerekir. Haklar “kamu hukukundan doğan haklar” ve “özel hukuktan doğan haklar” olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Özel hukuktan doğan haklar da herkese karşı ileri sürülebilen “mutlak haklar” ve sadece belirli bir hukuki işlem ya da eylemin tarafları arasında ileri sürülebilen “nisbi haklar” olmak üzere iki kısımdır. Mutlak haklar, malvarlığı hakları ile şahıs varlığı haklarından müteşekkildir. Malvarlığı hakları, ya maddi bir varlığı yahut maddi nitelikte olmayan ancak mali değer ifade eden unsurları konu alır. Şahıs varlığı hakları, kişinin insan olmaktan doğan şerefî, haysiyeti, ismi, resmi ya da özel yaşamı gibi unsurlar ile velayet ve vesayet gibi başka kişiler üzerinde sahip olduğu hak ve yetkilerden oluşur. Şahıs varlığı hakları, malvarlığı haklarından farklı olarak bizatihi bir mali değer ifade etmezler³.

---

¹ Ateş, Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara 2003, s.93.

² Bundan sonra kısaca “FSEK” olarak anılacaktır.

³ Dural, Mustafa, Türk Özel Hukuku, C. 1, İstanbul 2006, s.133-135; Kılıçoğlu, Ahmet, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Ankara 2013, s.1.

Malvarlığı haklarından maddi varlıklar üzerinde tecessüm edenlere en iyi örnek mülkiyet hakkı iken, soyut nitelikte olup mali değer taşıyan malvarlığı haklarına fikri ve sınai haklar örnek verilebilir. TMK sadece maddi mülkiyete konu olan şeyleri düzenlemiş, bunları da taşınır ve taşınmaz mal olarak iki gruba ayırmıştır (TMK m.704 ve 762). Oysa maddi mal niteliği taşımasa da, üzerinde çeşitli hak ve menfaatler tesis edilebilen, ekonomik ve ticari hayatta mübadeleye konu olabilen birtakım hukuki varlık ve değerler de bulunmaktadır. Maddi varlığı olmadığı halde kişinin malvarlığı değerleri arasında değerlendirilen fikri mahsuller, fikri mülkiyetin konusunu oluşturmaktadır⁴. Gerçekten maddi bir varlık üzerinde cisimleşmiş olsa dahi fikri veya sınai hakkın konusu madde üzerinde tezahür eden fikri çabadır. Örneğin, bir şairin yazmış olduğu şiirin başkaları tarafından çoğaltılmasını veya değiştirilmesini önleme hakları vardır. Bunlar şairin eser sahibi olmaktan kaynaklanan haklarıdır. Bu örnekte şairin bu hakkı maddi nitelikteki bir varlık yani eşya üzerinde kurulmuş değildir. Şiir kitap halinde basılıp yayımlanmış olsa bile, eser sahibinin fikri hakkı cisimleşmiş olan kitap nüshalarında değil, o kitapta ifade bulan sanattadır. Keza otomobil motoruna ilişkin buluş yapıp patent alan bir kişi, patent denilen sınai hakkın sahibi olur. Bu örnekte de, sınai hak üretilen otomobil motorlarında değil, motorda somutlaşan buluş üzerindedir⁵. Fikri mülkiyet hakları soyut niteliğe sahiptir. Yani bu haklar ile koruma altına alınan, insan düşüncesinin ürünü olan maddi olmayan mallardır.

Eser sahibinin hakları eşya üzerindeki haklardan farklıdır. Zira malikin eşyası üzerinde hukuk düzeninin çizdiği sınırlar içerisinde dilediği şekilde tasarruf ve üçüncü şahısların her çeşit saldırısını men edebileceği söylenebilirken, eser sahibi sadece hukuk düzeninin kendisine tanıdığı münferit hakları kullanabilmektedir. Bu sebeple, eser sahibinin eseri üzerindeki haklarına kanunen getirilen sınırlamalar, malikin eşyası üzerindeki tasarruf yetkisinin kanunla sınırlandırıldığı hallerden çok daha fazladır⁶. Eser sahibinin mutlak haklarına getirilen sınırlandırmalar: Kamu düzeni, genel ahlak, kamu yararı gibi sebeplerle getirilen sınırlamalar ve hususi menfaat (şahsi kullanım vs.) yararına getirilen istisnalardan oluşmaktadır⁷. Örneğin, bir eserin kâr amacı güdülmeksizin, şahsi kullanım amacıyla çoğaltılabilmesi mümkündür. Ayrıca mülkiyet hakkından farklı olarak

⁴ Ateş, Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, s.100.

⁵ Dural, s.132; Kılıçoğlu, s.2.

⁶ Güneş, İlhami, Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2015, s.29; Erdil, Engin, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, İstanbul 2003, s.91.

⁷ Ateş, Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, s.63.

fikri mülkiyet hakları belli bir süre boyunca korunurlar. Telif haklarında bu süre kural olarak, eser sahibinin hayatı boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıl müddetindedir.

UNESCO Kültür Bölümü, telif hukukunu, eser sahiplerine (yazarlar, müzisyenler, ressamlar ve diğer üreticiler) eserleri üzerinde koruma bahşeden bir hukuk dalı olarak tanımlamaktadır⁸. Esasen bu tarz bir telif hukuku tanımı, eser ile bağlantılı haklar ve onların sahiplerini kapsamadığından dolayı noksanıdır. Öte yandan bu, telif hakları nedir diye sorulduğunda verilecek bir cevap olarak yeterlidir. Zira telif hakları kapsamında FSEK’te düzenlenmiş olan eser sahipliğinden doğan mali ve manevi haklar yer almaktadır. Ancak telif hukuku, sadece eser sahipliğinden doğan hakları yani telif haklarını değil, bunlarla ilintili işler yapan icracı sanatçılar, fonogram yapımcıları, film yapımcıları ile radyo-TV kuruluşlarının fikri ürünleri (oyunculuk, seslendirme gibi icralar, ses tespitleri, film tespitleri ve radyo-TV yayınları gibi) üzerindeki haklarını da koruyan bir hukuk dalıdır. Yani telif hukuku, telif haklarının korunmasından daha geniş bir koruma alanına sahiptir.

FSEK taslağını hazırlayan Prof.Dr. Ernst Hirsch’e göre telif hakkı, *“her nevi mahsulatı fikriye ve kalemiye müelliflerine (eser sahiplerine), eserleri üzerinde, vaazı kanun tarafından himayeye layık görülen (kanun tarafından korunmaya değer görülen) menfaatlerin siyaneti (korunması) maksadıyla müspet hukukça tanınan hak ve salahiyetlerin heyeti mecmuasıdır (toplamıdır).”*⁹

Telif hakkı kavramını açıklayan muhtelif teoriler mevcut olup bunlar: -Fikri mülkiyet teorisi, -teklici hak teorisi, -kişilik hakları ve malvarlığı hakları teorisi ve -eser sahipliği teorisidir. FSEK bunlardan eser sahipliği teorisini esas almaktadır. Bu teoriye göre telif hakları, eser sahibi ile meydana getirdiği eser arasındaki objektif hukuki ilişkiye dayanır. Eser sahipliği olarak adlandırılan bu hukuki durum, malvarlığına ve kişiliğe dair çeşitli hak ve yetkileri doğurmaktadır. Telif hakkı kavramı, eser sahipliğinden doğan hakların tek tek toplamını değil, eserin meydana getirilmesi ile kendiliğinden ortaya çıkan objektif bir hukuki durumu ifade eder. Eserin meydana getirilmesiyle birlikte, onu meydana getiren kişi ile eseri arasında görünmez bir bağ kurulur ve böylece eseri meydana

⁸ UNESCO, The ABC of Copyright, 2010, s.10.

⁹ Hirsch, Ernst, Türkiyede Tercüme Hakkının Veçhi Tekâmülü, İÜHFM 1939, C.5, s.48.

getirenin şahsında yeni bir hukuki statüye giriş söz konusu olur. Bu hukuki statü, eser sahipliğidir. Bu statü, kısmen malvarlığına (mali haklar) kısmen de şahıs varlığına (manevi haklar) ilişkin hak ve yetkilerin birleşiminden oluşur¹⁰. Eser sahibinin hakları eserin üretilmesiyle birlikte doğar. Telif hakkının doğması için tescile gerek yoktur. Bu husus bağlantılı haklarda da geçerli kural olup, genel olarak fikri hakları, sınai haklardan ayıran önemli bir farktır. Zira marka, patent vb. sınai hakların genelinde kural, hakkın sicile kayıtla kazanılmasıdır¹¹.

Hukuk sisteminin hangi fikri hakları koruyacağı kanunla belirlenmektedir. Kanunlar, hangi fikri hakların korunacağını, sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesine göre veya örnek kabilinden belirleyebilir¹². Bu hususta Bern Konvansiyonu yahut TRIPS Anlaşması¹³ gibi uluslararası sözleşmeler ve AB mevzuatı, kanun koyucuları bağlayan hükümler içermemektedir. FSEK’te eser sahibine tanınan haklar (telif hakları), mali ve manevi haklar şeklinde iki kategoriye ayrılır: Manevi Haklar, umuma arz yetkisi, adın belirtilmesi yetkisi, eserde değişiklik yapılmasını men etme yetkisi ile eser sahibinin malik ve ziyede karşı haklarından oluşmakta iken; mali haklar ise işleme, çoğaltma, yayma, temsil ve umuma iletim hakkından oluşmaktadır.

İlk Türk matbaasının 1727’de kurulmuş olması nedeniyle telif hakları alanında Batıdaki gelişmeler yaklaşık 300 yıl gecikme ile takip edilebilmiştir. Ülkemizde, Osmanlı döneminde telif hakkıyla ilgili ilk hukuki düzenleme 1857 tarihli Telif Nizamnamesi’dir¹⁴. Bu Nizamnameye göre, eserin yazarına 40 sene müddetle eseri çoğaltma ve yayma imtiyazı tanınmakta ve eserleri basan matbaalara ilişkin konular düzenlenmekteydi, ayrıca yazar ile yapılan anlaşmadaki sayıdan fazla bastıran kişiler cezalandırılmaktaydı¹⁵.

8 Mayıs 1910 tarihinde gerçek anlamdaki ilk fikir ve sanat eserleri kanunu olan

---

¹⁰ Güneş, s.54.

¹¹ Kılıçoğlu, s.108.

¹² Öztan, Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008, s.91.

¹³ Türkçesi “Fikir Mülkiyeti Haklarının Ticari Niteliklerine İlişkin Anlaşma”, Anlaşmanın Türkçe metni için bkz. http://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2012/03/18/2012_03_18_183846.pdf Erişim Tarihi: 04/05/2016.

¹⁴ Nizamnamenin asıl adı “kitap tab’ı hakkındaki inhisar maddesini ilga eden nizamname”dir. Nizamname, altı maddeden müteşekkil olup ekleri ile birlikte tam metni için bkz. Kabacıoğlu, Hilal, Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Aktarılan Telif Hakları Mevzuatı: Tarihsel Sürekliliğin Analizi, Ankara 2009, s.77-80.

¹⁵ Teoman, Ömer, Çeviri Hakkının Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi ve Özellikle Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi Üstüne, İstanbul 1973, s.95-96; Kabacıoğlu, s.28.

“Hakkı Telif Kanunu” çıkarılmıştır. Hakkı Telif Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı’nın talebi ve İstanbul Hukuk Fakültesi’nin talimatı üzerine, Prof.Dr. Ernst Hirsch tarafından hazırlanan FSEK’in yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1952 tarihine kadar yürürlükte kalarak, Türk kültür ve sanat yaşamını belirleyen bir kanun olmuştur¹⁶. 1910 tarihli Hakkı Telif Kanunu, Türkiye’nin 1886 tarihli Bern Sözleşmesi’nin 1948 tarihli revize edilmiş metnine katılmasını gerçekleştiren 5777 sayılı Kanun ve 5846 sayılı FSEK’in yürürlüğe girdiği tarihe kadar uluslararası alandaki gelişime uzak kalmıştır. FSEK başta 1983, 1995, 2001, 2004 ve 2008 yıllarındakiler olmak üzere önemli değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklikler özellikle, eser ve eser sahibi kavramlarında, bağlantılı hak sahipliğinin kapsamlarında ve mali hak koruma sürelerinde medeni dünyadaki gelişmelere uyum amacıyla yapılmıştır.

1.2 Eser Kavramı

Eser kavramı, fikri ürün kavramından daha dardır. Zira her fikri ürün eser olmamakla birlikte, her eser bir fikri üründür. Bir fikri ürünün pozitif hukuk nazarında eser sayılıp sayılmadığını belirleyebilmek için, bu hususu düzenleyen mevzuata bakmak gerekmektedir.

Genel anlamda eser, bir kişinin fikri veya bedensel çalışmasının mahsulü olan şeydir. Fikri hukuk bakımından ise eser, kişinin fikri faaliyeti sonucu ortaya çıkan, kanundaki tanıma uygun sonuçlar şeklinde tanımlanabilir. FSEK m.1/B’ye göre eser, “sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri”dir. Uygulama ve doktrinde, kısa “eser” terimi yerine “fikir ve sanat eseri” yahut “fikri eser” terimleri de kullanılmaktadır¹⁷.

FSEK m.1/B’de yer alan tanıma uygun bir eserden bahsedebilmek için, bir fikir ürününün iki koşulu sağlaması lazımdır. Bunlardan ilki, fikri ürünün “sahibinin hususiyetini taşıması”; ikincisi ise “Kanun’da sayılan eser kategorilerinden birine dâhil olması”dır. Doktrin, bir fikri ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için FSEK’te varlığı açıkça aranan bu şartlarından ilkinde “sübjektif unsur” veya “esasa ilişkin şart”, ikincisine

¹⁶ <http://www.telifhaklari.gov.tr/Telif-Hakki-Nedir> Erişim Tarihi: 16/04/2016.

¹⁷ Ateş, Mustafa, Fikri Hukukta Eser, Ankara 2007, s.25.

ise “objektif unsur” veya “şekle ilişkin şart” demektir¹⁸. Öte yandan, doktrinde yapılan eser tanımına göre, bir fikri ürünün eser olarak kabulü için esasen üç şartın gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu şartlar;

1-Şekli şart: Kanun’da belirtilen gruplardan birine dâhil olma.

2-Sübjektif şart: Sahibinin hususiyetini taşıma.

3-Objektif şart: Tasarrufa elverişli ve üçüncü kişilerce algılanabilir nitelikte olma¹⁹.

1.2.1 Hususiyet Şartı

Sübjektif unsur, eser sahibi ilgili eserde bulunması gereken bir niteliği ifade etmektedir. Dolayısıyla, bu unsur eserde aranacak kişisel niteliklerdir. Kanun bu unsuru, “sahibinin hususiyetini taşıma” (FSEK m.1/B-a) olarak ifade etmektedir.

Fikri ürünü eser niteliğine çıkaran ve sahibine eser sahipliği haklarını bahşeden temel faktör hususiyettir. Hususiyet eser sahibinin, esere kendi fikir dünyasından yaptığı katkılardır. Fikri içerik, eserin ortaya çıkmasını sağlayan diğer tüm unsurların önünde, diğerlerinin tamamı ise bunun gerisindedir²⁰. UNESCO Kültür Bölümü’ne göre hususiyetin tanımı konusunda fikir birliği yok ise de hususiyetin varlığı için eserde belirli bir kalite, yenilik, estetik değer yahut kaygının aranmasının gerekmeceği genel kabul görmektedir. Bunun gibi, bir eser içeriği veya stili itibarıyla genel bir eleştiri alıyor dahi olsa, bu onun eser niteliğini ve telif hukuku koruması görmesini engellemez. Keza eserin hangi amaçla meydana getirildiği de önem taşımamaktadır. Yani eserlerin, kültür dünyasına katkı sağlamak amacıyla ortaya konması gibi bir şart mevcut olmayıp, sırf ticari amaçla oluşturulan örneğin bir reklam müziği dahi hususiyet taşımak kaydıyla eser sayılır²¹.

Eser olabilmenin zorunlu şartı kabul edilen “eser sahibinin hususiyetini taşıma” ifadesi ile kastedilenin ne olduğu hususunda farklı görüşler öne sürülmüştür. Kısaca hususiyet eser sahibinin, eserine kendi fikir, düşünce, duygu ve his dünyasından ve fikri

¹⁸ **Tekinalp, Ünal**, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012, s.121; **Öztañ**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.86.

¹⁹ **Karahan, Sami/Suluk, Cahit/Saraç, Tahir/Nal, Temel**, Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara 2009, s.34.

²⁰ **Bozgeyik, Hayri**, Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet, BATİDER, C.25, S.3, s.175.

²¹ UNESCO, s. 17.

temele dayanan yeteneklerinden kattığı özellikler olarak tanımlanabilir²². Edebi bir tasvir alelade bir mektuptan, bir konferans gündelik konuşmadan, sanatkârca yapılmış bir vazo seri imalattan hep hususiyet unsuru sayesinde ayırt edilir²³. Hirsch'e göre, herkes tarafından vücuda getirilemeyen fikri ürünlerde eser sahibinin hususiyetinin bulunduğu söylenebilir. Ona göre eser, "ancak yaratıcı bir fikri çalışma mahsulü olabilir. Yaratıcı bir muhayyile mahsulünü diğerlerinden ayıran vasıf, mübdiinin (üreticisinin) şahsiyetinden aldığı hususiyettir."²⁴ Bu nedenle, alelade fotoğraflar, mektuplar ve melodiler bir fikri ürün niteliğini taşıyabilirler bile eser sayılmazlar. Çünkü bu tür fikri ürünler, herkes tarafından meydana getirilebilir olduklarından ayırt edici bir vasfa sahip değildirler. Arslanlı'ya göre ise, "yaratıcı" fikri çalışma ve muhayyile mahsulü eserlere hayatta nadiren rastlanır. Bu sebeple, o Hirsch'in görüşünün kabulü halinde sadece "şaheser" sayılabilecek fikri ürünler korunabilecek, buna karşılık pek çok fikri ürün hukuki korumadan faydalanamayacaktır. Hâlbuki eserde hususiyet çeşitli nitelik ve derecelerde olabilir. Zira çoğu eser, belirtilen anlamda hususiyet taşımamakla birlikte "sahibine izafe edilebilen müstakil bir mesainin mahsulüdür." Arslanlı, fikri mülkiyet hukuku kapsamında korunacak eserdeki hususiyetin, eser sahibine izafe edilebilecek fikri çalışmanın nispi bağımsızlığında aranması gerektiğini ifade etmektedir²⁵. Nispeten bağımsızlığın kıstası, faydalanılan eser yahut eserlerin hususiyetinin yeni eserin hususiyetine galip gelmemesidir. Farklı bir söyleyişle, başkasının eserinin kopyası olmayan veya açıkça başka eseri taklit etmeyen eserlerde sahibinin hususiyetinin var olduğunu kabul etmek gerekir.

Yargı kararlarında hususiyetin "özellik", "orijinallik" ve "hiçbir kaynaktan kopya edilmemiş olma", "yenilik", "özgünlük", "eserin yaratıcı özellik taşıması" gibi kavramlarla tanımlanmaya çalışıldığı görülmektedir²⁶.

Bir eserde, eser sahibinin hususiyetinden bahsedebilmek için, o eserin meydana getirilmesi sırasında şahsi özelliklerin ortaya çıkmasına imkân tanıyan bir serbesti alanının varlığı gerekmektedir. Şahsi özelliklerin ortaya çıkarılabileceği alan katı bir biçimde sınırlanmış olabilir. Örneğin alfabetik sırayla düzenlenmiş bir arama cetvelinde, taşıt

²² **Bozgeyik**, Hususiyet, s.170.

²³ **Öztan**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.94.

²⁴ **Hirsch, Ernst**, Fikri ve Sınai Haklar, Ankara 1948, s.131'den naklen **Ateş**, Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, s.58.

²⁵ **Arslanlı, Halil**, Fikri Hukuk Dersleri, C.2, İstanbul 1954, s.3-4'ten naklen **Ateş**, Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, s.58-59.

²⁶ **Bozgeyik**, Hususiyet, s.174.

araçlarının hareket saatlerini gösteren çizelgelerde veya şehir planlarında durum böyledir²⁷.

Fikir ve sanat mahsulü muhakkak bir insan tarafından meydana getirilecektir. Herhangi bir makine veya cihazın kendiliğinden bir eser oluşturması mümkün değildir. Bir insan faaliyetinin sonucunda meydana gelen eserle, bir makinenin çalışması neticesinde ortaya çıkan ürün kimi zaman ayırt edilemeyebilir. Bu durumlarda dahi, makine mahsulü neticenin eser olarak kabulü imkân dâhilinde değildir. Dolayısıyla örneğin bir bilgisayarın yaptığı tercüme, eser olarak düşünülemez. Keza böyle çevirileri yapan bilgisayar programının²⁸ yazılımcısının, çevrilen metinler üzerinde eser sahipliği de söz konusu olmamaktadır. Ancak bir insanın eserini, makineden faydalanarak ortaya çıkarması imkân dâhilindedir. Çünkü bu gibi hallerde, netice makineye verilen uygun talimat ile elde edilmekte ve insanın hususi özelliklerini içermektedir²⁹. Tıpkı makineler gibi hayvanların hareketleriyle de bir eser meydana gelemez. Örneğin bir filin hortumu vasıtasıyla tuttuğu fırça ile tablo üzerine yaptığı bir yağlı boyamayı güzel sanat eseri olarak kabul etmek mümkün değildir³⁰.

Yargıtay'a göre bir çalışmanın eser sayılabilmesi için, eser sahibi tarafından meydana getirildiğinin, başka kaynaklardan bir kopya olmadığı ve zihinsel çabanın ürünü olduğunun belirlenmesi gerekli ve yeterlidir³¹.

Bir üründe hususiyetin bulunup bulunmadığı çeşitli kriterlerle belirlenebilir. Bu bakımdan aşağıdaki üç kriter dikkate alınabilir³²:

1) *Bağımsız fikri faaliyet*: Fikri faaliyetin bağımsızlığı, sahibinin kişisel özelliklerini eserine daha sağlıklı ve yüksek oranda yansıtabilmesine imkân verir. Bu özellik düştükçe, fikri üründeki hususiyet de düşer ve fikri ürün nihayetinde diğer eserlerin veya rutin olanın bir tekrarı konumuna geriler.

2) *Serbest biçimlendirme alanı*: Hususiyet bir eserin tamamı ya da çeşitli unsurlarında

²⁷ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.95-96.

²⁸ FSEK m.2 gereğince bilgisayar programlarının ilim ve edebiyat eseri olarak kabulü mümkündür.

²⁹ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.83.

³⁰ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.87.

³¹ Yargıtay 4. HD'nin 11/02/1972 tarihli ve 1971/12331 E. 1972/1080 K. sayılı kararı; Yargıtay 11. HD'nin 11/05/2000 tarihli ve 2000/3250 E. 2000/4072 K. sayılı kararı. Bkz. **Karahan, Suluk, Saraç ve Nal**, s.35.

³² **Bozgeyik**, Hususiyet, s.175-177.

görülebilmektedir. Bir eserde serbest biçimlendirmeyi kısıtlayan zorunlu unsurlar koruma kapsamı dışındadır. Herkesin aynı şekilde yaptığı çalışmalar (mesela teknik zorunluluklar, yazılar, şekiller, sözler, istatistikler gibi) hususiyet kapsamında değerlendirilmez, hususiyet bunların dışında aranır. Bu unsurlar fikri faaliyeti ve dolayısıyla sahibinin o çalışmaya hususiyetini yansıtmamasını engelleyen faktörler olarak karşımıza çıkar.

3) *Rutinden farklı olma*: Alışılmışı tekrar eden bir çalışma telif hukuku anlamında "eser" olarak korunmaz.

Düşünce ve kavramlar, bir eser formatında somutlaştığı takdirde korunmaya hak kazanır. Bu durum TRIPS Anlaşması (m.9/2) ve WIPO Telif Hakları Anlaşması'nda (m.2), "*Telif hakkının korunması, düşünceleri, yöntemleri, uygulama esaslarını ya da matematiksel kavramları değil, düşüncelerin ifade biçimini kapsar.*" denilerek açıklanmıştır. Zira fikirler herhangi bir ifade ortamında şekillendiğinde eserdeki hususiyet de belirginleşir. Eserin koruma kapsamı da düşüncenin şekillendiği ölçüdedir. Düşüncenin eserde ifade edilmeyen/edilemeyen farklı yönleri korunmaz. Örneğin bir eserde dile getirilen düşüncenin farklı bir yönü bundan esinlenilerek başkası tarafından farklı bir eserde ifade edilebilir. Bu halde önceki eserdeki hususiyet ihlal edilmiş olmaz³³. UNESCO Kültür Bölümü'ne göre, korunan eserler ile fikirler arasındaki ayırım telif hukukunun kalbini oluşturur. Bir esere sağlanan koruma, o eserde yer alan düşüncelerin ifade edilme biçimine yöneliktir. Dolayısıyla bir eserdeki telif haklarının ihlal edildiğinden bahsedebilmek için, o eserde fikirlerin ifade edildiği üslubun kullanılmış olması gerekir. Yoksa sırf bir eserde bulunan düşüncelerin kullanılması bir telif hakkı ihlali olduğu anlamına gelmez³⁴.

Her eser bakımından hususiyet ve dolayısıyla eser niteliği farklı kriterlere başvurmak suretiyle belirlenir. Mesela, bir tabloda rengin seçimi, bir romanda kahramanların ve karakterlerin seçimi, bir şiirde sanat ve tekniklerin seçimi, sinema eserinde özgün müziğin seçimi gibi. Bu unsurlar, eser sahibinin tesadüf sonucu ortaya çıkmayacak nitelikte birtakım iradi tercihler yapmasını gerektirir. Bununla birlikte, fikri katkı ile şekillenen yazıyı kaleme alan kimsenin örneğin roman yazmayı, ressamın tablo

---

³³ **Bozgeyik**, Hususiyet, s.179.

³⁴ **UNESCO**, s.16.

yapmayı amaçlamış olması şart değildir. Ayrıca kamunun kullanımındaki eserlerin fikri hukuk anlamında bireysel inhisar altına alınması düşünülemez³⁵. Mesela sadece yargı kararlarının resmi metinlerinden oluşan bir kitapta sahibinin hususiyeti karar metinleri içinde aranmaz. Böyle bir kitabın eser olarak kabul edilebilmesi için, kitaba konulacak kararların seçilmesinde ve sistematize edilmesinde bir hususiyetin varlığı gerekir. Yoksa sadece yargı kararlarının rastgele bir araya getirildiği bir kitabın yazılması yazara, onun şahsi hususiyetini yansıtmayan karar metinleri üzerinde herhangi bir eser sahipliği hakkı bahsetmez. Bu sebeple, herhangi bir kaynaktan yayımlanan bir yargı kararından yararlanıldığında o kaynağa yollama yapılması fikir ve sanat eserleri hukuku bakımından bir yasal zorunluluk değildir³⁶. Ancak atıf usulünün, ilgili kararlara sıhhatli bir şekilde erişilmesi ve kaynakların kontrolü bakımından faydalı olacağı şüphesizdir.

1.2.2 Kanun'daki Türlerle Girme Şartı

Hukuk düzeni herhangi bir biçimde açıklanan fikri ürüne değil, ancak belli şekil ve formatlarla ortaya konulan fikri ürünlere eser vasfı verir. Dolayısıyla bir fikri ürünün eser olarak nitelendirilebilmesi için “eser sahibinin hususiyetini taşıma” şartına ilaveten “belli bir düşünce açıklama formatına uygun olma” şartını da sağlaması gerekir. Bu düşünceyi açıklama formatları mer’i mevzuatla düzenlenmiş kategorilerdir. Ancak fikri ürünlerdeki çeşitlilik kanun koyucunun bu formatları belirlemesini zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı, kimi yönleriyle ortak özellik sergileyen fikri ürünler, belirli kategoriler altında toplanmakta ve tek bir eser gibi mütalaa edilmektedir³⁷.

FSEK, hukuken korunan eser türlerini 2, 3, 4 ve 5’inci maddelerinde; “ilim ve edebiyat eserleri”, “musiki eserleri”, “güzel sanat eserleri” ve “sinema eserleri” olmak üzere dört ayrı ana kategoride düzenlemektedir³⁸. Bununla birlikte, Kanun her eser kategorisinin altında örnek mahiyetinde eserler saymıştır. Sanat alanında yeni ortaya çıkan bir eser çeşidi, FSEK’teki kategorilerden herhangi birinde ismen zikredilmemiş olsa bile, niteliği itibarıyla yapılan tarife uyduğu ve bu kategorilerden birine dâhil kabul edilebildiği

³⁵ **Bozgeyik**, Hususiyet, s.187.

³⁶ **Bozgeyik**, Hususiyet, s.189.

³⁷ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.41.

³⁸ Bu dört kategorideki eserleri işlemek yoluyla ortaya konan eserler ise, FSEK m.6’da “işlenmeler ve derlemeler” adıyla sayılmıştır.

takdirde eser sayılır³⁹.

1.2.3 Algılanabilir Olma Şartı

Bir eserin oluşmuş sayılması, onun belli bir şekli almış olmasına bağlıdır. Bu, insanlarca beş duyu organı dâhilinde algılanabilir olmakla sağlanacaktır. Henüz izhar olmamış bir fikir eser olarak kabule elverişli değildir. Şekli yapıya kavuşmuş sayılabilmek için, maddeten tespit edilebilme mutlaka gerekmez. Aynı biçimde sürekli olarak algılanabilir olmak da zaruri değildir⁴⁰. Bir fikri ürünün telif hukuku korumasından yararlanabilmesi için, ortada sahibinin hususiyetini taşıyan bir “somut netice” olması gerekir. Somut netice ile kastedilen beş duyu organından en az biri ile algılanabilir olmaktır. Bununla kastedilen şey, düşüncenin kuvveden fiile geçmesi yani duyu organları ile algılanabilir, insan tarafından idrak edilebilir hale gelmesidir. Hirsch bu durumu, “fikri bir ürün ancak temellüke elverişli bir meta olduğu takdirde hukuk sahasında önem kazanmaktadır” ve “fikri ürün somut ve kabili teşhis olmalıdır ki temellüke elverişli bir mal kabul edilsin” diyerek açıklamaktadır⁴¹.

Şekillenme, eser sahibinin esere yansıyan hususiyetinin insan duyuları ile algılanabilir düzeye gelmesi, yani somutlaşmasıdır. Bununla birlikte somutlaşma, yani tespit olgusu ne Bern Sözleşmesinde ne de FSEK’te eser niteliği bakımından bir unsur olarak belirtilmemiştir⁴². Diğer yandan Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde durum farklıdır. Oradaki anlayışa göre telif hukuku korumasını kazanabilmek için tekraren gözlemlenebilir/incelelenebilir bir tespit zaruridir. Örneğin koreografinin korunması için bir DVD’ye görüntü kaydı gerekmektedir⁴³.

Eserin tamamlanmış olması koruma bakımından zorunlu değildir. Eserin oluşturulmasıyla ilgili ilk yahut ara safhalar (örneğin eskizler, taslaklar gibi) ya da yarım kalan eser parçaları da hususiyet taşıdıkları takdirde eser olarak korunmaya elverişlidir⁴⁴.

³⁹ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.137.

⁴⁰ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.90.

⁴¹ Güneş, s.53.

⁴² Bozgeyik, Hususiyet, s.178.

⁴³ UNESCO, s.19.

⁴⁴ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.89-90.

Tamamlanmamış eserlerin korunması fikir ve sanat eserleri hukukunda önemli bir konudur. Bir eserin ilk formları, eser henüz umuma arz edilmeden önce çeşitli sebeplerle eser sahibinin şahsi alanından çıkmaktadır. Mesela birçok eser özet veya ana hat itibarıyla çeşitli yarışmalara sunulmakta veya makale taslakları sempozyum başvurularında kullanılmaktadır. Henüz umuma arz edilmeyen bu tür eserlerin zaman zaman tamamen veya kısmen çeşitli yollarla ihlale maruz kaldıkları bir gerçektir. İncelenmek veya değerlendirilmek amacıyla herhangi bir makama sunulan bir fikri ürün yahut grup veya proje ekibi arasında paylaşılan çeşitli çalışmalar bunlardan bazılarıdır. Sahibinin hususiyetini yansıtacak ölçüde şekillendiği takdirde bu tür çalışmalar da telif hukuku anlamında korunur⁴⁵.

1.3 Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Eser Türleri

1.3.1 Genel Olarak Eser Türleri

İlim ve edebiyat eserleri, FSEK m.2'de üç bent halinde düzenlenmiştir. Bu bentlerden ilkinde “dil ve yazı ile ifade olunan eserler”e ve “bilgisayar programları”na, ikincisinde “sözlü olmayan sahne eserleri”ne, üçüncüsünde ise “bedii vasfı bulunmayan bilimsel ve teknik resim, fotoğraf, harita, kroki ve benzeri eserler”e yer verilmiştir. Bu itibarla, FSEK m.2'nin kapsamı “ilim ve edebiyat eserleri” şeklindeki madde başlığının akla gelecek anlamını aşmaktadır. Keza bu kategoride sayılan eserler arasında ortak özellikler bulmak da zordur. Mesela raks, pandomima ve benzeri sözsüz sahne eserleri, günlük hayatta ilim ve edebiyat eseri denilince akla gelen sanat eserleri değildir⁴⁶.

FSEK m.3 gereğince, “her nevi sözlü ve sözsüz besteler” musiki eserlerini oluşturur. “Musiki bestesi” yahut “beste” kavramı melodik ve ritmik seslerin düzenli olarak art arda dizilişini ifade etmektedir. Kanun'a göre müzik eserleri “sözlü” ve “sözsüz” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sözsüz müzik eserleriyle kastedilen bestelerdir. Sözlü müzik eseri ise müzik eserinin güfte denilen sözlü kısmı ve bestenin birlikteliğinden oluşur⁴⁷.

⁴⁵ **Bozgeyik**, Hususiyet, s.180.

⁴⁶ **Öztan**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.120.

⁴⁷ **Öztan**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.121.

Güzel sanat eserleri ise FSEK m.4 ile hüküm altına alınmış olup, bu kategoriye oluşturan türler maddede sekiz bent halinde sayılmıştır. Güzel sanat eserleri kural olarak bir yüzey yahut materyal üzerinde tecessüm ettirilmek suretiyle meydana getirilebilmektedir. Örneğin resimler, tablolar, fotoğraflar ve çeşitli boyama ve çizim yöntemleri ile oluşturulan fikri mahsuller iki boyutlu; heykeller, mimarlık eserleri, elışı ve küçük sanat eserleri ise üç boyutlu olarak cisimleşmektedir. Öte yandan, günümüzdeki teknolojik ilerleme sayesinde bir resmin yahut fotoğrafın kâğıda dökülmesi lüzumu bulunmamakta, bu tür eser çeşitleri bir bilgisayar ekranı veya bir başka materyal üzerinde görüntülenebilmektedir. Bu hallerde dahi tecessüm olgusu vuku bulmaktadır.

Somutlaşma olgusu FSEK'in açıkça aradığı bir şart olmamakla birlikte, bu kategorideki fikri ürünlerin eser sayılabilmeleri için somutlaşmayı işin doğası gerektirmektedir. Bu nedenle, güzel sanat eseri kâğıt, plastik, ahşap, taş ve metal gibi materyaller üzerinde somutlaşabileceği gibi; bu somutlaşmanın bahçe peyzajında olduğu şekilde ağaçlar, çiçekler, çimler ve benzeri canlı unsurlardan faydalanmak suretiyle gerçekleştirilmesi de imkân dâhilindedir. Öyle ki güzel sanat eserinin insan derisi üzerine dahi somutlaştırılması mümkündür. Mesela dövme denilen ve çeşitli boyalar kullanılarak insan bedeni üzerine çizilen resim ve şekiller bu kapsamda değerlendirilebilir.

Telif hukuku korumasını haiz güzel sanat eserlerinin, tecessüm ettirildikleri ortamda az veya çok kalıcı olması gerektiği genel kabul görmektedir. Bu sebeple örneğin Türk Hava Kuvvetleri'ne ait savaş uçaklarının milli bayramlarda boyalı dumanlarla gökyüzünde çizdikleri görsellerin güzel sanat eseri olarak kabul edilmesi mümkün gözükmemektedir⁴⁸. FSEK m.4 gereği, bir fikri ürünün güzel sanat eseri olarak nitelendirilebilmesi için, sahibinin hususiyetini taşıması yanında "estetik değer"e sahip olması da gerekir. Ancak bir eserin estetik gaye ile meydana getirilmesi şart olmayıp, pratik bir ihtiyacı karşılamak amacıyla oluşturulması da mümkündür. Örneğin süs eşyası olarak kullanılmak niyetiyle meydana getirilen seramik bir biblo salt estetik bir gaye taşırken, konut ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilen bir bina da, sanat kurallarına göre estetik değeri haiz ise güzel sanat eseri olacaktır. Bu ikinci kategoride olanlar işlevsel güzel sanat eseri olarak adlandırılabilir⁴⁹.

⁴⁸ **Öztan, Fırat**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, Ankara 1998, s.232.

⁴⁹ **Bozgeyik, Hayri**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Mimari Eserlerin Korunması, Ankara 2010, s.56.

Sinema eserleri, FSEK m.5'te; her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi olarak tanımlanmaktadır. Sinema eserleri, diğer üç eser kategorisine göre en geç ortaya çıkan kategoridir. Bu eser türünün oluşumu teknolojik alanda önemli bir ilerlemeyi gerektirmiştir. Fotoğrafçılığın ve fotoğraf sanatının ilerleyişi ile fotoğraf makinesinden kameraya giden süreç sinemanın doğuşunu sağlamıştır. FSEK'te yer alan tanımda geçen "hareketli görüntüler dizisi"nin tarihteki ilk örneği, Eadweard Muybridge adlı fotoğrafçı tarafından 1878 tarihinde kayda alınan "The Horse in Motion" adlı çalışmadır⁵⁰. Sinemacılık bu ilk çekimle aniden bir eser türü olarak ortaya çıkmayıp, bir senaryoyu haiz ve kayda değer uzunluktaki hareketli görüntü dizilerinin gelişimi gelecek on yılları almıştır. Bu sebeple de 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi'nde sinema eserleri yer almamaktadır. Sonraki yıllarda sinematografik eser kavramı kullanılmaya başlanmış ve konuya ilişkin uluslararası alandaki ilk düzenleme 1908 yılında Bern Sözleşmesi'nde yapılan Berlin değişiklikleriyle olmuştur. Bern Sözleşmesi'ne giren bu hükümden o tarihlerde mevcut olan hareketli görüntü dizileri anlaşılmakta idi. Bu eserlere ses ve müzik ekleme imkânının doğması ile beraber kavramın kapsamı genişledi ve sinema endüstrisinin gelecekte ortaya çıkabilecek tekniklerle meydana getirilecek ürünlerine de sinema eserine dair korumayı sağlamak gereği hâsıl oldu. Bu ihtiyacı karşılayacak düzenleme Bern Sözleşmesi'ne 1948 tarihli Brüksel değişiklikleri ile girdi. Ülkemizde ise 1910 tarihli Hakkı Telif Kanunu sinema eserlerine ilişkin hiçbir hüküm içermemekte idi. Sinema ürünlerine eser statüsünün sağlanması 1951 tarihli FSEK ile oldu.

FSEK'ten anlaşıldığı üzere, sinema eserleri; herhangi bir ortama tespit edilmiş birbiriyle bağlantısı olan resim, şekil veya görüntülerin, çeşitli araç-gereç ve teknikler kullanılarak hareket ettirilmesi yoluyla suni bir canlılık meydana getirilmesi biçiminde ortaya konulan fikri mahsullerdir (m.5). Kanuni tanımına göre, bir fikri ürünün sinema eseri sayılabilmesi için üç şartın birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir:

- 1- Birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi bulunması,
- 2-Bu hareketli görüntü dizisinin az veya çok kalıcı bir ortama tespit edilmesi ve

---

⁵⁰ http://www.openculture.com/2011/09/the_birth_of_film_11_firsts_in_cinema.html Erişim Tarihi: 18/08/2016.

3-Tespit edilmiş hareketli görüntü dizisinin elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilmesi.

1.3.2 İşlenmeler

Telif hukuku koruması açısından temel kural, “eserin bağımsız bir fikri mesainin ürünü olması” iken, kanun koyucu bazı pratik gayelerle “diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan” fikri ürünleri de asıl eser gibi koruma gereği duymuştur. İşlenme eser de, kendisini meydana getiren kişinin bağımsız fikri mesaisinin ürünü olmakla beraber, orijinal bir eser üzerinde şekilleniyor oluşu onu bağımlı bir eser seviyesinde tutar.

İşlenme, mevcut fikir ve sanat eserlerinin şekli, türü ve dilinin değiştirilmesi, yeni bir düzene ve tertibe sokulması, belli bir kişi veya muhtelif kişilere ait eserlerin toplanması ve derlenmesidir⁵¹. İşlenmede yeni eser ile işlenen eser arasında bağlantı devam etmektedir. Yani ortaya çıkan yeni fikri ürün asıl esere bağımlı olarak doğar⁵². Zira kanuni tanımı gereğince; “*işlenme eser, diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat mahsulleri*”dir (m.1/B ve m.6).

Uluslararası alanda işlenme eserlere Bern Sözleşmesi'nin ilk metninden itibaren koruma sağlanmaktadır. Sözleşmenin son versiyonunun 2'nci maddesinin üçüncü paragrafı; “çeviriler, uyarlamalar, müzik düzenlemeleri ile bir sanat ve edebiyat eserinde yapılan diğer değişiklikler, asıl eser üzerindeki haklar saklı kalmak üzere, özgün eser olarak koruma görür.” şeklindedir. UNESCO Kültür Bölümü'ne göre, meydana getirilen eser daha önceki bir esere dayansa bile orijinal gibi korunabilir. Yani telif hukuku, çeviriler, uyarlamalar, müzik aranjmanları ve edebi ya da sanatsal diğer eserlerin değiştirilmiş biçimleri gibi işlenme eserleri de orijinal eserlerle eşit düzeyde korur. İçeriklerinin seçilmesinde yahut düzenlenmesinde hususiyet olduğundan dolayı, ansiklopediler ve antolojiler gibi edebi ve sanatsal eserlerin derlemeleri de telif hukuku

⁵¹ Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dâhilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları da işlenme eseridir.

⁵² **Öztan**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.160-161.

koruması görür⁵³.

FSEK m.6'da işlenme kavramının tanımı yapıldıktan sonra, bu kavram kapsamında değerlendirilebilecek belli başlı fikri ürünler örnek mahiyetinde sayılmıştır. Kanun, bu kategoriye dâhil olan fikri ürünleri “işlenmeler ve derlemeler” adlı ayrı bir maddede toplamış ise de, işlenmeler esas itibarıyla FSEK'in 2, 3, 4, ve 5'inci maddelerinde hüküm altına alınan dört eser kategorisinden herhangi birinin kapsamında nitelendirilebilecek eserlerdir⁵⁴.

1.4 Eser Sahibi

1.4.1 Tanımı

FSEK'in “tanımlar” başlıklı 1/B maddesi eser sahibinin, eseri meydana getiren kişiyi ifade ettiğini belirtmektedir. FSEK m.8/1 ise, “Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir.” hükmü ile eser sahibini tanımlamaktadır. Eser sahibine ilişkin bu genel nitelendirme “yaratma gerçeği ilkesi”nden kaynaklanmakta olup, eser sahipliği ve bundan kaynaklanan haklar eserin meydana getirilmesiyle birlikte kendiliğinden, otomatik olarak doğmaktadır. Eser sahibi eser meydana getirmekle insanlığın ortak kültür varlığına katkıda bulunmuştur. Katkısına karşılık olarak eserinden mali ve manevi menfaat sağlamak yetkisi sadece onun inhisarındadır. Bir fikri ürünün eser olarak kabulü için herhangi bir kuruma kayıt veya tescil ettirilmesine ya da onaylatılmasına gerek olmadığından eser sahipliği için de böyle bir koşul yoktur⁵⁵. UNESCO Kültür Bölümü'ne göre, eser sahipliği haklarının, eserin tescil edilmesi yahut herhangi bir makama tevdi edilmesi gibi formalitelere bağlı olmaksızın oluşturma eylemiyle birlikte otomatikman doğduğu bugün neredeyse evrensel bir ilke kabul edilmektedir. Telif hakları bu bakımdan; patent ve marka gibi çoğunlukla tescil ile doğan sınai mülkiyet haklarından oldukça farklıdır. Telif hakkı koruması için herhangi bir şekli formaliteye gerek bulunmadığı hususu çeşitli uluslararası anlaşmalar ile güvence altına alınmıştır. Bugün bu anlaşmalardan herhangi birine taraf olmayan ülke sayısı çok azdır⁵⁶.

---

⁵³ UNESCO, s.18.

⁵⁴ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.287-290.

⁵⁵ Erdil, İşlenme Eserler, s.77.

⁵⁶ UNESCO, s.18.

Eserin meydana getirilmesi ile birlikte eser sahibi FSEK’te öngörülen haklara sahip olmaktadır. Öte yandan Anglo-Sakson hukukunun etkili olduğu ülkelerde, eserin oluşturulmasına ilaveten bir yere tespit edilmesi de koruma için çoğu zaman gerekli görülmektedir. Böyle ülkelerde örneğin doğaçlama bir söylev yahut bir koreografi doğrudan telif hukuku koruması kazanamamakta, bu ürünün türüne göre ses ve/veya görüntülü olarak CD-DVD gibi ortamlara tespiti aranmaktadır⁵⁷.

Eser üzerindeki haklar, eserin oluşturulması ile kendiliğinden ortaya çıktığından onları kazanmak için bir irade açıklamasında bulunmaya ihtiyaç yoktur. Bununla birlikte, FSEK m.13’te hak ihdas etmek amacı taşımaksızın, meydana getiren kişinin sahip olduğu hakların ihlal edilmemesi, hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması, mali haklara ilişkin yararlanma yetkilerinin takip edilebilmesi amacıyla bir kayıt ve tescil işlemi öngörülmüştür. Söz konusu kayıt-tescil işlemi Telif Hakları Genel Müdürlüğü nezdinde yapılmakta olup “isteğe bağlı kayıt-tescil” olarak adlandırılmaktadır⁵⁸.

Almanya, İsviçre ve Türkiye’de eser sahipliği statüsü sadece gerçek kişilere tanınmıştır⁵⁹. FSEK, bir eserin ancak gerçek kişiler tarafından meydana getirilebileceği kuralını kabul etmiştir. Bu kural dolayısıyla tüzel kişilerin, yani yayımcıların, yapımcıların, radyo-TV kuruluşlarının veya örneğin bir yazılım firmasının eser sahibi olması mümkün değildir⁶⁰. Bu sayılanlardan bir kısmı (yapımcılar ve radyo-TV kuruluşları) eserle bağlantılı haklara sahip olabilirken bir kısmının böyle bir statüsü de yoktur. Mesela bir yazılım firmasında birçok bilgisayar programı yani ilim ve edebiyat eseri üretilmektedir ve bu bilgisayar programlarının eser sahibi bunları meydana getiren çalışanlardır. Bu durumda oluşturulan eserlerin kullanılmasına ilişkin çalışanlar ile şirket arasındaki duruma aşağıda⁶¹ ayrıca değinilecektir.

Eser meydana getirilmesi bir hukuki muamele değil de hukuki fiil olduğundan,

---

⁵⁷ UNESCO, s.19.

⁵⁸ <http://www.telifhaklari.gov.tr/Istege-Bagli-KayitTescil> Erişim Tarihi: 06/09/2016.

⁵⁹ Oysa ABD, İngiltere ve Japonya’da tüzel kişiler de eser sahibi kabul edilmektedir. Bkz. **Erdil**, İşlenme Eserler, s. 78.

⁶⁰ FSEK m.8’de 1995 yılında 4110 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğe kadar, sinema eserinin sahibi onu imal ettiren yani film yapımcısı idi. Bu durumda film yapım şirketleri eser sahibi olabildiğinden tüzel kişilerin eser sahipliği imkân dâhilindeydi. 1995 yılındaki değişiklikten evvel hazırlanan sinema eserlerinin eser sahibi halen onları imal eden tüzel kişi yapımcılardır.

⁶¹ Bkz. III.BÖLÜM

meydana getiren kişinin medeni hakları kullanabilme ehliyetine bakılmaz. Zira esasen “meydana getirme” olayı bir maddi fiil olup bunu yapmak için hukuki işlem yapma iradesine değil sadece ilham ve çabaya ihtiyaç vardır. Fiil ehliyeti bakımından kişi ister tam ehliyetsiz bir akıl hastası, ister sınırlı ehliyetli küçük isterse de uyuşturucu etkisinde bulunduğu için serbestçe karar verebilme yeteneğini yitirmiş olsun meydana getirdiği eser üzerinde telif hukukunun himayesinden yararlanacaktır⁶². İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında, transa geçen bir medyumun yaptığı konuşmayı “eser” saymış ve korunması gerektiği sonucuna varmıştır⁶³.

Eser oluşturma, bir hukuki işlem değil de sadece maddi fiil vasfında olduğundan; eseri meydana getiren, eseri üzerindeki “eser sahipliği” sıfatını ve bundan doğan hakları meydana getirme fiilinin sonucu olarak ipso iure (kendiliğinden) kazanır. Yani eser sahipliğinden doğan haklar eser meydana getirmenin sonucu olarak asli iktisap yoluyla kazanılır. Eser oluşturma bir maddi fiil olmak itibarıyla, bundan doğan hakların iktisabında temsil ilişkisi söz konusu olamaz. Oluşturulan eser bir başkasına, örneğin kendisi adına vekâlet ile hareket edilen ya da eseri ismarlayan kimseye ait olmaz⁶⁴.

Eseri meydana getiren kişiye yardım eden kimseler, eser sahibi sıfatı kazanamazlar. Zira bunların çabaları fikri ürüne hususiyet yansıtıcı nitelikte değildir. Örneğin, yazar için sadece kaynak kitaplar toplanması ya da bir heykeltıraş için alçı ve kalıp temini gibi teknik yardımlar eser sahipliğine yol açmaz. Bu hususta oluşabilecek tereddütler FSEK m.10/3’te, “*Bir eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez.*” denilerek giderilmiştir⁶⁵.

1.4.2 Eser Sahibinin Hakları

Fikri haklar, eserler üzerinde hak sahibi olan kişiler ve bağlantılı hak sahiplerinin hukuk tarafından korunan yetkileridir. Eserler, icralar, yapımlar ve yayımlar üzerinde hak sahiplerine tanınan bu yetkilerden bir bölümü değeri parayla ölçülebilen diğer bölümü ise para ile ölçülemeyen özelliindedir. FSEK; eserler, icralar, yapımlar ve yayımlar üzerinde hak

⁶² Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.235.

⁶³ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.87.

⁶⁴ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.236-237.

⁶⁵ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.238-239.

sahiplerine tanınan değeri para ile ölçülebilen yetkilere “mali haklar”, para ile ölçülemeyen yetkilere ise “manevi haklar” demektir⁶⁶.

FSEK’in “fikri haklar” başlıklı üçüncü bölümünde yer alan “eser sahibinin hakları” başlıklı maddede “Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görür.” hükmü bulunmaktadır. FSEK’in 14 ila 17’nci maddeleri arasında düzenlenen umuma arz salahiyeti, adın belirtilmesi salahiyeti, eserde değişiklik yapılmasını men etme yetkisi ile eserin zilyet veya malikine karşı hakları (eser orijinalini geçici bir süreliğine iade alma yetkisi) eser sahibinin manevi haklarıdır. 21 ila 25’inci maddeler arasında hüküm altına alınan işleme hakkı, çoğaltma hakkı, yayma hakkı, temsil hakkı ile işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı ise eser sahibinin eseri üzerindeki mali haklarıdır.

Mali haklar, eser sahibinin eser sahipliğinden doğan ve ona münhasır birtakım yetkiler sağlayan mutlak haklardır. Eser sahibi, bu haklar kapsamında eserinin mali semerelerinden tek başına yararlanma ve üçüncü kişilerin saldırılarını engelleme imkânına sahip olmaktadır. Eser sahibi eseri üzerinde sahip olduğu mali hakları sayesinde eserini çoğaltıp yayımlayarak, temsil ettirerek, işlettirerek, seslendirerek veya umuma ileterek ondan ekonomik yarar sağlayabilmektedir.

Mali hak ifadesi, hukuki açıdan eser olarak nitelendirilen fikri ürünlerden iktisadi açıdan yararlanma hususundaki yetkileri karşılamaktadır. Yani mali haklar, eserden iktisadi olarak faydalanma imkânını ve bunun yöntemini belirleme yetkisini münhasıran eser sahibine veren ve ona üçüncü kişilerin eserden bu türlü yararlanmalarını engelleme olanağını tanıyan mutlak haklardır⁶⁷.

Eserin oluşturulmasıyla ortaya çıkan mali hakların devri yahut mirasla intikali söz konusu olabildiği gibi bu haklar üzerinde haciz ve rehin gibi hukuki işlemlerin gerçekleştirilmesi de mümkündür. Zira bu haklar mameleki haklar olup eser sahibinin malvarlığı içinde bir yer teşkil etmektedirler.

---

⁶⁶ **Uslu, Ramazan**, Türk Fikir ve Sanat Hukukunda Eser Sahipliği, Ankara 2008, s. 62.

⁶⁷ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.92.

Mali hakların sağladığı en önemli yetkiler devir ve intikal edilebilmelerinden doğmaktadır. Yani eser sahibi, eseri üzerindeki mali haklarının tümünü veya bir bölümünü kısmen veya tamamen başkasına devredebilir, kiralayabilir, ödünç verebilir ve benzeri hukuki tasarruflarda bulunabilir. Mali haklar üzerindeki sözleşme ve tasarruflar bir diğerine bağlı değildir. Yani bunlardan herhangi biri hakkında sözleşme yapılmasının ya da tasarrufta bulunulmasının diğer mali haklar üzerinde etkisi olmaz. FSEK m.20 bu konuda şu hükmü haizdir: “Mali haklar birbirine bağlı değildir. Bunlardan birinin tasarrufu ve kullanılması diğerine tesir etmez.” Dolayısıyla eser sahibi, eseri üzerindeki her bir mali hakka ilişkin farklı kişilerle sözleşme yapabilir veya bunları farklı kişilere devredebilir. Örneğin yayma hakkını devreden eser sahibi işleme hakkını devretmiş sayılmayacağından, bir romanın yayımı için yayıneviyle sözleşme yapan yazar, romanın sinema filmine dönüştürülmesi hakkını başka bir kimseye devredebilecektir⁶⁸. Bu husus Yargıtay kararlarında da defalarca vurgulanmıştır. Yargıtay 11. HD’nin konuya ilişkin bir kararı şu şekildedir:

“... eser sahibinin, eseri üzerindeki tercüme yani işleme hakkı, o eser üzerindeki haklardan yalnızca birini teşkil eder. Bilindiği üzere, eser sahibinin eser üzerindeki hakları FSEK’nun 13 ile 25. maddeleri arasında manevi ve maddi olarak tek tek sayılmış olup, tercüme (işleme) hakkı bunlardan sadece birini teşkil eder. Anılan hükümde açık bir şekilde bu haklardan sadece işleme (tercüme) hakkı serbest bırakıldığına göre, serbestliğin sadece bir işleme şekli olan tercümeyle inhisar ettiği kabulü gerekir. Bu yorum tarzı, anılan Yasa’nın yorum kuralı getiren 55. maddesine uygun olduğu gibi, asıl eser sahibinin temel hakları ile ilgili aynı Yasa’nın 6, 8/son fıkra (bugünkü ikinci fıkra kastediliyor), 20. maddeleri de bu yorum tarzını gerektirmektedir.”⁶⁹

FSEK m.55’teki, “Aksi kararlaştırılmış olmadıkça mali bir hakkın devri veya bir ruhsatın verilmesi eserin tercüme veya sair işlenmelerine şamil değildir.” kuralı ile işleme eserin asıl esere bağımlı ancak ondan farklı bir eser olduğu ve dolayısıyla üzerindeki tasarrufların asıl eser üstündeki haklardan kopuk olduğu vurgulanmıştır. Üstelik bu durum yalnızca asıl eser ve işleme eserin sahiplerinin farklı kişiler olması halinde değil, orijinali işleyen bizzat orijinalin eser sahibi olduğu hallerde de geçerli bir kuraldır.

⁶⁸ Güneş, s.115.

⁶⁹ 11/06/1993 tarihli ve 1993/2913 E., 1993/4118 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. Güneş, s.116.

Zira işlemeyi yapanın asıl eser sahibinin bizzat kendisi olduğu hallerde dahi ortaya bir işlenme eser ve ona dair yeni bir eser sahipliği statüsü çıkmaktadır.

FSEK m.49 hükmüne göre: *“Eser sahibi veya mirasçılarında mali bir hak veya böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı veya kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir. İşleme hakkının devrinde, devren iktisap eden kimse hakkında da eser sahibi veya mirasçılarının aynı suretle muvafakati şarttır.”* Yani kanun koyucu devren kazanmada devir işleminin geçerli olabilmesi için, mutlaka eser sahibi veya mirasçılarının yazılı muvafakatini aramıştır. Örneğin, bir eserin anlam ve ruhunu muhafaza edeceği düşüncesiyle, tercüme şeklindeki işleme hakkını bir tercümana devreden eser sahibinin, tanımadığı ve yetenekleri konusunda güvenemeyeceği başka bir tercümanın hakkı devralarak eseri tercüme etmesine izin vermeyeceği doğaldır. Bu nedenle, mali hakları devralan kişinin, bunu bir başkasına devredebilmesi, eser sahibinin yazılı izin vermesi şartına bağlanmıştır⁷⁰.

Mali haklar değişik açılardan sınırlamalara tabi tutulmuştur. Sınırlamalardan biri, mali hakların süre ile mukayyet oluşudur. Bu husus FSEK m.26’da, “Eser sahibine tanınan mali haklar zamanla mukayyettir.” denilerek ifade edilmiştir. 27’nci maddeye göre, “Koruma süresi eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl devam eder.” Mali haklar, süre ile kısıtlamanın yanında; kamu düzeni (m.30), genel menfaat (m.31, 32, 33, 34, 35, 36 ve 37) ve hususi menfaat mülahazalarıyla yahut hükümete (m.42, 43 ve 44) veya Devlete tanınan yetkiler (m.46) kapsamında sınırlamalara tabidir.

FSEK’in eser sahiplerine, eserleri üzerinde tanıdığı ve değeri para ile ölçülemeyen yetkilere manevi haklar denilmektedir. Manevi haklar, eseri meydana getiren kişinin toplum nezdinde eser sahibi olarak bilinmesini, eserine saygı duyulmasını ve eserine yönelik tecavüzlere karşı hukuki yollarla herkese karşı korunmasını sağlamaktadır. Gerçekten manevi haklar eser sahibinin mahremiyetinin, mesleki statüsünün, şeref ve şöhretinin, ifade hürriyetinin ve eser sahipliğinden kaynaklanan kişiliği ile ilgili diğer menfaatlerinin korunması amacıyla tanınmaktadır. Esere ilişkin mali haklar devredilmiş olsa dahi eser sahibi yaşadığı müddetçe manevi haklarını kullanabilmektedir. Yukarıda da

---

⁷⁰ Çelik, Abdullah, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Çoğaltma ve Yayma Haklarının İhlali, İhlalin Sonuçları, Ankara 2011, s.65.

belirtildiği gibi eser sahibinin manevi hakları, FSEK'in 14 ila 17'nci maddeleri arasında düzenlenen umuma arz salahiyeti, adın belirtilmesi salahiyeti, eserde değişiklik yapılmasını men etme yetkisi ve eserin zilyet veya malikine karşı haklarıdır (eser orijinalini geçici bir süreliğine iade alma yetkisi).

Manevi haklar da tıpkı mali haklar gibi eserin meydana getirilmesi ile kendiliğinden doğar. Ancak manevi haklar devredilemediği gibi ölüme bağlı tasarruflara da konu edilemezler. Öte yandan manevi haklar miras yoluyla intikal etmemekle birlikte, kanun koyucu eser sahibinin bazı yakınlarına onun ölümünden sonra bu manevi hakları kullanma yetkisini vermiştir. Bu durumda manevi haklar mirasla geçmemekte, Kanun'un verdiği yetki gereğince bu kişilerin şahsında ortaya çıkmaktadır. FSEK m.19'a göre, eser sahibinin ölümünden sonra esere ilişkin manevi hakları kullanabilecek kişiler sırasıyla şu şekildedir: Eser sahibi tarafından belirlenen kişi veya kişiler, eser sahibi tarafından tayin edilmişse vasiyeti tenfiz memuru, sağ kalan eş ile çocuklar ve atanmış mirasçılar, anne-baba, kardeşler. Hükümde sayılan bu kişiler, esere saldırı olduğu takdirde aynı maddede öngörülen şartlara göre, tecavüzün ref'i, tecavüzün men'i yahut manevi tazminat davalarını açabilirler. Bu kimseler ayrıca FSEK'in 14, 15 ve 16'ncı maddelerinin üçüncü fıkralarında eser sahibine tanınan yetkileri eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl süresince kendi adlarına kullanabilirler.

1.4.3 İşleme Hakkı

FSEK m.21 gereğince, "Bir eserden, onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir." İşleme hakkı genel olarak eser sahibinin diğer mali haklarına ilişkin kurallara tabidir. Fakat işleme hakkını öbür mali haklardan ayıran husus, bu hakkı kullanan kişinin ortaya koyması gereken yenilikçiliktir. Bir eserin çoğaltılması, yayılması, temsili ve umuma iletilmesi haklarının kullanılmasında herhangi bir yeniliğin ilavesi gerekmez iken, işleme hakkının kullanımı işlenen eser üzerinde yapılacak bir yeniliği gerekli kılmaktadır. Çünkü işleme, nitelik olarak asıl esere bağlı kalmak kaydıyla, başka formda yeni bir eserin meydana çıkarılması etkinliğidir. İşleme terimi, niteliği itibarıyla asıl esere bağımlı ancak iktisadi açıdan asıl eserden bağımsız olarak değerlendirilmeye elverişli yeni bir eser meydana getirilmesi faaliyeti şeklinde

tanımlanabilir. Bundan dolayı da işleme faaliyeti sonucunda meydana getirilen işlenme eser üzerinde, asıl eserden bağımsız olarak yeni mali haklar doğmaktadır⁷¹. Yargıtay 11.HD'nin bir kararında bir halk türküsünü işlemek suretiyle bir fikri ürün ortaya çıkaran “... (davacının) 1989 yılında ‘Burdur’dan Damlalar Folklor’ adında bir eserinin yayımlandığını ... bu eserde bölge halkınca çok iyi bilinen ‘Beyköylü Ali Bey’ isimli türkünün nasıl doğduğunun araştırıldığını ve hikayeleştirildiğini, o güne kadar ... bu konuyu araştıran veya yayımlayan kimsenin olmadığını, ... davalıların (davacının) bilgisi ve izni olmaksızın ‘Beyköylü Ali Bey’ isimli TV filmi yaptıklarını ve pek çok kez yayınladıklarını, filmde canlandırılan karakterlerin, ... (davacıya) ait eser ile büyük ölçüde örtüştüğünü ... bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, davacının telif hakkı sahibi olduğu eserin davalılarca izin alınmadan ve telif bedeli ödenmeden işlenmek suretiyle film haline getirildiği ...”⁷²ni söyleyerek davacının bir işlenme eser mahiyetindeki fikri ürünü üzerinde FSEK’ten doğan ve korunan hakları olduğunu kabul etmektedir.

---

⁷¹ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.93.

⁷² 16/01/2015 tarihli ve 2014/14558 E., 2015/474 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. **Güneş**, s.313-314.

İKİNCİ BÖLÜM

İŞLENME ESER KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

2.1 Tanımı ve Unsurları

2.1.1 Tanımı

Yukarıda eserin tanımını yapılırken izah edildiği gibi, bir fikri ürünün eser vasfını taşıyabilmesi için sahibinin hususiyetini taşıması yanında kanunda sayılan eser kategorileri (FSEK m.2 - m.5) içinde yer alması gerekir. Fikri hukuk korumasında temel kural, eserin bağımsız olarak meydana getirilmesi iken kanun koyucu bazı pratik gerekçelerle “diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan” fikri ürünler için de bağımsız eserler gibi koruma öngörmüştür⁷³. FSEK, ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserlerinin dışında, bu eser türlerinden faydalanmak suretiyle oluşturulan⁷⁴ ve bu nedenle de bağımsız bir eser türü olarak nitelendirilemeyecek bir eser kategorisi olan işlenme eserleri 6’ncı maddesinde ayrıca düzenlemiştir. Gerçekten mevcut eserlerden yararlanılarak yeni eserler meydana getirilmesi mümkündür. Örneğin bir romanın başka bir lisana çevrilmesi, bir sahne veya sinema eserine dönüştürülmesi, enstrümantalizasyonu, filme alınması gibi⁷⁵. Esasen bir eserden yararlanarak o esere göre bağımsız sayılamayacak ancak onu meydana getirenin hususiyetini taşıyan bir fikri ürün meydana getirme faaliyeti mali haklardan işleme hakkının kullanılmasıdır. Bu işleme fiili ilk eserin eser sahibi yahut onun izniyle başkası tarafından yapılmakta ve ortaya ilk esere bağımlı ikinci bir eser çıkarılmaktadır. Ortaya çıkan bu esere “işlenme eser” denir⁷⁶.

FSEK’in “tanımlar” başlıklı 1/B maddesi c ve d bentlerinde sırasıyla “işlenme eser” ve “derleme eser” kavramlarını izah etmekle birlikte; işlenme eser kavramı derlemeleri de

⁷³ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.287.

⁷⁴ Veri tabanları işlenme eser kabul edilmelerine rağmen, kendilerine temel teşkil eden yani işlenen unsurların eser olmasının zorunlu olmadığı bilinmelidir.

⁷⁵ Öztan, İşlenme Eserler, s.221.

⁷⁶ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.287-288.

kapsayan daha geniş bir kavramdır. Bundan dolayıdır ki, 6'ncı madde hükmü "işlenmeler ve derlemeler" başlığını taşıdığı halde, derleme kapsamına giren örnekleri "... aşağıda başlıcaları yazılı fikir ve sanat mahsulleri işlenmedir" diyerek saymaktadır. Zira işlenme eser, işlenen esere ilişkin mali haklardan biri olan işleme hakkının kullanımını sonucunda meydana getirilmekte olup, derleme denilen fikri ürünler de aynı kaideye dayanmaktadır.

"İşlenmeler ve Derlemeler" başlıklı 6'ncı madde hükmü aşağıdaki şekildedir:

"Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve aşağıda başlıcaları yazılı fikir ve sanat mahsulleri işlenmedir:

1. Tercümeler;
2. Roman, hikaye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevilerden bir başkasına çevrilmesi;
3. Musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filime alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekle sokulması;
4. Musiki aranjman ve tertipleri;
5. Güzel sanat eserlerinin bir şekilden diğer şekillere sokulması;
6. Bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması;
7. Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi;
8. Henüz yayımlanmamış olan bir eserin ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi (İlmi bir araştırma ve çalışma mahsulü olmayan alelade transkripsiyonlarla faksimileler bundan müstesnadır.);
9. Başkasına ait bir eserin izah veya şerhi yahut kısaltılması.
10. Bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması;
11. Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veritabanları (Ancak, burada sağlanan koruma, veri tabanı içinde bulunan veri ve materyalin korunması için genişletilemez)

İstifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işleyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu Kanuna göre eser sayılır."

Hükümdeki işlenme çeşitleri sınırlayıcı olarak değil örnekleyici olarak sayılmıştır⁷⁷.

⁷⁷ Karşı görüş için bkz. Kılıçoğlu, s.149.

Bununla beraber, işlenmeye verilen örneklerde genel olarak işlenen eser ve işlenme eserin aynı eser grubunda yer aldığı görülmektedir. Öte yandan musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin sinema eserine dönüştürülmesi şeklindeki işlenmeler de durum farklıdır. Bu işlenme eser örneği bir kenara bırakılırsa, mesela bir romanda geçen sözlü tasvire dayanarak yapılan bir yağlı boya tablosu işlenme eser olarak değil bağımsız bir eser olarak değerlendirilmektedir. Zira burada bir esinlenme durumundan bahsedilebilir. Öte yandan parodiler, FSEK’te belirtilen örneklerden olmamasına rağmen mahiyeti itibarıyla işlenme eserin doğasına sahiptirler⁷⁸.

Bir işlenme eserden bahsedebilmek için, her şeyden önce ortada işlenecek bir eserin bulunması gerekir⁷⁹. Ancak eserin halen telif hukuku koruması altında bulunması şart değildir. Ortada bir asıl eser bulunmadığı takdirde sonra meydana çıkarılan fikri ürün bizzat bağımsız bir eser olur. Bu nedenle, birtakım notları, toplanmış gazete haberlerini, harcıâlem mektupları veya hayvan seslerini yahut bazı gürültüleri kullanarak meydana getirilen bir fikri ürün işlenme eser değil bağımsız bir eser olabilir⁸⁰. Buna karşın, koruma süresi dolmuş bir eseri işleyerek bir işlenme eser meydana getirilebilir. Bu halde asıl eser üzerindeki mali haklar korunmazken, işlenme eser korunabilecektir.

Bir eseri işlemek yoluyla yeni bir eser meydana getirilmesi bunu yapanın “ferdi hususiyetlerini taşıyan bir fikir mahsulünün” ortaya konmasına bağlıdır. Bu sebeple bütün küçük değişiklikler ve önemsiz şekil farklılıkları telif hukukunun “işlenme eser” kavramının dışında kalır. Zaten işlenme eser kavramı, mantıken bir geliştirmeyi ifade eder. Eser niteliğinde bir işlenmeden ancak orijinalin kalitatif olarak değişmesi halinde söz edilebilir. Bunun gibi şekil vermenin belli bir dereceye ulaşması ve ferdi özellikler taşıması gibi unsurlar işlenmenin eser sayılabilmesi için de aranır. Bu sebeple hususiyet taşımayan rutin tercüme koruma sınırları dışında kalır. Oysa bir romanın tiyatro eseri haline getirilmesi, bir hikâyenin şiir kalıbına dökülmesi veya filme alınması kural olarak bunları yapanın fikri, edebi ve sanatsal yeteneklerinin izlerini yansıtır⁸¹.

Müzik alanında varyasyonlar ve parafrazlar, piyano parçalarının orkestrasyonu ve

⁷⁸ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.315.

⁷⁹ Madde 6’nın 11’inci bendi gereğince, veri tabanlarının muhtevasını oluşturan yani işlenen fikri ürünlerin eser olmasının dahi aranmadığı hususu unutulmamalıdır.

⁸⁰ Öztan, İşlenme Eserler, s.223.

⁸¹ Öztan, İşlenme Eserler, s.226-227.

enstrümantasyonları yenilikçi faaliyetin ürünleri olarak kabul edilebilir. Çünkü tüm bu katkılar kompozisyon yeteneğini gerektirir. Buna mukabil sadece sesin değiştirilmesi ve başka bir değerde verilmesi rutin bir iştir ve yenilikçilik içermediğinden işlenme eser doğumuna yol açmaz⁸².

Henüz tamamlanmamış bir çalışmanın veya ön çalışmaların işlenmesi de imkân dâhilindedir. Lakin bu hallerde bu yarım çalışmaların telif hukuku koruma sınırlarına ulaşmış olması lazım gelir ki o bir eser nitelenmesi taşısın. Böyle durumlarda yapılan faaliyet, mevcut olana bir şekil vermek düzeyinde ise işlenme eser meydana getirildiğinden söz edilemezken; yarım kalan çalışmanın tamamlanması biçiminde de ise işlenme eserden değil orijinal bir eserden söz edilmesi mümkündür⁸³.

Kısaltmalar, eklemeler ve teknik değişiklikler gibi bağımsız eser üzerinde esaslı olmayan değişiklikler işleme sayılmaz. Örneğin esas (hususiyeti) etkilemeyen büyüklük, boyut ya da malzeme değişikliğinde durum böyledir. Yine bir eserin, icracı sanatçı tarafından yorumlanması işleme değildir. İracı sanatçının icrası (yorumu) üzerindeki hakkı, bağlantılı haklar kapsamında korunmaktadır⁸⁴.

İşlenme kavramı birden fazla anlam ihtiva eder. Bir yönüyle yenilikçi faaliyetin kendisini, diğer yönüyle de bu faaliyetin neticesi olarak ortaya çıkan fikri ürünü ifade eder⁸⁵.

FSEK m.6/2 hükmünde, “işleyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu Kanun’a göre eser sayılır” denilmek suretiyle, işlenme eseri meydana getiren şahsın tıpkı orijinal eserin sahibi gibi korunacağı açıklanmıştır⁸⁶. FSEK işlenme eserleri 6’ncı maddesinde düzenlese de, esasen işlenmeler Kanun’un sınırlı olarak düzenlediği eser kategorileri (m.2’de düzenlenen “ilim ve edebiyat eserleri”, m.3’te düzenlenen “müzik eserleri”, m.4’te düzenlenen “güzel sanat eserleri” ve m.5’te düzenlenen “sinema eserleri”) kapsamında yer alan fikri ürünlerdir⁸⁷.

---

⁸² Öztan, İşlenme Eserler, s.227.

⁸³ Öztan, İşlenme Eserler, s.224.

⁸⁴ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.61.

⁸⁵ Öztan, İşlenme Eserler, s.222.

⁸⁶ Öztan, İşlenme Eserler, s.221.

⁸⁷ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.290.

İşlenme eserde, işlenen eser üzerinde işleyenin hususiyetlerinin ortaya çıkması şarttır. Zira hükümde diğer eserlerde de aranan hususiyet unsuru açıkça ifade edilmiştir. Örneğin bir romanın tiyatro eseri haline getirilmesi, bir hikâyenin şiir kalıbına veya sinema eserine dönüştürülmesi, bunları yapan kişinin fikri, edebi ve sanatsal yeteneklerinin tezahürünü sağlar.

2.1.2 Unsurları

Bir işlenme eserde bulunması gerekli görülen ana unsurlar doktrinde genellikle aşağıdaki şekilde belirlenmektedir⁸⁸:

2.1.2.1 İşleyenin Hususiyetini Taşıma

İşlenme ürünün bir eser olarak kabul edilebilmesi için işleyenin fikri özelliklerini taşıması, o üründe mutlaka bulunması gereken bir koşuldur. Zira bir işlenme eserin varlığının kabul edilebilmesi için işleyenin fikri hususiyetinin o eserde yansıtılmış olması gerekir. Bu koşula FSEK'in 1/B ve 6'ncı maddelerinde "... işleyenin hususiyetini taşıyan..." ifadesi ile değinilmiştir. Örneğin herkesçe yapılabilecek biçimde hiçbir özelliği olmaksızın rastgele toplanmış şiirler, bir tablonun aynen kopya edilmesi veya bir hikâyeden rastgele bazı cümlelerin çıkarılması yoluyla yapılan kısaltma yahut bir romanın baskılı halini bilgisayar formatına dönüştürmek gibi işlemler işleyenin hususiyetini taşımadığından işlenme eser sayılmaz. Hâlbuki bir romanın tiyatro metni haline getirilmesi, bir hikâyenin şiir kalıbına dökülmesi gibi işlemlerde işleyenin edebi ve sanatsal yetenekleri ortaya çıkmaktadır ve bu işlemler eser sayılır⁸⁹.

Fakat FSEK m.6'da ifade olunan bazı işlenme örneklerinde hususiyetin aranıp aranmayacağı tereddüt konusudur. Mesela külliyatlar (m.6/1/b.6), derlemeler (m.6/1/b.7), editio princeps (m.6/1/b.8) şeklindeki işlenme çeşitlerinde işleyenin asıl eser üzerine gerçekten kendi hususiyetini katıp katmadığı sorgulanabilir. Kanun koyucunun eserin, sahibinin hususiyetini taşıması koşulundan vazgeçmiş olup olmadığı tartışılmaktadır⁹⁰. Doktrin çoğunluğuna göre, bu işlenme örneklerinin eser sayılması, çalışmanın

⁸⁸ Kılıçoğlu, s.148-149; Erdil, İşlenme Eserler, s.43-46.

⁸⁹ Erdil, İşlenme Eserler, s.44.

⁹⁰ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.310.

ödüllendirilmesi özelliği gösteren ve hususiyet olmasa bile sarf edilen emeği koruyarak teşvik eden niteliktedir⁹¹. Ancak bu görüşe alternatif olarak, bu nevi işlenmelerde hususiyeti fikri ürünlerin seçilmesi ve düzenlenmesinde aramak da imkân dâhilindedir. Zira aşağıda⁹² görüleceği üzere veri tabanlarında hususiyet onların, belli bir maksada göre ve hususi bir plan dâhilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkmasında aranmaktadır. Nitekim Yargıtay da külliyatlar ile ilgili olan bir kararında “Her ne kadar aynı maddenin (FSEK m.6) ikinci fıkrası, bu tür işlenmelerin eser sayılabilmesi için işleyenin özelliğini taşıması gerektiğini kabul etmiş ise de, buradaki özellik hiçbir zaman yaratıcı bir fikri çalışma niteliğinde olmayıp, daha ziyade eser sahibine mal edilebilecek olan nispeten müstakil bir fikir emeğinin varlığı yeterli görülmüştür.”⁹³ diyerek bu hususa değinmiştir.

2.1.2.2 Asıl Esere Bağlılık

FSEK'in 1/B/c ile 6'ncı maddelerinde bu koşul "... diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan..." biçimindeki ifadeyle belirlenmiş olup buna göre işlenme eserden söz edilebilmesi için, öncelikle ortada bir asıl eser bulunması⁹⁴ ve işlenmenin de bu ana esere bağlı olarak ortaya çıkarılmış bulunması zorunludur. Diğer bir söyleyişle, işlenme eser bağımsız bir eser değildir.

Asıl eseri işleyen kimse, işlenmenin türüne göre teknik bakımdan yapılması zorunlu olanlar haricinde, asıl eserin meydana getiriliş maksadına karşıtlık oluşturacak bir biçimde eserin yapısına yabancı bulunan ilave, değişiklik ve çıkarmalar yapamaz. Bununla kastedilen, asıl eser sahibinin hususiyeti olarak eserde ortaya çıkan unsurların tahrip edilmemesidir. Mesela bir ilim ve edebiyat eserinin tercümesinde, tercüme maksadı aşılaraq asıl eserde mevcut olmayan bazı fikirlerin eklenmesi ve bunlar orijinal metinde varmış gibi bir görünüm oluşturulması uygun olmaz⁹⁵. Orijinal esere yapılacak eklemeler

⁹¹ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.45.

⁹² Bkz. 2.3.11 numaralı alt başlık

⁹³ 4.HD'nin 11/02/1972 tarihli ve 1971/12331 E. 1972/1080 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. **Erdil, Engin**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, C. 1, İstanbul 2009, s.327.

⁹⁴ FSEK işlenme eseri tanımlarken, her ne kadar “diğer bir eserden istifade suretiyle” meydana getirilmeyi kural kabul etmişse de, 6'ncı maddede sayılan işlenme örneklerinden veri tabanları bu kuralın dışındadır. Yani veri tabanını oluşturan veri ve materyaller eser niteliğinde olmasa bile bu, veri tabanının işlenme eser sayılmasına engel değildir.

⁹⁵ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.42.

ve ondan çıkarılan kısımlar açıkça belli edilmelidir.

Bir eserden istifade suretiyle meydana getirilen işlenmeler ile bir eserden esinlenerek meydana getirilen eserler arasındaki fark, ilkinde asıl esere bağlılığın olması ve asıl eserin ön planda olması oysa ikincisinde sadece bir ilhamın ortaya çıkmasıdır. Esinlenme halinde asıl eser sahibinden izin alınması gerekmez. Esinlenme sonrası eser meydana getirme durumuna serbest kullanım denilir. Serbest kullanım için kriter, bir eserin öbürüne düşünce yapısı şeklinde yansıyıp şekil ve muhteva olarak geçmemesidir⁹⁶. Örneğin bir ressam Atilla İlhan'ın "Pia" şiirinden esinlenerek Pia'nın yağmurluklu, "üşümüş gözleri, büyük büyük" resmini şairden izin almadan yapabilir. Çünkü Pia şiiri, resme ne şekil ne de içerik olarak aktarılmamış, oradaki tasvirler ressamın hayal gücüne göre resme yansımıştır. Böyle bir örnekte işleme değil esinlenme vardır. Gene Franz Kafka'nın Dönüşüm adlı romanında tasvir olunan Gregor Samsa karakterinin böceğe dönüşme sahnesini çizen bir kimse bağımsız bir güzel sanat eseri meydana getirmiş olur. Ancak esinlenme sınırlarını aşan, asıl eserdeki şekli ve hususiyet taşıyan içeriği ikinci esere aktaran bir kullanımda, bu artık bir işlenme olacağı için izne gerek vardır. Örneğin fotoğraftan yapılan tablo; romandan çizgi film ya da foto-roman yapılması; yağlı boya tablonun gravür haline getirilmesi halleri serbest kullanım teşkil etmez. Dolayısıyla asıl eserin sahibinin izninin aranması ve sadece kaynak göstermenin yeterli sayılmaması lazım gelir⁹⁷. Demek ki sonraki eser ile ilk eser arasındaki bağıllık ilişkisi zayıf ise, yani eğer yararlanma olgusu düşüncenin yansıması seviyesinde kalmış ise ve ilk eserin şekil ve içeriğinin yeni esere aktarılması sayılabilecek bir durum yoksa sonraki eserin bağımsız bir eser olarak kabulü mümkündür⁹⁸.

2.1.2.3 Tali Unsurlar

Bir fikri ürünün işlenme eser olarak kabulü için FSEK m.1/B hükmündeki "işlenme eser" tanımında ve m.6 hükmünün ilk cümlesi ile ikinci fıkrası metninde aranan ve yukarıda izah edilen iki şarta ilave olarak, 6'ncı maddede sayılan işlenme örneklerinden çıkarım yoluyla elde edilen birtakım başka koşullar da vardır:

⁹⁶ Erdil, İşlenme Eserler, s.43; Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.307.

⁹⁷ Tekinalp, s.135.

⁹⁸ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.307.

*Asıl eser ile aynı kategoride yer alma;

FSEK’te sarıh olarak aranmayan bu koşul doktrinde sıklıkla dile getirilmektedir. Bu koşul gereğince, asıl eserin sadece kendi kategorisinde yer alan başka bir eser formuna sokulması durumunda işlenme eserden söz edilebilir⁹⁹. Bu görüşe göre, dört eser türü arasındaki nitelik, ifade aracı, sanat tekniği bakımından öyle büyük farklılıklar vardır ki, ayrı eser gruplarında aynı tema işlendiğinde bile, meydana gelen eserler arasında bir fikir iştirakinden yahut birinin diğerine ilham kaynağı olmasından öte bir bağıllık bulunamaz ve meydana getirilen ikinci eser ister istemez orijinal ve bağımsız bir eser olur¹⁰⁰.

Doktrinin çoğunluğunca¹⁰¹ öne sürülen bu görüşe karşı, bağımsız bir eserden yararlanılarak meydana getirilen bir fikri ürünün işlenme eser sayılabilmesi için, bağımsız eser ile işlenme eserin muhakkak aynı kategoride yer almasının zorunlu olmadığı da ifade edilmektedir. Bu fikre göre¹⁰², işlenmenin asıl eser ile aynı kategoride yer almasının şart olduğunu savunanlar, m.6’da (üçüncü bentteki istisnai örnek haricinde) tümüyle aynı kategoriden örnekler verilmesinden kaynaklanan yanlış bir izlenime kapılmaktadırlar. Hâlbuki FSEK’te böyle bir şart aranmasını gerektirecek açık bir hüküm yoktur. Önemli olan işlenen eser ile işlenme eser arasında bağlantının kopmamasıdır. Mesela bir mimarın bilimsel ve teknik mahiyetteki fotoğraflardan etkilenerek çizdiği ancak iç planları farklı bir mimari projede ilk eser ile ikinci eser arasındaki bağlantı kopmamıştır ve ilk eserden farklı kategoride bulunan bu ikinci eser bir işlenmedir¹⁰³. Keza madde 6 hükmünün birinci fıkrasında 11 bent halinde sayılan işlenme örneklerinden başka, mesela bir şiirin değiştirilerek güfteye dönüştürülmesi yahut bir sinema eserinin parodisinin yapılması gibi hallerde de işlenme eser söz konusu olur¹⁰⁴. Yargıtay’ın da işlenmenin asıl eser ile aynı eser türünde bulunmasını zaruri görmediği belirtilebilir. Nitekim Yargıtay 4. HD, yerel mahkemenin kararını şu gerekçe ile bozmuştur: “... somut olayda davacı tarafından çizilen iki projenin halen yapılmış olan iş merkezindeki binada kullanılıp kullanılmadığı, kullanılmışsa ne ölçüde kullanıldığı, diğer bir anlatımla iş merkezinin ortaya çıkmasındaki görünüm ve sonucun, özgün olup olmadığı, bu bağlamda Fikir ve Sanat Eserleri Yasası’nın 6. maddesinde tanımını bulan işlenme olarak kabul edilip edilemeyeceği hususu

⁹⁹ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.311 ve 319.

¹⁰⁰ Erdil, İşlenme Eserler, s.47.

¹⁰¹ Öztan, İşlenme Eserler, s.233; Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.312; Arslanlı, s.34; Ayiter, Nuşin, Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara 1981, s.67; Erel, Şafak, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara 2009, s.56-57.

¹⁰² Üstün, Gürsel, Fikri Hukuk Açısından Çevirmen Hakları, s.84-85

¹⁰³ Erdil, İşlenme Eserler, s.47.

¹⁰⁴ Erdil, İşlenme Eserler, s.52.

üzerinde durulmamıştır.”¹⁰⁵ Bozma kararından anlaşıldığı üzere Yargıtay, ilim ve edebiyat eseri kategorisindeki mimari projeye bağlı olarak güzel sanat eseri kategorisindeki bir mimari eserin meydana getirilmesi halinde, ikinci eserin bir işleme olabileceğini kabul etmektedir. Ancak bu karar eleştirilmektedir¹⁰⁶. Bir mimari eser projesinin uygulanmasının işleme değil, çoğaltma sayılması gerektiği ifade edilmektedir. Gerçekten bu görüş¹⁰⁷ FSEK m.22/2 hükmü ile uyumludur. Hükümde açıkça “... mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır.” denilmektedir. Bu kapsamda, mimari projeyi değiştirerek uygulamanın da çoğaltma hakkı kapsamında kaldığı belirtilmektedir. Ancak bu uygulama esnasında, mimari projenin sahibine ait hususiyetler tahrif edilirse manevi hak ihlaline yol açılmış olur¹⁰⁸.

*Asıl eserle olan ilişkinin belirtilmesi ve asıl eser sahibinin fikri haklarına zarar verilmemesi;

FSEK m.6 hükmüne göre, asıl yani işlenen eserin sahibinin fikri haklarına zarar vermeme koşulu da, bir işleme eserin oluşturulmasında önemli bir şart olarak belirlenmiş bulunmaktadır. Aksi durumda, yani işleme eserin oluşturulması ile asıl eser sahibinin fikri haklarına tecavüz edilmesi halinde ortaya çıkan eser, bir işleme eser olarak kabul görmeyecektir¹⁰⁹.

Öte yandan hükümde geçen “*istifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek*” kuralı doktrinde çokça eleştirilmektedir. Zira orijinal eser sahibinin haklarına zarar veriyor olunması, meydana getirilen çalışmanın işleme eser olmasını engelleyecek bir durum değildir. Böyle bir zarar olsa olsa işleyeni hukuki ve cezai yaptırımlara muhatap kılar¹¹⁰. 4630 sayılı Kanun değişikliği ile getirilen bu ifade öbeğindeki koşul, eser sahipliğinin herhangi bir formaliteye gerek kalmaksızın eserin meydana getirilmesi ile doğduğunu kabul eden sisteme aykırıdır¹¹¹. Öte yandan UNESCO Kültür Bölümü’ne göre de, işlenmeler ve derlemelere, işlenen eser ya da derlemeyi oluşturan eserlerdeki telif hakkına zarar getirmemek koşuluyla koruma sağlanır. Yani örneğin bir çeviri eser sahibi,

¹⁰⁵ Yargıtay 4. HD’nin 23/11/1999 tarihli ve 1999/6241 E., 1999/10212 K. sayılı kararı. Bkz. **Bozgeyik**, Mimari Eserlerin Korunması, s.111.

¹⁰⁶ **Bozgeyik**, Mimari Eserlerin Korunması, s.111.

¹⁰⁷ **Bozgeyik**, Mimari Eserlerin Korunması, s.110.

¹⁰⁸ **Bozgeyik**, Mimari Eserlerin Korunması, s.111.

¹⁰⁹ **Ulaş, Işıl**, İşlenme Eser Türü Olan Çeviri Eserde Kamuya Sunma Hakkı, BATİDER, C.24, S.1. s. 66-67.

¹¹⁰ **Öztan**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.158.

¹¹¹ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.46; **Ateş, Mustafa**, Fikri Hukukta Eser Sahipliği, Ankara 2012, s.168.

tercüme edeceği eserin sahibinden çeviri hususunda bir müsaade almalıdır. Benzer şekilde bir şiir antolojisi oluşturan işleme eser sahibi, antoloji için seçtiği şiirlerin sahiplerinden çoğaltma ve yayma haklarının kullanımı yetkisini almalıdır¹¹².

İşlenme eser ile asıl eser arasındaki ilişkinin belirtilmesi, asıl eser sahibinin manevi hakları ile ilgili bir yükümlülüktür. Eserin işlenmesi için hak sahibinden izin alınması bu yükümlülüğten ayrı bir koşuldur. Dolayısıyla asıl eseri işlemek için yetkisi olan kimse, meydana getirdiği fikri ürünün bir işlenme olduğunu belirtmek ve işlenen orijinal eserin künyesini vermek zorundadır¹¹³.

FSEK m.15/2'nin, *“Bir güzel sanat eserinden çoğaltma ile elde edilen kopyalarla bir işlenmenin aslı veya çoğaltılmış nüshaları üzerinde asıl eser sahibinin ad veya alametinin, kararlaştırılan veya adet olan şekilde belirtilmesi ve vücuda getirilen eserin bir kopya veya işlenme olduğunun açıkça gösterilmesi şarttır.”* şeklindeki hükmü ile işlenme eserin oluşumu için bir şart olmamakla beraber, asıl eser sahibinin manevi nitelikli hakkının ihlal edilmemesi için uyulması gereken bir kural getirilmiştir. Hükme aykırı hareket, manevi tazminat doğumuna yol açacağı gibi m.71/1/b.3'e göre suç da teşkil edecektir¹¹⁴.

Aşağıda¹¹⁵ detaylı olarak görüleceği üzere mali haklarına ilişkin koruma süresi dolmuş bir eseri işlemek herkes için serbest hale gelmektedir. Çünkü işleme hakkı bir mali hak olup mali hakların tümü zamanla mukayyettir. Mali hakların koruma süresi, kural olarak eser sahibinin hayatı boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıl müddetindedir. Lakin üzerlerindeki mali hakların koruma süresi dolan eserlerin işlenmesinde dahi, işleyenin m.15/2'deki vazifeyi yerine getirmesi lazım gelir. Zira koruma süresi dolan eserlerde yalnızca o esere ilişkin mali hakların kullanılması serbest hale gelmektedir, manevi hakların kullanılması değil¹¹⁶.

FSEK m.6 hükmü ile ilgili olarak değinilmesi gereken bir konu; her ne kadar 2001 yılında 4630 sayılı Kanun değişikliği ile madde başlığına “ve derlemeler” ifadesi eklenmiş

¹¹² UNESCO, s.18; Ulaş, s.68.

¹¹³ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.312.

¹¹⁴ Erdil, İşlenme Eserler, s.50.

¹¹⁵ Bkz. 2.2.2 ve 3.5 numaralı başlıklar.

¹¹⁶ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.312.

olsa da derlemeler, işlenme nevelerinden biri olup “derleme eser” diye işlenmelerden farklı bir eser çeşidi bulunmamaktadır. Derleme, 6’ncı maddede başlıcaları sayılan işlenme örneklerinden biridir. Zira 7’nci bentteki, “*Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi*” derleme kavramını ifade etmektedir. Nitekim maddenin iki kavram içeren başlığına rağmen, ilk fıkrada yer alan, “*Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve aşağıda başlıcaları yazılı fikir ve sanat mahsulleri işlenmedir.*” biçimindeki tanım, hükümde düzenlenen tek hususun işlenme olduğunu açıkça göstermektedir¹¹⁷.

2.2 İşleme Hakkının Kullanımı

2.2.1 Asıl Eser Sahibinin İzinin Alınması

Mali haklara ilişkin koruma süresi, kural olarak eser sahibinin yaşadığı zaman zarfında ve ölümünden itibaren 70 yıl devam etmektedir. Koruma süresi devam ettiği müddetçe, eser sahiplerinin eserleri üzerinde münhasıran sahip olduğu hakların, diğer kimselerce kullanılması ancak eser sahibi yahut mirasçıları ile sözleşme yapılarak mümkün olmaktadır. FSEK m.48 gereğince eser sahibi veya mirasçıları kendilerine kanunen tanınan mali hakları süre, yer ve içerik bakımından sınırlı veya sınırsız, bedel karşılığı yahut ücretsiz olarak başkalarına devredebilirler. Mali hakları sadece kullanma yetkisi de diğer bir kimseye bırakılabilir. Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi FSEK m.52 hükmünce zorunludur.

Asıl eserin sahibinin izni olmadan da işlenme eser oluşturulabilir. Böyle bir iznin varlığının, bir fikri ürünün eser olarak kabul edilmesinin koşulu olarak görülmediğini yukarıda¹¹⁸ söylemiştik. Eser sahibinin izni alınmadan oluşturulan işlenmelere “izinsiz işlenme” denilir. İzinsiz işlenmelerde de, işlemeyi yapan şahıs işlenme eser sahibidir. Eğer bir izinsiz işlenme eser, meydana getirilir ancak alenileştirilmez ise bu duruma “pasif işlenme” denir. Pasif işlenmeler, orijinal esere ilişkin mali ve manevi hakları ihlal etmezler. Ancak ekonomik bir kaygı gütmeyen dahi kamuoyu ile paylaşılmaları halinde mali hak ihlalleri söz konusu olur. Manevi hak ihlalleri ise, üretilen fikri ürünün, diğer bir

---

¹¹⁷ Kılıçoğlu, s.147.

¹¹⁸ Bkz. 2.1 numaralı başlık.

eserin işlenmesi olduğunun gizlenmesi yahut asıl eserin içeriği tahrif edilerek meydana getirilmesi gibi durumlarda gündeme gelir¹¹⁹. İzinsiz işlenmelerin eser sahipliği konusundaki bir Yargıtay kararı şu şekildedir: “ ... davaya konu VCD-ROOM ... setlerindeki yapıtların; N.'nin dava dışı Prof.Z.K. tarafından sadeleştirilerek oluşturulmuş eserin(in), seslendirme sanatçılarının okuması ile hareketli-hareketsiz tarihi fotoğraflar, animasyonlar ve haritalar görüntüsü ve müzik katkısı ile bilgisayar programı kullanılarak meydana getirilmiş FSEK'nun 6'ncı maddesinde belirtilen davacının hususiyetini taşıyan, ... işlenme olmalarına, VCD-ROOM'larda işlenen eser sahibinin izninin alınmadığı anlaşılmakta ise de; bu hususun davacı yapıtlarının işlenme eser ve kendisinin işlenme eser sahibi sayılmasını engellemeyip ancak hakkın kullanımında dava dışı eser sahibinin tazminata ilişkin hukuki ve cezai yaptırım taleplerine maruz bırakacak bulunmasına ... ”¹²⁰

Orijinal eser işlenerek meydana getirilen işlenme eser; çoğaltıldığı, yayınlandığı veya resmen gösterime sokulduğu takdirde her iki esere ilişkin fikri haklar kendini gösterir. Gerçekten işlenme eserin değerlendirilmesi (semerelendirilmesi) gündeme geldiğinde, hem orijinalin hem de işlenme eserin hak sahiplerinin rızaları gerekir. Zira işlenmede orijinale bağlılık açıkça anlaşılabilir. Mesela Voltaire'ın bir oyununun Türkçeye tercümesi sahnelendiğinde, kimse “Voltaire'ın tercümesi”ni alkışlamaz, seyirci Voltaire'a ait bir oyunu izlemiş ve alkışlamıştır¹²¹.

Koruma süresi dolduğundan veya diğer bir sebeple kamunun malı haline almış ve dolayısıyla herkesin kullanımına açık olan bir eserin işlenmesi halinde ise; FSEK m.52'de ifadesini bulan sözleşmenin yalnız işleyen ile akdedilmesi kâfi olabilecektir. Lakin böyle bir eseri işleyen, orijinal eserin başkaları tarafından da aynı biçimde alınıp istifade edilmesini engelleyemez. Onun söz sahibi olduğu tek husus, meydana getirdiği işlenmede işlenen esere oranla kendisince yapılan geliştirmeler ve ilavelerdir¹²².

Mevcut bir eseri işleyen kişi, orijinaldeki ferdi hususiyetlerin ana hatlarını muhafaza eder. Bunlara kendi öznelliğinden kaynaklanan özellikler ekler. Böylece meydana gelen işlenme üzerinde hem orijinal eser sahibinin hem de işleyenin

¹¹⁹ **Tekinalp**, s.134; **Erdil**, İşlenme Eserler, s.94.

¹²⁰ Yargıtay 11. HD'nin 21/07/2005 tarihli ve 2005/6858 E., 2005/7844 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. **Erdil**, FSEK Şerhi, s.280-282.

¹²¹ **Öztaş**, İşlenme Eserler, s.222-223.

¹²² **Öztaş**, İşlenme Eserler, s.223.

hususiyetinden kaynaklanan unsurlar vardır. Bir eserin işlenmesi, kural olarak orijinal eserin muhtevasını ve iç şeklini aynen barındırır. Bu sebeple örneğin bir tercümede, sadece asıl eserde kullanılan dil değişir ama içerik ve “fikirlerin açıklanmasındaki yapılanma şekli” aynen korunur. Bununla beraber örneğin bir romanın sinemaya uyarlanması benzeri işleme eserlerde romanın yalnızca ferdi muhtevasının alındığı ve buna karşılık “dış ve iç şeklinin” önemli ölçüde değiştirildiği görülür¹²³.

İşlenen eserin kendisinin de işlenme olması mümkündür. Bu halde, “birden fazla basamaklı bir işleme” söz konusu olmaktadır. Kaçınıcı basamaktan olursa olsun işleyen, kendi işlenmesi açısından eser sahibidir, yeter ki FSEK’teki şartlar sağlansın. Örneğin Kafka’nın “Das Schloss” (Şato) adlı romanı, Max Brod tarafından sahne eseri haline getirilmiştir. Daha sonra buna dayanılarak başka biri tarafından opera metni yazılmıştır. Başka bir örnekte ise, Maria Augusta Trapp tarafından kaleme alınan “Die Trapp-Familie” (Trapp Ailesi) adlı otobiyografik roman, George Hurdalek tarafından film senaryosu haline getirilmiş ve daha sonra başka bir kimse tarafından “The Sound of Music” adlı Broadway müzikaline dönüştürülmüştür. Söz konusu müzikal daha sonra sinema filmine uyarlanmıştır¹²⁴. Bütün bu durumlarda, en son işleme eserin mali haklarının kullanılabilmesi için, onu işleme suretiyle meydana getirenin olduğu kadar, önceki basamaklardaki işleme eser sahiplerinin ve keza orijinal eser sahiplerinin de rızalarının alınması gerekecektir. Öte yandan “birden fazla basamaklı bir işleme” hallerinde son işlenmeye esas teşkil eden tüm işlenmelerin sahiplerinden ve asıl eser sahibinden izin alınması gereği doktrin ve uygulamada genel kabul görürken Tekinalp gibi yazarlar tarafından bunun aksi görüşler belirtilmiştir. Örneğin yazara göre, bir eser İngilizce olarak yazılmış ve sonra Fransızcaya tercüme edilmiş ise, asıl eser sahibi kendi iznini saklı tutmuş olmadıkça eseri Fransızcadan Türkçeye aktaracak olan kişinin sadece işleme sahibinden yani Fransızca tercüme yapıp izni alması yeterli olabilecektir¹²⁵. Ancak belirtildiği gibi genel kabul, tüm basamaklardaki işleme eser sahipleri yanında asıl eser sahibinden de izin alınması gerektiği yönündedir. Zira FSEK m.20/4’de ifadesini bulan, “Bir işlenmenin sahibi, kendisine bu sıfatla tanınan mali hakları, işleme hususunun serbest olduğu haller dışında, asıl eser sahibinin müsaade ettiği nispette kullanabilir.” hükmünden asıl eser sahibine iznini saklı tutma yükü doğmamaktadır. Bu fıkra hükmünden anlaşılması

¹²³ Öztan, İşlenme Eserler, s.226.

¹²⁴ Öztan, İşlenme Eserler, s.225; Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, s.64-65.

¹²⁵ Tekinalp, s.134.

lazım gelen, aslı İngilizce olan eseri Fransızcaya tercüme eden kişinin asıl eser sahibi ile akdettiği sözleşmede, diğer dillere de çeviri hususunda yahut herhangi bir dile çeviri hususunda müsaade var ise artık Fransızca tercümesini işlemek suretiyle Türkçeye çevirecek üçüncü şahsın asıl eser sahibinin iznine muhtaç olmadığıdır¹²⁶.

Bir eserden işleme eser meydana getirmeyi murat eden kişinin, asıl eser sahibinden devralması gereken en temel mali hak şüphesiz işleme hakkı olup, bunun devralınmış olması işlenmenin çoğaltılıp yayılması gibi doğal neticeleri de bünyesinde barındırır. Yani işleme hakkını asıl eser sahibinden devralan, işleme eserini meydana getirdikten sonra bundan iktisaden yararlanma hakkına da sahiptir. Doktrinde çoğunluk görüşü, işleme hakkının devredildiği durumlarda meydana getirilen işleme eser üzerinde doğan mali haklardan işlenmenin oluşturulma amacına uygun olanların kullanılabilmesi için asıl eser sahibinden ayrıca izin alınmasının gerekmediği yönündedir¹²⁷. Buna mukabil, aslın sahibinden devralınan yahut kullanım izni alınan işleme hakkının kapsamının iyi belirlenmemesi, hukuk dairesinde hareket ettiğini zanneden işleyeni müteceviz duruma düşürebilir¹²⁸. Şöyle ki, örneğin orijinali Almanca olan bir hikâyenin Türkçeye tercümesi için müsaade alan şahsın, aynı hikâyeyi bu dil dışında örneğin Azericeye çevirme yetkisi bulunmamaktadır. Buna rağmen böyle bir çeviriyi gerçekleştirip söz konusu işlenmeyi çoğaltıp yayar ise, başta 68'inci maddedeki maddi tazminat olmak üzere hukuki yaptırımlarla ve cezai takibatla karşılaşabilecektir.

2.2.2 İşleme Hakkının Serbestçe Kullanılabildiği Haller

Yukarıda işaret olunduğu üzere eserler üzerinde sahiplerine tanınan haklardan mali nitelikte olanlar süreyle mukayyettir. İşleme hakkı da bir mali hak olması nedeniyle FSEK'te ifade olunan koruma sürelerine tabidir. Bir hakkın süre ile sınırlı olması demek, süre geçtikten sonra hakkın konusu olan şey üzerinde herkesin izne muhtaç olmadan işlem yapabilmesi anlamına gelir. Öte yandan eserlere ilişkin manevi hakların süre ile sınırlı olmadığı da belirtilmişti. Bu münasebetle, koruma süresi dolan bir eser üzerinde mali

¹²⁶ Erdil, FSEK Şerhi, s.241.

¹²⁷ Daha detaylı bilgi ve izahat için "3.2 Hakları" başlığına bakınız.

¹²⁸ Güneş, s.128.

haklar kimseden izin alınmadan serbestçe kullanılabilirken manevi hakların ihlal edilmemesine riayet edilmesi gerekecektir.

FSEK mevcut ve güncel haliyle tüm eser türleri için aynı koruma süresini getirmektedir. Bu süre ise, eser sahibinin hayatı müddetince ve ölümünden sonra 70 yıl zarfındadır. Lakin eser sahibine yönelik koruma, zaman içinde geliştiğinden bu süre hep bu şekilde değildi. Geçmişte cari olan koruma süreleri nedeniyle günümüze de etki eden birtakım sonuçlar doğmuştur. Bu husus bilhassa tercüme için olmak üzere aşağıda izah edilmeye çalışılmaktadır.

İşlenme eserler uluslararası alanda Bern Sözleşmesi'nin 1886 tarihli ilk metninden bu yana korunmaktadır. Sonraki revizyonlarda küçük değişiklikler olmakla birlikte Sözleşme metninin konuya ilişkin son hali şu şekildedir: “Çeviriler, işlenmeler, müzik düzenlemeleri ve edebiyat ve sanat eserlerindeki diğer değişimler, özgün eser üzerindeki haklara zarar vermeksizin, özgün eser olarak korunur.” (Madde 2/Paragraf 3)¹²⁹.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Lozan Anlaşması'na ek Ticaret Sözleşmesi'nin 14'üncü maddesi ile yabancı eserlerin Türkçeye tercümesi durumunda eser sahibine telif bedeli ödenmemesi hususundaki bir çekince ile Bern Sözleşmesi'ne katılmayı yükümlenmiştir. Türkiye'nin, 1931 yılında bahsi geçen çekince ile Bern Sözleşmesi'ne katılma talebi, akit devletlerden bazılarının açık itirazları ile kabul edilmemiştir¹³⁰. FSEK'in yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1952 tarihine kadar geçen durum Prof.Hirsch'in tabiri ile şöyledir: Türkiye dışında yayımlanan eserlerin Türkçe'ye tercümesi kural olarak serbesttir. Lakin yabancı ülkede yayımlanmış ancak Türkiye'de kayıt-tescil edilmiş olan eserlerin çevirisi Hakkı Telif Kanunu gereğince izne tabidir (Hakkı Telif Kanunu'na göre eser sahipliğinden doğan haklar ancak eserin kayıt-tescil ettirilmiş olması halinde söz konusu olmaktadır)¹³¹.

TBMM, 28/05/1951 tarihli ve 5777 sayılı Kanun¹³² ile hükümete, Bern Anlaşması'na ve Birliği'ne taraf olma hususunda yetki vermiştir. Bu yetki kapsamında,

¹²⁹ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.289.

¹³⁰ Kabacıoğlu, s.38.

¹³¹ Teoman, s.109-110.

¹³² 02/06/1951 tarihli ve 7824 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun metni için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7824.pdf> Erişim Tarihi: 21/09/2016.

Bern Anlaşması'nın 26/06/1948 tarihli Brüksel metnine, Türkçeye yapılacak tercümeleri ilgilendirmesi nispetinde Anlaşma'nın 1896'da Paris'te yeniden gözden geçirilmiş metnindeki 5'inci madde hükümleri konmak kaydıyla 1 Ocak 1952 itibarıyla¹³³ taraf olunmuştur¹³⁴.

Türkiye'nin tercüme eserler konusunda çekince öne sürmesi ve Anlaşmaya ancak bu çekinceye riayet edilmesi halinde taraf olmak istemesinin sebebi cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte ortaya çıkan ve ekonomik, kültürel ve siyasal yönleriyle bir bütün olarak Batı uygarlığı standartları içinde, çağdaş uygarlığa ulaşmayı amaçlayan anlayıştır. Bu amaca ulaşmak için Devlet eliyle gerçekleştirilen etkinlikler baskın rol oynamaktadır. Bu anlayış doğrultusunda Devlet, hem ekonomik kalkınmayı sağlayacak, hem de Türk milletinin batılı normlara uygun bir kültür anlayışı kazanmasını sağlama görevini üstlenecektir. Bu görev aynı zamanda siyasal ve düşünsel düzenleyici olarak da gerçekleştirilecektir. Kitlelere yeni kültürel öğeleri kazandırmak, devletin önemli ödevlerinden birini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda politikalar üreten Cumhuriyet kadrosu, yabancı eserlerin Türk diline çevrilerek Türk toplumuna kazandırılmasına büyük önem vermiş ve bu şekilde önemli bir kültürel altyapı sağlamayı amaçlamıştır. Şüphesiz telif hakları kavramı da, bu dönemde kültür politikasının önemli bir ayağı olarak kabul edilmiştir. Örneğin 1939'da Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in girişimiyle kurulan "Tercüme Bürosu" Yunan, Roma, İslam, doğu ve çağdaş batı klasiklerini dilimize kazandırmada büyük rol almıştır. 1940'tan başlayarak yayımlanan "Tercüme" dergisi 1950'li yılların ortasında lağvedilene kadar değerli çalışmalar yapmıştır¹³⁵.

Yukarıda açıklandığı şekilde Bern Sözleşmesi'nin tercüme hakkı konusunda eser sahibine münhasır yetkiler veren versiyonu yerine 1896 tarihli metnine taraf olunması sonucunda 10 yıl önce yayımlanan eserlerin bu süre zarfında eser sahibinin rızasıyla Türkçeye çevirisi yapılmamış ise artık bu çevirinin herkes tarafından serbestçe ve bedelsiz olarak yapılması imkânı elde edilmiştir¹³⁶. Uluslararası anlaşmaya taraf olunmak ile elde edilen bu imkân FSEK'te de hükme bağlanarak doğrudan iç hukuka aktarılmıştır. Gerçekten FSEK'in "Türkçeye tercüme hususunda koruma süresi" başlıklı 28'inci maddesi

¹³³ <http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/documents/pdf/berne.pdf> Erişim Tarihi: 21/09/2016.

¹³⁴ **Beşiroğlu, Akın**, Fikir Hukuku Dersleri, Ankara 2006, s.4-5.

¹³⁵ **Küçük, Eşref**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Çeviri Eserler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.2, 1998, s.616.

¹³⁶ **Teoman**, s.115.

1995 yılında 4110 sayılı Kanun¹³⁷ ile değiştirilene değin şu şekilde idi: “(1)İlk defa Türkçeden başka bir dilde yayımlanmış olan bir ilim ve edebiyat eseri yayımlandığı tarihten itibaren 10 yıl içinde eser sahibi veya onun müsaadesi ile başka bir kimse tarafından Türkçe tercümesi yapılarak yayımlanmamış ise 10 yılın geçmesiyle bu eserin Türkçeye tercümesi serbesttir. (2) Bu hüküm diğer işlemler hakkında uygulanmaz.” Maddenin ilk halinde dikkati çeken diğer bir husus ise söz konusu istisnai kısa koruma süresinin yalnız tercüme için getirilmiş olduğunun, bu durumun diğer işleme eserler için geçerli olmayacağına hükümün ikinci fıkrasında açıkça ifade edilmesidir.

İşleme hakkının kullanımı ve işleme eser meydana getirilmesi için asıl eser sahibinden izin almaya ihtiyaç olmayan diğer haller ise, FSEK’in mali haklara “tahditler” (sınırlamalar) getirilen bölümünde yer almaktadır. Gerçekten örneğin 31’inci maddede resmen yayımlanan veya ilan olunan kanun, tüzük, yönetmelik, tebliğ, genelge ve yargı kararların çoğaltılması, yayılması, işlenmesi veya bunlardan herhangi bir suretle faydalanılması, genel menfaat mülahazasıyla serbest bırakılmıştır. Bu sebeple mesela Yargıtay kararlarının yorumlanarak şerh edildiği bir hukuk kitabını hazırlamak için şerhi yazanın, hiç kimseden izin almasına gerek bulunmamaktadır. Yine bu türden eserlerin yabancı dile çevrilmesi için de izne gerek yoktur¹³⁸. Söz konusu eserlerin (yargı kararlarının) işlenmesi suretiyle ortaya konulan ürünün işleme eser mahiyeti bir Yargıtay kararında şöyle tarif edilmektedir: “... kural olarak Devlet, hakimlerin fikri çalışmaları sonucunda meydana gelen kazai kararların, bu nitelikteki fikir ürünlerinin (mali haklarının) sahibidir. Bu kararlar (resmen) yayımlanmış olmasa, bunları yayımlayan üçüncü kişiler bu kararlar üzerinde Yasaya göre hiçbir fikir emeğine katlanmış olmadıklarından, buldukları mahkeme evrak mahzeninden bir emekle çıkartılıp toplanmış olsalar bile tekrar başkası tarafından basılması, fikri haklara tecavüz değildir. Ancak ilk önce kitap haline getirilirken yapılan tasnif, koşulları kapsıyorsa özetleme her halükarda bu Yasanın 6. maddesinin 9. bendi uyarınca bir işlenmedir ve davacı da 8. maddenin son fıkrasına göre işleme sahibidir. Davacı; Devlete ait, işleme ve bu yolla yararlanma hakkı Devletin olan eseri işlemiştir ve bunda 31. maddenin sağladığı haktan yararlanmıştır ...”¹³⁹

¹³⁷ 12/06/1995 tarihli ve 22311 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan değişiklik metni için bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22311.pdf> Erişim Tarihi: 08/10/2016.

¹³⁸ Teoman, s.119.

¹³⁹ Yargıtay 4.HD’nin 17/04/1970 tarihli ve 1969/11792 E., 1970/3350 K. sayılı kararı. Kararın tam metni

Keza 34'üncü madde gereğince; yayımlanmış musiki, ilim ve edebiyat eserlerinden ve alenileşmiş güzel sanat eserlerinden, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde iktibaslar yapılmak suretiyle, hal ve vaziyetinden eğitim ve öğretim gayesine tahsis edildiği anlaşılan seçme ve toplama eserler vücuda getirilmesi serbesttir. Ancak işleme suretiyle meydana getirilen derlemede, 34'üncü maddeyle tanınan iktibas yetkisi ile asıl eser sahibinin hakları tümüyle askıya alınmadığından, amacın haklı göstereceği nispetin üzerinde yapılan alıntının işleme hakkının ihlali anlamına geleceği de bilinmelidir¹⁴⁰. Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin bir kararına konu olan somut olayda Murathan Mungan'ın "Yalnız Bir Opera" isimli şiirinin antolojiye alınması FSEK'teki mali ve manevi hakları ihlal edici nitelikte ve suç sayılmıştır¹⁴¹. Benzer biçimde Yargıtay 11.HD'nin bir kararında iktibas serbestisinin aşıldığı ve hak sahibinin izninin gerektiği bir durumdan bahsedilmektedir: "*Davalılarca hazırlanıp yayımlanan şiir antolojisinde davacılara ait şiirlere verilen yerin FSEK'in 34. maddesinde belirtilen 'iktibas serbestisi' sınırlarını aşarak, eser sahibinin özel iznini gerektirir kapsam ve nitelik taşıması ...*"¹⁴² Bu maddedeki serbesti kapsamında, yabancı dilde bir derleme yazan kişinin, hükmün öngördüğü sınırlar içerisinde kısmi tercüme yapması da mümkündür¹⁴³. İktibas yapılacak eserin illa ki orijinal ve müstakil bir eser olması gerekmeyip işleme eserlerden alıntılar yapılması da yaygın bir haldir. Yargıtay 11.HD'nin diğer bir kararında, "... *derleme ve işleme eserlerden aynen alındığı veya benzerlik yapıldığı takdirde, kaynak göstermek veya yollamada bulunmak gerekir ...*" ifadesi kullanılmıştır¹⁴⁴.

"İktibas" kelimesi, Osmanlıca-Türkçe Lügatte, "bir kelimeyi, bir cümleyi veya bunların manalarını olduğu gibi alma, aktarma" şeklinde tanımlanmıştır. "İktibas" kelimesinin günümüzdeki karşılığı "alıntı"dır. "Alıntı" ise Türk Dil Kurumu-Türkçe Sözlüğü'nde, "bir yazıya başka bir yazarın yazısından alınmış parça, aktarma, iktibas" şeklinde tanımlanmıştır¹⁴⁵. "İktibas" kelimesinin belirttiğimiz sözlük anlamları, telif hukuku anlamında iktibas kavramı ile hemen hemen örtüşmektedir. Fikir ve sanat eserleri

---

için bkz. **Erdil**, FSEK Şerhi, s.327-329.

¹⁴⁰ **Güneş**, s.127-128.

¹⁴¹ Yargıtay 7.CD'nin 24/01/2008 tarihli ve 2007/15364 E. 2008/314 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. <http://www.kararara.com/yargitay/7cd/k1648.htm>

¹⁴² 11/04/2002 tarihli ve 2002/350 E., 2002/3414 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. **Erdil**, FSEK Şerhi, s.295-297.

¹⁴³ **Teoman**, s.119.

¹⁴⁴ 21/12/1976 tarihli ve 1976/4836 E., 1976/5782 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. **Erdil**, FSEK Şerhi, s.326-327.

¹⁴⁵ **Öncü, Özge**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İktibas Serbestisi ve Sınırları, Ankara 2010, s.5.

hukukunda iktibas, “bir eserin parçalarının başka bir eser içinde kullanılması” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁴⁶. 35’inci maddedeki iktibas serbestisi kapsamında kullanmak üzere herkes, bütün eserleri işleyebilir, işlediği eserin bazı cümle ve fıkralarını asıl esere gerekli atıfları yaparak müstakil bir ilim ve edebiyat eserine koyabilir¹⁴⁷.

2.3 İşlenme Eser Çeşitleri

2.3.1 Tercümeleler

Hirsch’in tarifi ile “tercüme, asıl eserin tamamıyet ve hususiyetleri muhafaza edilerek, edebi veya ilmi bir mahsulün başka lisana naklidir.”¹⁴⁸. Yani tercüme eser, bir ilim ve edebiyat eserinin barındırdığı içeriğin bütünüyle korunarak yeni dile aktarıldığı işlenmelerdir¹⁴⁹. Tercümede, asıl eserdeki fikirler başka bir dilin kelimeleriyle ve o dilin cümle yapısına uyularak ifade edilmektedir¹⁵⁰. Örneğin Türkçe yazılmış bir kitabın İngilizceye çevrilmesi, Almanca yapılan bir söylevin Türkçeye çevrilmesi, yabancı dildeki bir şarkı sözünün Türkçeye çevrilmesi yahut bir film diyalogunun altyazısı yahut dublajı¹⁵¹ birer tercümedir¹⁵². Öte yandan bir mektubun, broşürün, ilanın yahut yemek listesinin tercümesi de, çeviriyi yapan kişinin hususiyetlerini taşıyabilmektedir. Bunlar sahibinin hususiyetini taşıyor olsa dahi eser değil alelade işlenme sayılır. Böyle tercümelelerin tercümanın hususiyetini taşıyalar bile eser olarak kabul edilmeme nedeni; işlenme eser kavramının kural olarak bir asıl eserin varlığını gerektirmesidir. Eser vasfı taşımayan ve alelade dediğimiz işlenmeler FSEK ile sağlanan özel korumadan yararlanamaz¹⁵³.

Hirsch’in deyişi ile tercümede de asıl eserin hususiyetlerine riayet şarttır¹⁵⁴. Elbette asıl eserin hususiyetinin zedelenmesi, eser sahibinin manevi haklarının ihlal edilmesi manasına gelir. Ancak her işlenmede olduğu gibi tercümenin de eser vasfı kazanması “çifte hususiyet” ile mümkündür. Yani işlenme eser niteliğindeki tercümede, asıl eser sahibinin

---

¹⁴⁶ Öncü, s.6.

¹⁴⁷ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.313.

¹⁴⁸ Hirsch, Veçhi Tekâmülü, s.53.

¹⁴⁹ Küçük, s.617.

¹⁵⁰ Öztan, İşlenme Eserler, s.234.

¹⁵¹ Dublaj metni böyledir. Ancak bunun seslendirilmesi icracı sanatçıların işi olup bağlantılı hak sahipliğini doğurur.

¹⁵² Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.316.

¹⁵³ Erdil, İşlenme Eserler, s.39-40.

¹⁵⁴ Hirsch, Veçhi Tekâmülü, s.53.

hususiyetine çeviriyi yapanın hususiyeti eklenmiştir¹⁵⁵. Tercümedeki hususiyet, içerikte değil üsluptadır. Bir tercümedeki hususiyeti tespit etmek için aynı eserin değişik kişiler tarafından çevrilmesindeki farklılıkları karşılaştırmak yeterli olur¹⁵⁶. Eser olmayan bir metnin, örneğin bir lokantanın menüsünün veya bir diplomanın tercümesi işlenme eser olmayacağı gibi, bir eserin çevrilmesinde çevirenin kendi hususiyeti yoksa ortada yine işlenme eser yoktur. Aynı şekilde, mekanik araçlar ve bilgisayarlar tarafından yapılan çevirilerin de eser sayılma imkânı bulunmadığı daha önce belirtilmiştir¹⁵⁷.

Diğer taraftan, tercümenin bir tercüme olduğu hissedilmemeli, diğer bir söyleyişle, tercüme kokusu duyulmamalıdır¹⁵⁸. Zira asıl eserden cümle cümle birebir yapılacak çeviri çoğu kez zevkle okunamamakta, hatta asıl eseri gerektiği gibi anlama imkânı ortadan kalkabilmektedir. Bu sebeple, tercüme yapacak kişiye bağımsız bir alan tanınmalıdır¹⁵⁹. Tercüme çoğunlukla, tercüme yapanın kendine özgü faaliyetinin sonucu olarak ortaya çıkar. Çünkü iyi düzeyde bilinen her bir dil, farklı algılama gücünü ve stilistik yeteneğini beraberinde getirir¹⁶⁰.

Tercümenin işlenme eser sayılması için çeviri yapılan dilin yaşayan bir dil olması şart değildir. Günümüzde kimse tarafından kullanılmayan bir dilden yahut bilimsel ve teknik mahiyette bir dilden yapılması önem taşımaz¹⁶¹. Önemli olan tercüme yapanın asıl eserdeki dil ve çevirdiği dilde hâkimiyetini gösterebilmesidir. Çeviri yapmak için asıl eserin dili ile çevirinin yapılacağı dili iyi düzeyde bilmek temel gereksinim olsa da; bilimsel bir eserin çevirisinde ilgili bilim dalında bilgi sahibi olmak, edebi bir eserin çevirisinde ise o edebi alanda kalem oynatmak tercüme eserin kalitesini ve hususiyeti artırmaktadır. Çünkü tercüme yapan, tercüme faaliyetine özel becerisini de katmakta ve çoğu zaman sadece iki dilden kaynaklanan bilgisi yanında çevirdiği eserin konusuna dair bilgi birikimini de kullanmaktadır¹⁶².

Bu kapsamda, tercüme eserin unsurlarını çevrilen esere sadık kalınması, çevirenin

---

¹⁵⁵ **Erel**, s.44.

¹⁵⁶ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.56.

¹⁵⁷ **Beşiroğlu**, s.74.

¹⁵⁸ **Hirsch**, Veçhi Tekâmülü, s.53.

¹⁵⁹ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.57.

¹⁶⁰ **Öztan**, İşlenme Eserler, s.234.

¹⁶¹ **Küçük**, s.614-615.

¹⁶² **Erdil**, İşlenme Eserler, s.58.

hususiyetinin katılması ve meydana getirilen eserin çeviri olduğunun asıl esere rabita kurularak belirtilmesi şeklinde özetleyebiliriz¹⁶³.

Tercümelere ilişkin bilinen en eski eser, Gılgamış Destanı olup çeşitli Güneybatı Asya dillerine kısmen yapılan çevirileri 4 bin yıl önceye aittir¹⁶⁴. Öte yandan Yunanca'dan Latince'ye yapılan çeviriler de Roma edebiyatının başlangıcını belirlemiştir. Keza Yunanca felsefi ve bilimsel eserlerin Arapçaya tercümeleri İslam dünyasında tıp başta olmak üzere birçok alanda gelişmeyi sağlamıştır. Bunun gibi Yunanca ve Arapça eserlerden Avrupa dillerine yapılan çeviriler Rönesans hareketini tetiklemiştir. Tüm bunlar, tercüme eserlerin kültürler ve uluslar arası etkileşim sayesinde dünyayı nasıl değiştirdiğini göstermektedir.

1727'de İbrahim Müteferrika'nın Osmanlı'da ilk Türk matbaasını açması sonrasında Türkçeye birçok çeviri yapılmıştır. Tanzimat döneminde Avrupa dillerinden yapılan çeviriler edebiyat dünyamız için önemlidir. Yusuf Kamil Paşa'nın 1859 yılında Fenelon'un eserini "Tercüme-i Telemak" adıyla çevirmesi mühim bir örnektir. Cumhuriyet'in ilanından sonra batı ile kültürel ilişkilerin artmasıyla çevirilere büyük önem verilmiştir. Yukarıda da anıldığı gibi 1939'da Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in girişimiyle kurulan "Tercüme Bürosu" Yunan, Roma, İslam, doğu ve çağdaş batı klasiklerini dilimize kazandırmada büyük rol oynamıştır¹⁶⁵.

Yukarıda da izah edildiği gibi, tercüme eserlere telif bedeli harcayacak gücü ve eser sahiplerinden alınacak izinler ile kaybedecek vakti olmayan genç Türkiye Cumhuriyeti, Bern'e çeviri hakkı hususunda çekince ile taraf olmak istemiş, ancak bu başarısız oluncaya çözümünü Birlik Sözleşmesinin 1896 tarihinde Paris'te değişen 5'inci maddesinin hükümlerini kabul ederek bulmuştur. Zira Türkiye'nin 1951 senesinde imzaladığı Bern Sözleşmesi'nde (26 Haziran 1948 tarihli Brüksel metninde) buna imkân tanıyan bir düzenleme yer almaktadır (Brüksel metninin 25'inci maddesinin üçüncü fıkrası)¹⁶⁶: "... taraf olma, Birliğe katılan ülkenin en azından geçici olarak, 8'inci madde yerine, tercümelere ilişkin hususlarda 1896'da Paris'te yeniden gözden geçirilmiş olan 1886 tarihli Birlik Sözleşmesi'nin 5'inci maddesi hükümlerini ikame etmek istediği kaydını ihtiva

¹⁶³ Küçük, s.619-621.

¹⁶⁴ <https://en.wikipedia.org/wiki/Translation> Erişim Tarihi: 01/11/2016.

¹⁶⁵ Küçük, s.616.

¹⁶⁶ Buna benzer bir hüküm, güncel Bern Sözleşmesi metni olan Paris metninin 30'uncu maddesinde de yer almaktadır.

edebilir; ancak bu hükümler yalnız ülkenin diline yahut dillerine yapılacak çeviriyi hedeflemektedir.”¹⁶⁷. Bu kapsamda Birlik Sözleşmesi'nin 1896 tarihli Paris metninin 5'inci maddesine bakarak uluslararası alanda ülkemize düşen yükümlülüğü görelim:

“Birlik memleketlerinden birinin vatandaşı olan yazarlar veya mirasçıları, orijinal eserlerinin Birlik ülkelerinden birinde umuma arz edilmesinden itibaren 10 yıl içinde, diğer ülkelerde, bunları tercüme etmek ya da ettirmek hususunda münhasır nitelikte bir hakka sahiptirler.

Kısım kısım teslim edilerek yayımlanan eserlerde on yıllık sürenin başlangıcı son teslim edilen kısmın umuma arzından başlar.

Ara ara yayımlanan ciltlerden oluşan eserler ile edebi veya ilmi dernekler ya da gerçek kişiler tarafından bülten yahut fasikül on yıllık süre bakımından bağımsız eser sayılır.

Bu maddede düzenlenen hallerde, koruma sürelerinin hesabında, eserin umuma arzını takip eden aralık ayının 31'inci günü eserin yayım tarihi olarak kabul edilir.”¹⁶⁸

Bern Sözleşmesi'ne yukarıdaki şekilde taraf olmamızın akabinde yürürlüğe konulan FSEK'te, diğer eserlerin koruma sürelerine ilişkin hükümden farklı olarak Türkçeye tercüme edilecek yabancı dildeki esere dair ayrı bir koruma süresi hükmü getirilmiştir. Gerçekten 28'inci maddenin ilk metni, ilk defa Türkçeden başka bir dilde yayımlanmış olan bir ilim ve edebiyat eserinin, yayımlandığı tarihten itibaren 10 yıl içinde eser sahibi veya onun müsaadesi ile başka bir kimse tarafından Türkçe tercümesi yapılarak yayımlanmaması halinde 10 yılın geçmesiyle bu eserin Türkçeye tercümesinin serbest olduğunu söylemektedir.

1995 yılında 4110 sayılı Kanun¹⁶⁹ değişikliği ile koruma süreleri genel olarak eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl olacak biçimde artırılmış aynı Kanun ile 28'inci maddedeki koruma süresi de 70 yıla çıkarılmıştır. Lakin 28'inci madde, *“İlk defa Türkçe'den başka bir dilde yayımlanmış olan bir ilim ve edebiyat eseri, yayımlandığı tarihten itibaren 70 yıl içinde eser sahibi veya onun izniyle bir başka kişi tarafından Türkçe çevirisi yapılarak yayımlanmamış ise, 70 yılın geçmesi ile Türkçe'ye*

¹⁶⁷ Teoman, s.111.

¹⁶⁸ Maddenin Resmi Gazete'de yayımlanan orijinal Türkçe çevirisi için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7824.pdf>

¹⁶⁹ 4110 sayılı Kanun metni için bkz. 12/06/1995 tarihli ve 22311 sayılı Resmi Gazete <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22311.pdf>

çevrilebilir.” şeklinde yazıldığından koruma sürelerinde birlik sağlanamamıştır. Zira bu değişiklik, yabancı kaynaklı ilim ve edebiyat eserlerinin Türkçeye çevrilme serbestisine ilişkin on yıllık sürenin yetmiş yıla çıkarılmasından başka bir anlam taşımamaktadır. Ancak bu sürenin eser sahibinin ölümünden itibaren değil, eserin yayımlanma tarihinden başlatılması doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir¹⁷⁰. Bunun akabinde 2001 yılında kabul edilen 4630 sayılı Kanun¹⁷¹ ile söz konusu madde metni ilga edilerek koruma süresi yabancı dilde yazılan ilim ve edebiyat eserlerinde de genel kurala bırakılmıştır.

2.3.2 Roman, hikâye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevilere bir başkasına çevrilmesi

Edebiyat eserlerinin hemen hemen tamamı ait olduğu alt türden diğer bir alt türe dönüştürülebilir. Bir romandan bir piyes, bir piyesten ise bir hikâye ortaya çıkarılabilir. Birkaç şiirden bir tiyatro metni oluşturulabilir, örneğin “Bir Garip Orhan Veli” adlı oyun, Orhan Veli’nin birçok şiirinden meydana getirilmiştir¹⁷².

Elbette bu tarz işlenmelerin, işlenme eser vasfı kazanması için yukarıda saydığımız asıl eser ile rabitasının olması ve hususiyet şartları aranacaktır. Yani asıl eserden yalnız esinlenme niteliği taşıyan ikinci eserin işlenme bir eser değil, ancak bağımsız bir eser yahut intihal ürün olabileceği muhakkaktır¹⁷³.

2.3.3 Musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filme alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekilde sokulması

6’ncı maddenin ilk fıkrasının 3 numaralı bendinde geçen bu durum bir işlenme örneğidir. Örneğin, Henri Georges Clouzot’un “Le mystere de Picasso” (Picasso’nun Gizemi) ve Alain Resnais’in “Van Gogh” adlı belgeselleri söz konusu iki ünlü ressamın eserlerinin incelendiği belgesel filmler olup birer işlenme eserlerdir¹⁷⁴. Yukarıda ifade olunduğu gibi doktrinde pek çok yazarın, asıl eserin ancak kendi türünde yer alan başka bir

¹⁷⁰ Erdil, İşlenme Eserler, s.59.

¹⁷¹ 4630 sayılı Kanun metni için bkz. 03/03/2001 tarihli ve 24335 sayılı Resmi Gazete <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/03/20010303m1.htm>

¹⁷² Tekinalp, s.137.

¹⁷³ Öztan, İşlenme Eserler, s.234-235.

¹⁷⁴ Tekinalp, s.137.

eser formuna dönüştürülmesi halinde bir işlenme eserden söz edilebileceği, aksi takdirde ikinci eserin esinlenme sonucunda meydana gelen bağımsız bir eser olacağı görüşü bu bentteki işlenme örneğiyle açıkça çelişmektedir. Ancak işlenme eser sayılmak için bu şartı savunan yazarlara göre bu işlenme örneği, söz konusu kuralın tek istisnasıdır ve sebebi filmin her türlü eseri yaymaya elverişli bir yöntem olmasıdır¹⁷⁵. Gerçekten bu işlenme örneğinde, asıl eserin kendi türü içinde başka bir biçime sokulması değil, başka bir türe dönüştürülmesi söz konusu olmaktadır. Anlaşılacağı üzere, işlenmenin tanımını sınırlı yapıp sonra filme alınma faaliyetini istisna olarak tanımaktaki mantık; işleme fiilinin teknik olarak bir fikir ve sanat eserinin, yeni bir kalıba sokularak aynı eser grubunda yer alan aynı ya da diğer bir alt gruptaki (örneğin bir romanın tercümesi, romana göre aynı eser grubunda- ilim ve edebiyat eseri grubunda- aynı alt gruba işlenmesi iken bu romanın bir film senaryosu haline getirilmesi aynı eser grubunda- ilim ve edebiyat eseri grubunda- farklı alt gruba işlenmesidir) eserin meydana getirilmesi olarak tanımlanmasıdır¹⁷⁶.

Diğer taraftan 6'ncı maddedeki örnekler arasında sayılmamakla beraber, bir filmin musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eseri yahut radyo programı haline dönüştürülmesinin yani 3'üncü bentte sayılan eser çeşitlerinden birine dönüştürülmesinin de işlenme sayılacağı sıklıkla ifade olunmaktadır¹⁷⁷.

2.3.4 Musiki aranjman ve tertipleri

FSEK m.6/1'de sayılan işlenme örneklerinden bir diğeri ise musiki aranjman (düzenleme)¹⁷⁸ ve tertipleridir¹⁷⁹. Bunlar gibi bir müzik eserinin varyasyon ve parafrazı¹⁸⁰ yahut enstrümantalizasyon değişiklikleri de işlenmedir. Anlaşılacağı üzere, bir bestenin belli bir müzik aleti ile çalınmaya elverişli hale getirilmesi, çalgı sayısı ve seslerin artırılması ya da eksiltilmesi gibi fikri çalışmalar bu bent kapsamındaki işlenmelere örnek verilebilir. Keza bir ya da daha çok bestenin bir tiyatro veya sinema sahnesinin gereklerine

¹⁷⁵ Erdil, İşlenme Eserler, s.60.

¹⁷⁶ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.309.

¹⁷⁷ Öztan, İşlenme Eserler, s.235; Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.320; Erdil, İşlenme Eserler, s.61.

¹⁷⁸ TDK Büyük Türkçe Sözlük: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts Erişim Tarihi: 05/11/2016.

¹⁷⁹ Aranjman, bir musiki eserinin partitürünün (çalgıların ve seslerin notalarını, ayrı ayrı gösteren parça), yeni bir partitüre bağlanmasıdır. Örneğin bağlama eşliğinde söylenen bir türkünün piyanoda çalınmak üzere hazırlanması ya da orkestra eseri haline getirilmesi gibi. Bkz. Tekinalp, s.137.

¹⁸⁰ Parafraz, müzikte bir motif, melodi parçası ya da melodinin, hatta bütün bir parçanın başka bir kullanım için yeniden bestelenmesi yahut değişik bir bağlamda geliştirilmesidir. Bkz. Erdil, İşlenme Eserler, s.62.

uygun olarak düzenlenmesi musiki aranjmanı olarak nitelenebilir ve işlenme eser sayılır¹⁸¹. Ancak bir şarkının ritminde değişiklik yapılması veya sadece icrayı kolaylaştırıcı birtakım değişiklikler yapılması, eserin tüm karakterini korumasından ötürü işlenme olarak değerlendirilemez¹⁸². Buna benzer biçimde birden çok bestenin birbiri ardınca eklenmesi ve potpuriler¹⁸³ işlenme niteliği taşısa dahi işlenme eser niteliği kazanamaz¹⁸⁴.

2.3.5 Güzel sanat eserlerinin bir şekilden diğer şekillere sokulması

Güzel sanat eserlerinin diğer bir güzel sanat eserine dönüştürülmesi işlenme örneği olarak sayılmıştır. Bu kapsamda, FSEK m.4/1 hükmünde sekiz bent halinde belirtilen güzel sanat eseri formlarından birinin bu formlardan bir başkasına çevrilmesi ile işlenme meydana gelir. Örneğin, bir fotoğraftan yararlanılarak yapılan portre veya heykel yahut bir yağlı boya tablonun kabartma ya da oyma yöntemiyle yapılması işlenme sayılır. İlave örnekler olarak Süleymaniye Camiinin veya Anıtkabirin yağlıboya tablosunun yapılması¹⁸⁵, bir heykelin minyatür olarak küçük sanat eseri halinde yapılması sayılabilir. Tüm bu durumlarda mühim olan husus, yapılan işin rutin ve sıradan el işi faaliyeti, zanaat düzeyinde kalmayıp işleyenin hususiyetini yansıtmasıdır. Bu sebeple bir kimsenin kendisine verilen çizimlere göre oyuncaklar imal etmesi durumunda hususiyet ve işlenme eser ortaya çıkmaz. Öte yandan bir heykelin, başka bir materyalle de olsa aynıısının yapılması ile işlenme eser ortaya çıkmaz. Esasen bu gibi hallerde çoğaltma işlemi yapılmakta olup ikinci heykel kopyadır¹⁸⁶.

2.3.6 Bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması

Aynı kişiye ait eserlerin tamamını veya aynı cinsten olanlarını (mesela hem hikâye hem şiir yazar kişinin sadece şiirlerini) bir araya getirerek külliyat halinde kamunun kullanımına sunma işlemine işlenme eser statüsü verilmiştir. Örneğin Yahya Kemal

¹⁸¹ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.62.

¹⁸² **Öztañ**, İşlenme Eserler, s.235.

¹⁸³ Potpuri, sevilen müzik eserlerinden seçilmiş bölümlerin sıralanmasıyla meydana getirilen karma müzik parçasıdır. Bkz. Wikisözlük: https://tr.wiktionary.org/wiki/Ana_Sayfa Erişim Tarihi: 05/11/2016.

¹⁸⁴ **Bozbel, Savaş**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul 2012, s.70.

¹⁸⁵ **Tekinalp**, s.137.

¹⁸⁶ **Bozbel**, s.70.

Beyatlı'nın bütün eserlerinin toplanarak yayımlanması yahut bir profesörün 30 yıl boyunca yazdığı makalelerini bir araya getirilerek kitaplaştırılması bu bentte bahsi geçen işlenme eseri ortaya çıkarır¹⁸⁷. Öte yandan FSEK'te adına külliyat denilen bu işlenme formuna yalnızca ilim ve edebiyat eserleri girmez. Yani örneğin bir ressamın ait tüm resimlerin bir araya getirilmesi halinde de bu bentteki işlenme eser oluşur. Keza bir külliyat, bir eser sahibine ait aynı nitelikteki eserlerden oluşabileceği gibi farklı nitelikteki eserlerden de oluşabilmektedir. Örneğin hikâyeler yazmasının yanı sıra gazetede köşe yazarı olan şair bir kişinin, tüm hikâyeye ve şiirleri ile köşe yazılarını bir araya getiren bir külliyat da mümkündür¹⁸⁸.

Külliyatlarla ilgili temel tartışma aynı şahsa ait eserleri sırf bir araya getirmenin nasıl olup da bu toplamayı yapan kişinin hususiyetini taşıdığı ve işlenme eser olduğudur. Çünkü FSEK'te eser sayılmak için aranan sahibinin hususiyetini taşıma koşulunun, makale veya şiirleri toplamak faaliyetinde bunu yapan kişi için söz konusu olmayacağı düşünülebilir. Mesela bir şairin tüm şiirlerini bir araya yığmanın, hususiyet gerektiren bir faaliyet olmadığı herkesin kabulüdür. Ancak kanun koyucu, bu nevi faaliyetler normalde eser meydana getirmeyeceği halde böyle bir çalışmaya değer verdiğini göstermiş, aynı kimseye ait eserleri derli toplu bir külliyatta birleştiren ve topluma sunan kişiyi işlenme eser sahibi statüsü ile ödüllendirmiştir¹⁸⁹.

Diğer taraftan külliyatların kendisi eser olarak koruma görürken, sırf bir yazara ait ilk külliyatı yapan kişi olmak o yazarın eserlerine ilişkin yeni bir külliyat yapılmasına mani olmaz¹⁹⁰. Örneğin A'nın "Sait Faik Külliyatı" hazırlayıp yayımlaması, başkalarının da Sait Faik külliyatı yapmasına engel durum teşkil etmez¹⁹¹.

2.3.7 Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dâhilinde seçme ve toplama eserler tertibi (Derlemeler)

FSEK'in "*tanımlar*" başlıklı 1/B maddesine göre, özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi muhtevası seçme ve

---

¹⁸⁷ **Bozbel**, s.70; **Tekinalp**, s.137.

¹⁸⁸ **Ateş**, Fikri Hukukta Eser, s.323.

¹⁸⁹ **Öztan**, İşlenme Eserler, s.236.

¹⁹⁰ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.64.

¹⁹¹ **Tekinalp**, s.138.

düzenlemelerden oluşan ve bir düşünsel faaliyetin sonucu olan eserlere derleme eser denilir. Bu tanımın içinde verilen örnekler sınırlı sayıda olmadığı gibi bu örneklerden ansiklopedilerin derleme olduğu muhakkak olmakla birlikte “derleme eser” sayılması içeriğindeki unsurların eser niteliğinde olmasına bağlıdır. Tanımlar maddesine bu kavramı ekleyen 21/2/2001 tarihli ve 4630 Kanun değişikliği, 6’ncı maddenin “İşlenmeler” olan başlığına “ve derlemeler” ibaresini de eklemiştir. Kanun koyucunun bu değişiklikler ile güttüğü maksadın, uygulamada sanki ayrı bir eser türüymüş gibi anılan “derleme eser”lerin, 6’ncı maddenin ilk fıkrasında sayılan “seçme ve toplama eserler tertibi”nden başka ve işlenme eser dışında bir şey olmadığını göstermek olduğunu düşünmekteyiz¹⁹². FSEK’in gerek 1/B maddesinin d bendinde yer alan derleme eser tarifinden gerekse de 6’ncı maddesinin ilk fıkrasının 7’nci bendinde yer alan işlenme örneğinden seçme ve toplama (derleme) eserlerde hususi bir ayırt ediciliğin gerekli olmadığı, sadece bir düşünsel faaliyetin yeterli olduğu anlaşılmaktadır¹⁹³. Bu kanuni düzenlemeler Bern Anlaşması’nın 2’nci maddesinin beşinci paragrafı ile uyumludur. Anlaşmanın anılan paragrafına göre, ansiklopedi ve antolojiler gibi içerikleri seçme ve düzenlemelerden oluşan ve fikri faaliyet oluşturan edebiyat veya sanat eseri derlemeleri, bu gibi derlemelerin bölümlerini oluşturan her eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla korunacaktır.

Seçme ve toplama (derleme) eserler, farklı eser sahiplerinin özel plana göre seçilen eserlerini belirli bir amaç için bir araya getiren işlenmelerdir. Dolayısıyla bu eserler külliyatlardan, içeriklerini oluşturan eserlerin aynı kişiye ait olmaması yönüyle ayrılmaktadır¹⁹⁴. Bu işlenme formunda işleyenin hususiyeti, toplanan eserlerin içeriği ya da dış şeklinde yapılan bir değişiklikte değil, eserlerin belli bir zevke veya tercihe göre belli bir düzen içerisinde birbirine bağlanmasındadır¹⁹⁵.

Bu bentteki işlenme esere örnek olarak antolojiler ve bilimsel dergiler verilebilir. Almanaklar, okul yıllıkları, ansiklopediler, sözlükler, takvimler, gazeteler ve dergiler de seçme ve toplama metodu ile oluşturulur ancak bunların çoğu bentteki “... eserler tertibi” koşulunu sağlamadığından işlenme eser sayılmaz. Mesela magazin dergileri ve günlük gazeteler rutine dair bilgi ve haberlerin toplandığı fikri ürünler olduğundan yani içerikleri

---

¹⁹² Benzer görüşler için bkz. **Erdil**, İşlenme Eserler, s.65; **Karahan, Suluk, Saraç ve Nal**, s.65.

¹⁹³ **Karahan, Suluk, Saraç ve Nal**, s. 65.

¹⁹⁴ **Ateş**, Fikri Hukukta Eser, s.325.

¹⁹⁵ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.65.

eserlerden oluşmadığından bu bent kapsamında işlenme eser kabul edilemez¹⁹⁶. Öte yandan tartışmaya açık bir biçimde, Yargıtay'ın örneğin ilaç prospektüslerinin toplandığı rehberleri derleme statüsünde işlenme eser saydığı da görülmektedir¹⁹⁷. Piyasada çokça görülen yargı kararları külliyatları ise, isimlerindeki külliyat kelimesine rağmen 6'ncı bentteki işlenme örneğine değil, yedinci bent kapsamına girer¹⁹⁸. Zira altıncı bentte “bir eser sahibinin” bütün veya aynı cinsten eserleri bir araya getirilirken, yedinci bentte seçilip toplanan eserler birden fazla eser sahibine aittir. Bu durumda örneğin Yargıtay dairelerinin iş davalarına ilişkin içtihatlarını bir araya getiren bir kitap, birçok eser sahibine ait (mahkeme kararları eserdir ancak kullanılmaları izne tabi değildir) kararları belli bir konuya göre (iş davaları) seçip toplayan bir işlenme eserdir. Bilimsel armağan kitapları ve karma bir resim sergisinde teşhir edilmiş resimlerin toplandığı albümler de derleme eser olarak sayabiliriz.

Kanun metninde “seçme ve toplama eserler” üzerinde durulduğundan, “eser” vasfı taşımayan ürünlerin toplanmasıyla “seçme ve toplama eser” meydana gelmeyeceği doğaldır¹⁹⁹. Örneğin haberlerin bir araya getirildiği günlük gazeteler seçme ve toplama esere vücut vermeyeceği gibi, halk deyişlerini içeren bir deyimler sözlüğü de “seçme ve toplama eser” sayılmaz. Ancak bir seçme ve toplamanın içeriği tetkik edilmeden sonuca varılmamalıdır. Örneğin hiçbir takvim işlenme eser değildir denilemez. Zira içeriği eserlerden oluşan bir ansiklopedi veya takvim belli bir maksada göre ve özel bir plan kapsamında oluşturulmuş ise tabi ki “seçme ve toplama eser” sayılacaktır. Seçme ve toplamanın (derlemenin) içerdiği unsurlar eser niteliğinde olmadığından ötürü bu bentteki işlenme eserin ortaya çıkmadığı hallerde, diğer koşullar karşılanmak kaydıyla 6'ncı maddede verilen işlenme örneklerinden veri tabanının varlığından söz edilebilir²⁰⁰.

Seçme ve toplama eser üzerinde eser sahipliğinden doğan haklar, seçip toplamayı yapan kişiye aittir. Bu kişi çoğunlukla editör veya yayıncıdır²⁰¹. Seçme ve toplama

¹⁹⁶ **Öztan**, İşlenme Eserler, s.236-237.

¹⁹⁷ Yargıtay 11.HD'nin 22/01/2004 tarihli ve 2003/6239 E., 2004/568 K. sayılı kararında, “... ilaç rehberlerinin ... FSEK m.6/7 anlamında ‘derleme ve işleme eser niteliği taşıdığı, rehberin veri değerlendirme ve sınıflandırmasının eczacı olan davalılardan ... tarafından gerçekleştirildiği ...” ifadesi kullanılmaktadır. Kararın tam metni için bkz. **Erdil**, FSEK Şerhi, s.287-288.

¹⁹⁸ **Tekinalp**, s.138.

¹⁹⁹ **Öztan**, İşlenme Eserler, s.237.

²⁰⁰ **Karahan, Suluk, Saraç ve Nal**, s.65.

²⁰¹ **Öztan**, İşlenme Eserler, s.234.

(derleme) eserlerde, seçip toplayan kişi ile seçme ve toplamanın içeriğinde yer alan eserlerin sahipleri arasında m.9 anlamında “müşterek eser sahipliği” yahut m.10 anlamında “iştirak halinde eser sahipliği” oluşmaz. Çünkü derlemenin içeriğindeki eserlerin sahiplerinin ne kendi aralarında ne de bunlar ile derleyen kişi arasında bir iştirak ilişkisi vardır²⁰². Zira derlemenin içeriğinde kullanılan eserlerin sahipleri arasında birlikte eser vücuda getirme iradesi mevcut değildir.

Seçme ve toplama eser üzerindeki hukuki koruma, içeriğinde yer alan eserleri kapsamaz. Bir makalenin derleme içerisinde yer alması, artık o makalenin kullanımı için derleyenden izin alınmasının gerekli olacağı anlamına gelmez²⁰³. Keza derleme içeriğinde yer alan eserlerden bir bölümü için koruma süresi dolmuş bir bölümü ise o eserlerin eser sahibinin izni ile derlemeye konmuş olabilir. Ancak derleme eser, tamamıyla koruma süresi dolmuş eserlerden müteşekkil olsa bile derleyen izni bulunmaksızın örneğin derlemenin çoğaltılıp yayılması tecavüz niteliği taşıyacaktır.

Öte yandan seçme ve toplama bir eserden yalnız münferit bir kısmın izinsiz olarak kullanılması, seçme ve toplama esere ilişkin hakların tecavüze uğradığını kabul etmek için yeterli değildir. Ancak seçme ve toplama eser içeriğindeki birden fazla münferit eser izinsiz olarak alınıp basılmışsa ve alınan eserlerin kendi aralarındaki bütünlüğünün ve düzenlenme tarzının, seçme ve toplama eserin sahibinin eserini meydana getirirken kullandığı seçip düzenleme metodu olduğu anlaşılırsa; seçme ve toplama esere karşı bir saldırının varlığından söz edilebilir. Örneğin fikri mülkiyet hukuku alanındaki bir bilimsel armağanda yer alan üç makale alınarak çoğaltılıp yayılmışsa bu armağanı derleyen işleme eser sahibinin haklarının ihlal edildiği söylenebilir²⁰⁴. Bu durumda makale yazarlarının kendi eserleri üzerindeki hak ihlallerine yönelik izleyebilecekleri hukuki yollar saklıdır.

Dergi gibi periyodik nitelikteki seçme ve toplamalar üzerindeki eser sahipliği ileride yayımlanacak eser nüshalarını kapsamaz²⁰⁵. Gelecek sayılar üzerindeki eser sahipliği, aynı süreli yayının sonraki baskılarını düzenleyen editör ya da yayıncıdır.

---

²⁰² **Bozbel**, s.71; **Erdil**, İşlenme Eserler, s.66-67.

²⁰³ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.67.

²⁰⁴ **Öztan**, İşlenme Eserler, s.238-239.

²⁰⁵ **Öztan**, İşlenme Eserler, s.239.

2.3.8 Henüz yayımlanmamış olan bir eserin ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi

Doktrinde editio princeps (ilk baskılar) olarak adlandırılan bu işleme örneğinde hususiyet, harcanan emekte aranmaktadır. İncelediğimiz gibi fikir ve sanat eserleri hukukunda eser sayılmanın kuralı, fikri mahsulü meydana getiren kişinin o ürüne kendi hususiyetini katmasıdır. Yayımlanmamış bir eserin yayımlanmaya elverişli hale getirilmesiyle anlatılan basıma hazır duruma getirmektir. Bentte ifade edilen ilmi araştırma ve çalışma ise örneğin halk masallarının toplanarak metne dökülmesi tarzında bir emektir²⁰⁶. Doktrinde hükme yöneltilen eleştirilere göre, eski bir metni örneğin bir papirüsü ilk kez yayımlamak bilimsel anlamda çok değerli bir iş olsa da ortaya yeni bir eser çıkmamaktadır. Bu sebeple metni yayımlayan araştırmacıya eser sahipliği statüsü tanımak yerinde değildir²⁰⁷. Eleştiriler bir yana bırakılarak bentte verilen işleme örneğinin ortaya çıkması için kanunen aranan şartlara bakacak olur isek; daha önceden hiç yayımlanmamış bir eser söz konusudur ve “yayımlamak” yoluyla umuma arz edileceğine göre bu eser bir ilim ve edebiyat eseridir. Ayrıca bu ilim ve edebiyat eseri yayımlanmaya hazır değildir. Zira Kanun metnine göre bu bentteki ürünü ortaya koyarak işleme eser sahibi olmak için, onu “ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirmek” gerekmektedir. Bu sebepler ile daha önce alenileşmiş ancak bugün hiç kimsenin bilmediği bir eseri ortaya çıkarmak yoluyla bu bentteki işleme eser meydana getirilemez. Örneğin yüzyıllar önce yayımlandığı halde bugün hiçbir nüshası bulunmayan bir eseri yeniden yayımlamak editio princeps teşkil etmez²⁰⁸.

Editio princeps’i işleme eser olarak kabul eden bu bentte, ilmi bir araştırma ve çalışma mahsulü olmayan alelade transkripsiyonlar veya faksimilelerin kapsamın dışında bulunduğu açıkça ifade edilmiştir.

2.3.9 Başkasına ait bir eserin izah veya şerhi yahut kısaltılması

Bir eseri izah ya da şerh eden yahut kısaltan kişi, o eserdeki fikir ve ifadeleri yorumlayarak daha geniş ve teferruatlı olarak açıklamakta veya farklı bir üslup ile kısa ve

---

²⁰⁶ Bozbel, s.71.

²⁰⁷ Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.180; Bozbel, s.72.

²⁰⁸ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.328.

toplular bir Şekilde 6zetlemektedir. Bu sebeple bu bentte iki tarz işlenme 6rneği verildiği s6ylenebilir: izah veya Şerh ile kısaltma²⁰⁹.

Bir eserin izah veya Şerhi, ondaki fikirleri daha geniş ve etraflıca yeni bir kalıba d6kmektir. Doktrinde belirtildiği 6zere, bu bentte yer alan işlenme hali, t6m işlenme neveleri iÇerisinde asıl esere bağımlılığın en 6st seviyelerde g6r6ld6Đ6 işlenme 6rneklerindedir. Gerçekten Şerh eden (Şarih) asıl eserin iş Őekliyle bağlı kalmaktadır²¹⁰.

İzah veya Şerh benzer nitelikteki fikri faaliyetlerdir. Çünkü izah aÇıklama anlamını taşırken Şerh ise aÇıklama ve yorumlama anlamını taŐır²¹¹. 6rneğin piyasada sıklıkla g6rd6Đ6m6z kanun Őerhleri bu bentteki işlenme formuna girmektedir. Kanun yahut diğer iŐtihat metinleri eser niteliğinde olmakla birlikte FSEK m.31 gereğince kullanılmaları izne tabi olmadığından 6rneğin bir ‘‘Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi’’ yazılması işin (kanun maddelerinin yorumlanmasında 6eŐitli akademisyenlerin eserlerinin kullanılması durumunda onlardan alınacak izinler hariÇ) Devlet yahut herhangi bir kimseden izin alınması gerekmeyecektir.

Eseri yayıma hazırlamak işin 6zerinde birtakım redaksiyonel değişiklikler yapmak ve bu kapsamda orijinal metin 6zerine bazı ikazlar ilave etmek eserin izahı veya Şerhi mahiyetinde olmayıp işleme hakkının kullanımı anlamına da gelmez²¹². Diğer taraftan, izah veya Şerh yaparken işlenen eserin amacıyla baĐdaŐmayan ekleme ve 6ıkarmalar yapmak yahut asıl eserde ifade olunan g6r6Őleri deĐiŐtirip bozmak manevi hak ihlaline yol aŐar²¹³.

İlim ve edebiyat eserlerinin yeni baskılarının asıl eser sahibinden başka bir kimse tarafından hazırlanması ve yeni baskı işin g6ncellemeler yapılması faaliyeti de izah veya Şerh Şeklinde ifade olunan işlenmeye 6rnektir²¹⁴. 6rneğin bir hukuk profes6r6n6n bir kitabının ilgili kanundaki değişiklikler doğrultusunda yeni baskı işin revize edilmesi izah

²⁰⁹ Erdil, İŞlenme Eserler, s.69.

²¹⁰ 6ztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.181.

²¹¹ TDK B6y6k T6rkŐe S6zl6k: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts Erişim Tarihi: 10/11/2016.

²¹² 6ztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.182.

²¹³ Erdil, İŞlenme Eserler, s.69.

²¹⁴ Erdil, İŞlenme Eserler, s.70.

yahut şerh anlamında işlenme eser teşkil eder²¹⁵.

Öte yandan kısaltmalar da bendin kapsamına girmektedir. Zaman zaman sadeleştirme olarak da anılan kısaltma faaliyetleri, eserde yer alan görüş, düşünce ve bilgilerin orijinalliği bozulmamak şartıyla kısa ve öz şekilde yeniden anlatılmasıdır²¹⁶. Bir eserin kısaltılması sonucu ortaya çıkan fikri ürünün işlenme eser olarak değerlendirilebilmesi için, bu kısaltmanın işlemi yapan kişinin düşünsel yönünü göstermesi şarttır. Bu nedenle örneğin bir uluslararası hukuk metni olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocukların anlayabileceği biçimde kısaltılarak “Çocuk Hakları Beyannamesinin Çocukçası” gibi isimler ile yayımlanması halinde kısaltma mahiyetinde bir işlenme eser meydana getirilmiş olur²¹⁷. Yoksa sadece nicelik açısından yapılan kısaltmalar, örneğin uzun bir hikâyenin sadece hedeflenen sayfa sayısına sığdırmak gayesiyle başından sonundan paragraf eksiltmek yoluyla kısaltılması işlenme esere vücut vermez²¹⁸. Mesela okul ders kitaplarına koymak için bir şiirin kıtalarını eksiltmeyle işlenme eser meydana getirilmiş olmaz. Çünkü bu tarz kısaltmalarda ferdi özellik gösteren bir düşünsel eylem yoktur. Piyasada böyle kısaltmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Gerçekten de Tolstoy'un aslen 700 sayfa olan romanının, satış kolaylığı amacıyla bazı bölümlerinin çıkarılarak 400 sayfaya düşürülmesi gibi somut örneklere hemen her kitapçada rastlanmaktadır. Aslında bu gibi hallerin birçoğunda 14 ve 16'ncı maddedeki manevi hakların ihlali söz konusudur. 16'ncı maddenin ilk fıkrası, “*Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz.*” hükmü ile eserin bütünlüğünü bozacak kısaltmaları yasaklamaktadır.

2.3.10 Bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması

Bilgisayarlar ancak kendilerine yüklenen yazılım ve programlar sayesinde anlam kazanmaktadır. Nitekim kullanıcıların bilgisayarla etkileşimi ancak yazılım veya programlar aracılığıyla gerçekleşmektedir²¹⁹. FSEK'in “tanımlar” başlıklı 1/B maddesinde

²¹⁵ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.329.

²¹⁶ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.330.

²¹⁷ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.330.

²¹⁸ Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, s.67; Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.182.

²¹⁹ Dalyan, Şener, Bilgisayar Programlarının Fikri Hukukta Korunması, Ankara 2009, s.9.

yapılan tarife göre bilgisayar programı, bir bilgisayar sisteminin özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmalarını ifade eder. FSEK m.2 gereğince, “her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları” ilim ve edebiyat eseridir. Öte yandan, bilgisayar programlarının patent ya da faydalı model olarak korunması yönünde yoğun öneriler zaman zaman gündeme gelmektedir. Ancak ülkemizin de içinde yer aldığı Kıta Avrupası hukuk sisteminde ve Bern Anlaşması sisteminde bilgisayar programları buluş değil eser olarak kabul edilir ve telif hukuku ile korunur²²⁰.

Telif hukukunda koruma sadece programlama dillerinden biri ile ifade edilen bilgisayar programlarına hasredilmemektedir. Korumadan, programların hazırlık çalışmaları da yararlanmaktadır. Bunun sebebi, sırf programı korumanın çok sınırlı kalacağı ve program geliştiricisinin fikri emeğinin yeterince korunamayacağı gerçeğine dayanmaktadır. Zira program geliştirme aşamalarında fikri emeğin büyük bir bölümü hazırlık çalışmaları sırasında sarf edilmektedir. Denebilir ki; bundan sonraki aşamada programın kodlarla ifadesi nispeten daha az fikri emek gerektirmektedir²²¹.

Bilgisayar programlarına ilişkin bir kısmı FSEK’te yer alan terimleri açıklamakta fayda vardır²²²:

Donanım: Bilgi işletim sistemini oluşturan fiziki birimlerdir. Örneğin, merkezi işletim birimi (CPU/kasa), hard disk, ekran ve mouse donanımdır.

Kaynak kodu: Bilgisayar dili ile yazılan ve programın amacına uygun şekilde akış düzeneğini belirleyen koddur.

Nesne kodu: Cihazın kaynak kodunu okumasını sağlayan 0 ve 1 rakamlarından oluşan cihaz kodudur.

Arayüz: Bilgisayarın donanım ve yazılım unsurları arasında karşılıklı etkilenme ve bağlantıyı oluşturan program bölümleridir (FSEK m.1/B- h).

Araışlerlik: Bilgisayar program bölümlerinin fonksiyonel olarak birlikte çalışması ve karşılıklı etkilenmesi ve alışverişi yapılan bilginin karşılıklı kullanım yeteneğidir (FSEK m.1/B- ı).

²²⁰ Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, s.129-130.

²²¹ Dalyan, s.12.

²²² Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, s.130-131.

Bilgisayarda belirli işlemlerin yapılabilmesi için, gerekli komutların bilgisayarın kabul edeceği formata dönüştürülmesi sürecine “program geliştirme” denilir. Program geliştirme, kitap veya makale yazmak gibi ilmi bir faaliyet olup, çok adımlı bir süreçtir. Program geliştiricisi her şeyden önce, programın gerçekleştirmek istediği amacı belirlemeli ve çözümü talep edilen problem, diğer bir deyişle program ile amaçlanan sonuç hakkında en ince ayrıntısına kadar bilgi sahibi olmalıdır. Programın neyi yapmasının istenildiği; ne tarz bilgilerin girileceği; hangi çıktıların elde edilmesinin istenildiği; hangi donanım ve işletim sistemi ile çalışacağı; renkli veya renksiz, sesli veya sessiz mi olacağı gibi pek çok sorunun programcı tarafından belirlenmesi gerekmektedir. Program geliştiricisi, bunları yaparken çoğunlukla akış şemasından yararlanır. Ayrıca program geliştiricisi, hazırlayacağı programın her çalışma ortamında oluşabilecek genel ve özel sonuçlarını dikkate alarak, problem çözümünün bütün bir mantık ile düşünülmesini ve bilgisayarın anlayacağı şekle sokulmasını sağlar. Bunun yanı sıra programdan beklenen amaç çerçevesinde detaylı bir çalışma yaparak, bilgisayarın anlayacağı tanımlamalar yapar. Bu tanımlamalar yapılırken önce algoritmalar hazırlanır, daha sonra bunlar asıl amaca ulaşılacak şekilde birleştirilir. Bu işlemler, yüksek seviyeli programlama dilleri vasıtasıyla kaynak kodlarıyla ifade edilir. Ancak, bilgisayar için bu kaynak kodlarının bir anlam ifade edebilmesi, diğer bir deyişle, bilgisayarın istenilen talimatları yerine getirebilmesi için kaynak kodlarının çeviri veya derleyici programlar kullanılarak nesne koduna dönüştürülmesi gerekmektedir. Görüldüğü üzere, program geliştirme faaliyeti çok fazla zaman, emek ve zihni çabayı gerektirmektedir. Bilgisayar programlarının fikri hukuk ile korunmasında önemli olan konulardan birisi, bilgisayar programlarının hangi aşamalardan geçerek oluşturulduğu, hangi unsurlarının bulunduğu ve bu unsurlardan hangilerinin bu korumanın kapsamında kaldığıdır²²³.

FSEK m.6’da verilen işleme örneklerinden “bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması” ile kastedilen örneğin programın dilini BASIC’ten COBOL’a dönüştürmek ya da programı kaynak koddan nesne koduna çevirmek gibi işlemler sonucu ortaya çıkan fikri üründür. Program dilinin değiştirilmesi bentte ifade olunan uyarlamaya bir örnektir. Kaynak kod ve nesne kodu arasındaki dönüştürme işlemine de uyarlama denir. Keza yabancı dildeki bilgisayar programına hizmet dili olarak Türkçenin eklenmesi bentte yer alan “herhangi bir değişim

---

²²³ **Dalyan**, s.13-14.

yapılması” anlamında bir işlenmedir²²⁴. Bir bilgisayar programı üzerinde çalışan ve ona hususiyetini katan kişi işleme eser sahibi statüsünü kazanmaktadır²²⁵.

Diğer taraftan 38’inci maddenin bazı fıkralarında eser sahibinden veya mali hakları kullanma yetkisine sahip kişilerden işleme hakkı için izin alınması kuralına istisna getirilmektedir:

“(3) Sözleşmede belirleyici hükümlerinin yokluğu durumunda, hata düzeltme de dâhil, bilgisayar programının düşünüldüğü amaca uygun kullanımı için gerekli olduğu durumda, bilgisayar programının onu hukuki yollardan edinen kişi tarafından çoğaltılması ve işlenmesi serbesttir.

(6) Bağımsız olarak meydana getirilmiş bir bilgisayar programı ile diğer programların ara işlerliğini gerçekleştirmek üzere gerekli bilgileri elde etmek için, bilgisayar programının çoğaltılması ve işlenmesi anlamında kodun çoğaltılmasının ve kod formunun çevirisinin de zorunlu olduğu durumlarda, bu fiillerin ifası aşağıdaki şartların karşılanması halinde serbesttir:

1. Bu fiillerin, ruhsat sahibi veya bir bilgisayar programının kopyasını kullanma hakkı sahibi diğer bir kişi tarafından veya onların adına bunu yapmaya yetkili kişi tarafından ifa edilmesi,

2. Ara işlerliği gerçekleştirmek için gerekli bilginin, (1) numaralı bentte belirtilen kişilerin kullanımına sunulmaması,

3. Bu fiillerin, ara işlerliği gerçekleştirmek için gereken program parçaları ile sınırlı olması.

(7) Yukarıdaki fıkra hükümleri, onun uygulanması ile elde edilen bilgilerin;

1. Bağımsız olarak meydana getirilmiş bilgisayar programının ara işlerliğini gerçekleştirmenin dışında diğer amaçlar için kullanılmasına,

2. Bağımsız olarak meydana getirilmiş bilgisayar programının ara işlerliği için gerekli olduğu durumlar dışında başkalarına verilmesine,

3. İfade ediliş bakımından esastan benzer bir bilgisayar programının geliştirilmesi, üretilmesi veya pazarlanması veya fikri hakları ihlal eden herhangi diğer bir fiil için kullanılmasına izin vermez.”

²²⁴ **Bozbel**, s.72; **Ateş**, Fikri Hukukta Eser, s.332.

²²⁵ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.71; **Öztaş**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.182.

Bu istisna hükümleri çerçevesinde, bir bilgisayar programını yasal yolla edinen kullanıcının m.6'nın 10'uncu bendinde sayılan uyarılma, düzenleme veya herhangi bir değişim yapma şeklindeki işlenmeleri gerçekleştirme imkân dâhilindedir. Burada düzenlenen işleme faaliyeti sonrasında ortaya çıkan ürün, yalnızca bilgisayar programını yasal yolla edinen ilgili şahsın kullanımına yaramaktadır²²⁶.

2.3.11 Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları

Veri tabanı, sistematik olarak organize edilmiş, elektronik veya diğer yollarla bağımsız olarak erişilebilir veri ya da diğer materyallerden oluşan işlenmelerdir. Veri tabanlarının, belirli bir amaç için kullanılmak üzere çeşitli bilgilerin bir sistem ve metod dâhilinde toplanması, depolanması veya derlenmesi yoluyla oluşturulan tüm ortamları ifade ettiğini söylemek mümkündür²²⁷. Bilgi bankaları olarak da adlandırılan veri tabanları, bilgisayardaki hızlı sınıflandırma, dönüştürme, şekillendirme ve güncelleştirme gibi beceriler sayesinde datalara kolaylıkla erişim sağlar. Data (veri), bilgilerin belirli bir formata dönüştürülmüş biçimi olarak tanımlanabilir. Örneğin THY ile bir yıl içinde Almanya'ya yapılan uçuş sayıları veridir. Avrupa ülkelerine yapılan uçuşlara ilişkin verilerin hepsine erişim sağlayan ve bir karşılaştırma sunan sistem ise veri tabanıdır. Telefon rehberleri, menkul kıymet değerleri tabloları, satılık-kiralık araç web siteleri, farklı gazetelerdeki haberlere konu başlıklarına göre erişim sağlayan web siteleri veri tabanıdır²²⁸.

Veri tabanlarının işleme eser olarak koruma görmesi için içerikteki verilerin ve materyallerin belli bir maksada göre ve hususi bir plan dâhilinde seçilip derlenmesi gerekmektedir. Hiçbir hususiyeti bulunmayan gelişigüzel veri yığınları işleme eser sayılmaz. Öte yandan seçilip derlenecek veri veya materyallerin eser niteliğinde olması lüzumu yoktur²²⁹. Bentte belirtildiği üzere, veri tabanına sağlanan koruma, veri tabanı içinde bulunan veri ve materyalin korunması için genişletilemez.

---

²²⁶ **Bozbel**, s.73-74.

²²⁷ **Ateş**, Fikri Hukukta Eser, s.334.

²²⁸ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.72-73.

²²⁹ **Erdil**, İşlenme Eserler, s.73.

Veri tabanlarının telif hukuku gereğince koruma görmesi için aranacak hususiyetin hangi düzeyde olması lazım geldiğine yönelik iki görüş mevcuttur. Birinci görüş olan “alın teri” veya “zahmetli iş” görüşüne göre, herhangi bir orijinallik taşımasa dahi, veri tabanlarına, bunları derlemek için gereken uzun süreli uğraş dolayısıyla eser statüsü tanınmalıdır. İkinci ve bizce de eser kabul edilmenin şartlarına daha uygun olan görüşe göre ise, herhangi bir orijinallik ve ayırt edicilik taşımayan, sahibinin özgünlüğünü taşımayan veri tabanlarını telif hukuku ile değil haksız rekabet hükümleri ile korumak daha doğrudur. Zira zaten korumayı gerektiren husus, veri tabanı içeriğindeki veriler değil verilerin seçimi, koordinasyonu ve düzenlenmesidir²³⁰.

Veri tabanlarının eser kabul edilip telif hukuku koruması görmesi için gereken hususiyet unsurunu veri tabanının içeriğinde değil, bu içeriğin seçilmesi ve düzenlenmesinde aramak gerekir. Dolayısıyla veri tabanlarıyla ilgili olarak özgünlük, orijinallik veya fikri faaliyetten söz edildiğinde, bahsedilen verilerin veya materyallerin kendisi değil bunların seçim ve düzenlenmesidir²³¹. Seçme faaliyeti, veri tabanı oluşturulması için değişik veriler veya materyaller arasından amaca uygun olanların ayıklanması eylemidir. Diğer bir deyişle, veri tabanını meydana getiren kişinin hangi unsurları veri tabanına koyacağına ilişkin olarak aldığı kararlar ve bu kararları uygulamaya koyma eylemidir. Örneğin bir firmaya ait müşteri portföyünün tespitini amaçlayan bir veri tabanı hazırlanacak ise, bu veri tabanında müşterilerle ilgili hangi bilgilere yer verileceği meselesi seçme aşamasında yapılır²³². Bentte geçen derleme faaliyeti ise, veri tabanına konulacak veri veya materyallerin veri tabanının yapılış amacına en iyi hizmet edecek şekilde düzenlenmesi ve yapılandırılmasıdır. Derleme eylemine maruz kalmamış bir veri yığınının istifade edilmesi son derece zordur. Çünkü kullanıcı neyin nerede olduğunu bilemez ve aradığı şeyin bu veri öbeğinde bulunduğu kendisine söylene bile onu bulamaz. Eser vasfını taşıyan bir veri tabanından bahsedebilmek için veri veya materyalleri derleme faaliyetinin sistematik ve metodik bir biçimde yapılmış olması gerekir²³³. Bentteki “bir araç ile okunabilir” ifadesiyle kastedilen “erişilebilirlik” olup veri tabanı içeriğinin

---

²³⁰ Erdil, İşlenme Eserler, s.74.

²³¹ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.371.

²³² Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.372-373.

²³³ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.373.

istendiği takdirde insanlar tarafından görülebilmesi, okunabilmesi yahut işitilebilmesi yani algılanabilir olmasıdır²³⁴.

Uluslararası alanda hem TRIPS Anlaşması hem de WIPO Telif Hakları Anlaşması'nda veri tabanlarına ilişkin hükümler yer almaktadır. TRIPS Anlaşması'nın²³⁵ 10'un maddesinin ikinci fıkrasına göre; *“Bir düşünce ürünü oluşturarak, içeriğinin seçimi ve düzenlenmesi yoluyla bir araç ile okunabilir ya da diğer biçimdeki veri ya da diğer malzemenin derlenmesi, düşünce hakkı gibi korunur. Veri ya da malzemeyi kapsamayan bu koruma, veri ya da malzeme üzerinde mevcut fikir haklarına zarar vermez.”* WIPO Telif Hakları Anlaşması'nın²³⁶ 5'inci maddesi, *“Hangi biçimde olursa olsun, içeriğinin seçimi ya da düzenlenmesi fikri bir hususiyet içeren veri ya da diğer öğelerin derlenmesi, fikri ürün olarak korunur. Bu koruma, derleme içindeki veri ya da materyaller üzerindeki mevcut telif haklarına halel getirmeyecektir ve veri ya da materyaller için genişletilmeyecektir.”* ifadesiyle benzer bir korumayı öngörmektedir.

Avrupa Birliği Veri Tabanı Direktifi ise, elektronik veya basılı herhangi bir türden veri tabanlarını koruma altına alırken, hem verinin özgün seçimi ve düzenlenmesiyle oluşan veri tabanı yapısına hem de veri tabanının içeriği ile ilgili olarak veri tabanında bulunan verilerin tamamının yahut önemli bir yatırıma esas olacak miktardaki bir kısmının izinsiz olarak veri tabanından çekilmesine karşı bir koruma sağlamaktadır. Bu sebeple AB Veri Tabanı Direktifinde sağlanan koruma, bahsi geçen iki uluslararası anlaşmadakinden daha geniş kapsamlıdır²³⁷. Öte yandan Direktif'e göre, veri tabanları iki gruba ayrılır. Veri tabanlarından bir kısmı özgün bir kısmı ise orijinal olmayan sui generis veri tabanlarıdır. Özgün nitelikteki veri tabanları, ilim ve edebiyat eseri niteliğinde olup onlardaki gibi bir korumaya eser sahibinin hayatı müddetince ve ölümünden sonraki 70 yıl süre boyunca sahiptir. Orijinal olmayan sui generis veri tabanları için ise 15 yıllık bir koruma öngörülmüştür. Bu kısıtlı koruma süresi, veri tabanının içeriğinde esaslı değişiklikler ve yeni yatırımlar yapılması halinde her defasında 15 yıl süre ile uzatılmaktadır²³⁸.

²³⁴ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.376.

²³⁵ 27/1/2014 tarihinde taraf olunan anlaşmanın Türkçe tam metni için bkz. 15 Mart 2014 tarihli ve 28942 sayılı Resmi Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140315.htm>

²³⁶ 28/4/2008 tarihinde taraf olunan anlaşmanın Türkçe tam metni için bkz. 14 Mayıs 2008 tarihli ve 26876 sayılı Resmi Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/05/20080514.htm>

²³⁷ Erdil, İşlenme Eserler, s.75.

²³⁸ Ateş, Fikri Hukukta Eser, s.353.

Son olarak değinilmesi gereken bir husus ise veri tabanlarının derleme (seçme ve toplama) eserlerden farkıdır. Zira doktrinde veri tabanını işleme örneği olarak sayan bentte geçen “*seçilip derlenmesi ...*” ifadesine binaen derleme eser olarak değerlendiren görüşler oluşmuştur. Bu tarz görüşlere göre veri tabanları da 6’ncı maddenin ilk fıkrasının 7’nci bendinde düzenlenen seçme ve toplama eserler tertibi ile birlikte derleme eserleri oluşturmaktadır. Ancak kanaatimizce derleme eser kavramı 7’nci bentte ifade edilen seçme ve toplama eser kavramının eş anlamlısı olup o bentte ifade edilen hal ile sınırlıdır. Zaten derleme eserlerde, derlenen şey “eserler” iken veri tabanlarında eser mahiyetinde olmayan “veriler ve materyaller”dir²³⁹. Bern Sözleşmesi’nin derleme eserlere dair 2’nci maddesinin beşinci paragrafı hükmünde de derleme içeriğinin münferit eserlerden oluştuğu belirtilmektedir: “*Ansiklopedi ve antolojiler gibi içerikleri seçme ve düzenlemelerden oluşan ve hususiyet taşıyan edebiyat veya sanat eseri derlemeleri, bu gibi derlemelerin bölümlerini oluşturan her eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla korunacaktır.*”

---

²³⁹ Erdil, İşleme Eserler, s.76.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞLENME ESER SAHİBİNİN HAKLARI VE DİĞER HUSUSLAR

3.1 Genel Olarak

FSEK m.1/B’de yer alan tanım ve m.6 hükmü gereğince işlenme eser sahibi, bir eseri kendi hususiyetini katarak işlemek suretiyle bu eserden bağımsız olmayan ve başlıcaları 6’ncı maddede sayılan fikir ve sanat mahsullerini meydana getiren kişi olarak izah edilebilir.

FSEK m.8/2’ye göre “*bir işlenmenin ve derlemenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla onu işleyendir.*” Eseri meydana getirenin ancak gerçek kişi olacağı kuralı işlenme eser sahipliği için de aynen geçerlidir.

İşlenme eserin sahibi, orijinal eserden yararlanır ve bundan iktisaden menfaat sağlar. İşlenen eserin sahibi yönünden ise, eserin işlenmesi birtakım faydalar getirir. Bu yolla eserin değerlendirilmesi imkânı artar. Öte yandan kötü bir işlenme, örneğin kötü bir tercüme ise orijinal esere ve sahibine zarar verir²⁴⁰.

3.2 Hakları

İşlenme eser sahibi, asıl eser sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla meydana getirdiği işlenme üzerinde eser sahipliğinden doğan tüm haklara sahiptir. Yani asıl eser üzerindeki işleme hakkını devralarak işlenme eser meydana getiren kişi, kendi işlenme eseri üzerinde eser sahipliğinden kaynaklanan tüm haklara sahip olmaktadır. Bu haklar yukarıda²⁴¹ incelediğimiz manevi ve mali haklardır. İşlenme eseri kamuya sunmak, işlenme eser üzerinde asıl eser sahibininki ile birlikte kendi adını belirtmek, işlenme eserinde değişiklik yapılmasını men etmek gibi manevi hakların yanı sıra işlenme eseri

---

²⁴⁰ Öztan, İşlenme Eserler, s.222.

²⁴¹ Bkz.I.BÖLÜM

iktisaden değerlendirmek için gereken tüm mali haklara sahip olmaktadır.

FSEK m.20/4 hükmü, “Bir işlenmenin sahibi, kendisine bu sıfatla tanınan mali hakları, işleme hususunun serbest olduğu haller dışında, asıl eser sahibinin müsaade ettiği nispette kullanabilir.” diyerek işleyenin işlenme üzerinde sahip olduğu haklarda tasarruf kabiliyetini kısıtlamaktadır. Gerçekten işleme hakkını devralan kişi, o işlenme türüne münhasır olmak koşuluyla kendi işlenmesi üzerinde eser sahipliğinden doğan bütün hak ve yetkileri haizdir. İşlenme eseri kamuya sunmak, asıl eser sahibininkiyle birlikte kendi adını belirtmek, işlenmede değişiklik yapılmasını men etmek gibi manevi haklar yanında işlenmeyi iktisaden değerlendirmeye yarayan mali haklara da sahiptir. Ancak işlenme eser sahibinin, işlenmesi üzerinde tasarruf sözleşmesi yapması ve böylece işlenme üzerindeki mali hakları başkasına bırakması asıl eser sahibinin ona tanıdığı yetki oranında mümkündür. Örneğin bir romanın eser sahibinden, romanı piyes haline getirmek amacıyla işleme hakkını devralıp piyesi hazırlayan işlenme eser sahibinin, piyes üzerindeki mali haklarını kullanması sırasındaki hareket serbestisi, romanın yazarı ile yaptığı sözleşme kapsamında belirlenecektir.

Hükmün lafzı, asıl eserin sahibinin, başkası tarafından meydana getirilen işlenme eser üzerinde hak sahibi olduğu gibi hatalı bir izlenime yol açabilecek niteliktedir. Oysa durum bundan farklıdır. İşlenme eser sahibi, kendi eseri üzerinde tüm manevi ve mali haklara sahiptir. Ancak mali haklarının kullanımı esnasında onun tasarruf yetkisini kısıtlayan bir durum vardır. Zira işlenme eser sahibi, mamelekindeki mali hakları kullanırken asıl eserin sahibinin müsaadesine tabidir. Bu, işlenme eserin bağımlı bir eser olmasının sonucudur. Bu nedenle, bir hikâyenin tercümesi için asıl eser sahibinden yetki alan ve yaptığı çevirinin işlenme eser sahibi sıfatını taşıyan kişi, tercüme eserinin filme alınması hususunda tek başına yapımcı ile anlaşamaz. Bu noktada asıl eser sahibinin müsaadesine muhtaçtır. Meğerki asıl eser işleme hususunun serbest olduğu bir halde tercüme edilmiş olsun. Öte yandan, hükmün bu denli kısıtlayıcı bir biçimde anlaşılması da doğru olmaz. Doktrinde ifade edildiği üzere, işleme hakkının devredilmesi yahut (ruhsat verilerek) kullandırılması, işlenme eserin meydana getirilme amacının olmazsa olmazı niteliğindeki mali hakların kullanımında asıl eser sahibinin açık iznine olan ihtiyacı kaldırır. Bundan dolayı da, Almanca yayımlanmış bir romanı Türkçeye tercüme için izin alan kişi, yaptığı çeviriyi çoğaltıp yayabilir. Yani asıl eserin çoğaltma ve yayma haklarını

devralmamış olsa dahi durum böyledir. Lakin bu durumu işleme hakkının kapsamına göre belirlemekte fayda vardır. Aynı örnekte Almanca romanı Türkçeye çeviri hususunda işleme izni alan kişi, yaptığı çeviriyi sinema filmine dönüştüremez. Bunun için ayrıca asıl eser sahibinin müsaadesi aranır²⁴².

3.2.1 Mali Haklar

FSEK m.18/1, “Mali hakları kullanma yetkisi münhasıran eser sahibine aittir.” hükmünü amirdir. Mali hakların kullanılması birbirinden bağımsızdır. Yani FSEK’in tanıdığı mali haklardan biri üzerindeki taahhüt yahut tasarruf işlemi diğer haklara sirayet etmez. Bu durum sebebiyle sözleşmelerde dikkat edilmesi gereken hususlara aşağıda işaret olunacaktır.

Mali hakların, manevi haklardan önemli farklarından biri devir ve intikal kabiliyetidir. Eser sahibi, eseri üzerindeki mali haklardan tümünü yahut bir kısmını, kısmen veya tamamen başkasına devredebilir veya kullandırmaya dair diğer tasarruflarda bulunabilir. Bu husus FSEK’in “sözleşme ve tasarruflar” kısmında şu şekilde ifade olunmuştur: “(I) Eser sahibi veya mirasçuları kendilerine kanunen tanınan mali hakları süre, yer ve muhteva itibariyle mahdud veya gayrimahdud, karşılıklı veya karşılıksız olarak başkalarına devredebilirler. (II) Mali hakları sadece kullanma salahiyeti de diğer bir kimseye bırakılabilir.”(m.48) Mali hakların birbirinden ayrık doğasından ötürü, örneğin eser sahibi çoğaltma hakkını devrettiğinde devralanın bu eseri işlemesi yahut temsil etmesi, üçüncü kişilerin esere tecavüzünden farksız bir saldırıdır. Hakların birbirinden mücerretliği 20’nci maddedeki “... Mali haklar birbirine bağlı değildir. Bunlardan birinin tasarrufu ve kullanılması diğerine tesir etmez.” hükmü ile ifade edilmiştir. Diğer taraftan doktrinde, bir mali haktan yararlanabilmek onun devamı gibi etki gösteren başka bir mali haktan yararlanmayı kaçınılmaz kılıyor ise bu hakkın kullanımına da izin verilmiş sayılacağı ifade olunmaktadır²⁴³.

Roma hukukunun kadim “*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*” (hiç kimse sahip olduğu haktan fazlasını başkasına devredemez) kuralı gereğince,

---

²⁴² Güneş, s.94.

²⁴³ Erdil, İşlenme Eserler, s.92.

işlenme eserin sahibi, işlenme eser üzerinde kendisinin dahi sahip olmadığı bir hakkı başkasına veremez. Bu sebeple, bir romanı piyese dönüştürmek şeklinde bir işleme hakkını roman yazarından devralan ve piyesi meydana getiren işlenme eser sahibi, bu piyesi kendisi temsil edebileceği gibi temsil hakkını üçüncü bir kişiye devretmek imkânına da sahip iken; bir romanı İngilizce aslından Türkçeye çevirmek şeklinde bir işleme hakkını roman yazarından devralıp tercüme yapan işlenme eser sahibinin, tercümesini piyese dönüştürmek ve temsil etmek için asıl eser sahibinden ayrıca izin alması gerekecektir.

İşlenme eser sahibinin işlenme eseri üzerinde ne ölçüde bir işleme hakkı olduğu da önemli bir mevzuudur. Yukarıda²⁴⁴ işlenme eserin sonraki işlenmeleri söz konusuysa “birden fazla basamaklı işleme” denilen durumun ortaya çıktığına kısaca değinmiştik. Kaçınıcı basamaktan olursa olsun işleyen, kendi işlenmesi açısından eser sahibi olduğundan en son işlenme eserin mali haklarının kullanılabilmesi için, onu işlemek suretiyle meydana getiren kişinin olduğu kadar, önceki basamaklardaki işlenme eser sahiplerinin ve keza asıl eser sahiplerinin de rızalarının alınması gerekmektedir²⁴⁵.

İşlenme eser sahibinin, kendi eseri üzerindeki hangi haklarını ne ölçüde kullanabileceği asıl eser sahibinden hangi kapsamda izin alındığına göre belirlenecektir. Bununla birlikte, yukarıdaki örneklerde olduğu gibi çoğu zaman eser türünün doğası, işlenme eser sahibinin mali haklarını belirlemeye yetmektedir. Yani bir ilim ve edebiyat eserini tercüme etmek üzere işleme hakkını veya bu hakkı kullanma yetkisini eser sahibinden devralan kişi, tercümesini çoğaltma ve yayma imkânına da sahiptir. Çoğunluk görüşü²⁴⁶, bunun için ilave bir müsaadenin gerekmediği doğrultusundadır. Ayrıca bir işlenmenin sahibinin, kendisine bu sıfatla tanınan mali hakları, işleme hususunun serbest olduğu haller dışında, asıl eser sahibinin müsaade ettiği nispette kullanabileceğini söyleyen m.20/son fıkra hükmü gereğince; örneğin koruma süresi dolan bir eseri işleyen kişi işlenmesi üzerinde dilediği biçimde tasarruf edebilecektir.

Öte yandan eser sahiplerine, ayırt edici nitelik taşıyan eser adlarına ilişkin olarak haksız rekabet hukuku çerçevesinde bir koruma öngören FSEK m.83 hükmü, işlenme eserler hakkında da uygulanabilir mahiyettedir. Bu madde hükmü, bir eserin ad ve

---

²⁴⁴ Bkz. II.BÖLÜM

²⁴⁵ Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, s.62; Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.162.

²⁴⁶ Tekinalp, s.72; Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.145; Ateş, Eser Sahipliği, s.69.

alametleri ile çoğaltılmış nüshaların şekillerinin, iltibasa meydan verebilecek surette diğer bir eserde veya çoğaltılmış nüshalarında kullanılmayacağını düzenlemektedir. İlgili hüküm telif hukuku korumasına ilişkin olmayıp, ayırt edici nitelikteki eser adlarının başkalarınca iltibasa meydan verecek şekilde başka eserlerde kullanılmalarının önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu düzenleme, tercüme eserler gibi işlenmeler üzerinde, orijinal eser adının kelime olarak tercümesinin değil ilgi çekici yeni bir eser adının kullanıldığı hallerde önem arz etmektedir. Gerçekten böyle bir durumda tercüme eserine verdiği ad ile dikkatleri üzerine çeken çevirmen, meydana getirdiği eser adının, aynı eserin başkalarına ait tercümelerinde yahut bambaşka eserlerde kullanılmasına karşı çıkmak yetkisine sahiptir. Yargıtay 11.HD'nin bir kararında; "... *Burhan Arpad'ın Avusturyalı yazar Stefan Zweig'in "Sternstunden der Menschheit" isimli eserinin Türkçe çevirisini yaptığını, (çeviri) eserin adının da kitabın ilk baskısının yapıldığı dönemde orijinal adında yer alan kelimelerin Türkçe karşılığı olmadığından 'serbest bir şekilde' 'Yıldızın Parlادیği Anlar' olarak Türkçeleştirildiğini ... 'Yıldızın Parlادیği Anlar' isminin çevirmenin tamamen kendi kişisel yorumuyla oluşturduğu FSEK 83 anlamında ayırt edici özelliği bulunan bir nitelime olduğu, çevirmenin kendi çevirisi ve çevirinin ismi üzerinde işleme eser sahibi olarak maddi ve manevi haklara sahip olduğu, eserin başka çevirmenlerce Türkçeye çevrilmesi durumunda orijinal isme ve kitabın içeriğine uygun başka bir isim kullanmaları gerektiği ...*"²⁴⁷ söylenmektedir.

3.2.2 Manevi Haklar

Eseri umuma arz yetkisi FSEK m.14'te, "*Bir eserin umuma arz edilip edilmemesini, yayımlanma zamanını ve tarzını münhasıran eser sahibi tayin eder.*" hükmüyle ifade edilmiştir. Eserlerin kamuya sunulması, eserin yayımlanması veya diğer bir yoldan aleniye kavuşturulması ile olur. Eser kamuya sunulmakla sahibinin gizlilik alanından çıkar ve kültür hayatının bir parçası olur²⁴⁸.

Bu hak bir defa kullanılmakla tükenir. Eser sahibinin, eserin kamuya sunulmasını yasaklamış olması durumunda onun ölümünden sonra da eser kamuya sunulamayacaktır.

²⁴⁷ 02/12/2011 tarihli ve 2010/5052 E., 2011/16290 K. sayılı karar. Kararın tam metni için bkz. **Güneş**, s.438-439.

²⁴⁸ **Tüysüz, Mustafa**, Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara 2007, s.52.

Eserin kamuya sunulup sunulmaması yanında hangi yöntemle ve ne zaman kamuya sunulacağı da hakkın kapsamındadır. Eserin sözleşmede kararlaştırılan vakitten önce yahut sonra kamuya sunulması da bu hakkın ihlali anlamına gelir²⁴⁹. Sözleşmeye böyle bir aykırılık halinde eser sahibinin m.58 gereğince cayma hakkını kullanmasına imkân doğmaktadır. Gerçekten 58'inci maddeye göre, “*Mali bir hak veya ruhsat iktisap eden kimse, kararlaştırılan süre içinde ve eğer bir süre tayin edilmemişse icabı hale göre münasip bir zaman içinde hak ve salahiyetlerden gereği gibi faydalanmaz ve bu yüzden eser sahibinin menfaatleri esaslı surette ihlal edilirse eser sahibi sözleşmeden cayabilir.*”

Umuma arz yetkisinin kapsamında bulunan diğer hususlar ise 14'üncü maddenin devamında şu şekilde hüküm altına alınmıştır: “(2) *Bütünü veya esaslı bir kısmı alenileşmemiş olan, yahut ana hatları her hangi bir suretle henüz umuma tanıtılmayan bir eserin muhtevası hakkında ancak o eserin sahibi malumat verebilir.* (3) *Eserin umuma arz edilmesi veya yayımlanma tarzı, sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek mahiyette ise eser sahibi, başkasına yazılı izin vermiş olsa bile eserin gerek aslının gerek işlenmiş şeklinin umuma tanıtılmasını veya yayımlanmasını menedebilir. Menetme yetkisinden sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür...*”

Yukarıdaki hususlar uyarınca, bir işlenme eser meydana getiren kişi bunu kamuya sunup sunmayacağına, sunacak ise bunun ne şekilde ve ne zaman yapılacağına münhasıran kendisi karar verecektir. Bunun dışında işlenme eser üzerindeki mali hakları kullanmaksızın onu kamuya tanıtmak veya içeriği/öyküsü hakkında bilgi vermek yetkileri de sadece işleyendedir. İşleyen işlenmesinin, kamuya arz biçiminin kendi şeref ve itibarını zedeleyecek şekilde kullanılmasını (mali hak kullanımı için izin verdiği kişileri dâhil) men etme yetkisine sahiptir.

İşlenme eser sahibi, işlenmesine ad vermekte veya onu adsız olarak kamuya sunmak hususunda serbesttir. Lakin 15'inci maddenin ikinci fıkrasına göre, bir işlenmenin aslı veya çoğaltılmış nüshaları üzerinde asıl eser sahibinin ad veya alametinin, kararlaştırılan veya adet olan şekilde belirtilmesi ve vücuda getirilen eserin bir işlenme

---

²⁴⁹ Sözleşme mali haklara ilişkindir ancak mali hak kullanımı bu manevi hakkın kullanılmasını gerektirmektedir.

olduğunun açıkça gösterilmesi şarttır²⁵⁰.

FSEK m.16 gereğince, işlenme eserin içeriğinde yahut işleyenin adında kısaltma, ekleme ya da başka değişiklik yapılması için işleyenin izni gerekir. Bu izin yoksa işlenme eser değiştirilemez. Bunun yasaklanma nedeni yapılacak değişikliklerin, işleyenin şeref ve itibarını zedeleme yahut eserin nitelik ve özelliğini bozma ihtimalidir. Ancak bu manevi hak esere ilişkin mali hakların kullanılmasını engellemeyecek ölçüde geçerlidir. Gerçekten 16'ncı maddenin ikinci fıkrasına göre, *“Kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işleyen, umuma arz eden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen değiştirmeleri eser sahibinin hususi bir izni olmaksızın da yapabilir.”*²⁵¹

Eser sahibi kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirmeleri menedebilir. Menetme yetkisinden bu hususta sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür (m.16/3). Yargıtay HGK, davacının çizdiği kuş logosunun davalı belediye tarafından değiştirilerek olimpiyatların maskotu olarak kullanılmasının, işleme hakkının ihlalinin yanı sıra FSEK m.16 hükmündeki eserde değişiklik yapılmasını önlemek hakkını ihlal ettiğine hükmetmiştir²⁵².

Bilindiği gibi eserler, üzerlerinde cisimleştikleri maddi maldan ayrı bir hukuki varlığa sahiptir. Eserin tecessüm ettiği malın eser sahibinden başkasının elinde bulunması, eser sahipliğinden doğan hakları etkilemez. Yani mülkiyet yahut zilyetlik eserin cisimleştiği maddeye dair iken, eser sahipliğinden doğan haklar ise o madde üzerinde kendini gösteren hususiyete ilişkindir. Bu iki ayrı hak alanı birbiriyle çelişmemekte, sadece aynı madde ile ilişki içinde bulunmaktadır. Dolayısıyla malikin, eserin tecessüm ettiği eşya üzerinde tasarruf yetkisine sahip olması, örneğin o eşyayı başkasına devretmesi, eser sahipliği statüsünde herhangi bir etkiye yol açmaz. FSEK m.17/1 gereğince, *“Eser sahibi, gerekli durumlarda, aslın maliki ve zilyedinden, koruma şartlarını yerine getirmek kaydıyla, 4 üncü maddenin 1 inci ve 2 nci bentlerinde sayılan güzel sanat eserlerinin (yağlı*

²⁵⁰ Ateş, Eser Sahipliği, s.45.

²⁵¹ Ateş, Eser Sahipliği, s.47.

²⁵² 22/06/2011 tarihli ve 2011/401 E., 2011/441 K. sayılı karar. Kararın tam metni için bkz. <http://www.karartek.com.tr>. Erişim Tarihi: 09/09/2016.

ve suluboya tablolar, her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, heykeller, kabartmalar ve oymalar) ve 2 nci maddenin 1 inci bendinde (herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları) ve 3 üncü maddede sayılıp da (her nevi sözlü ve sözsüz besteler) yazarlarla bestecilerin el yazısıyla yazılmış eserlerinin asıllarından geçici bir süre için yararlanmayı talep etme hakkına sahiptir...” Aynı maddenin son fıkrası hükmü de benzer bir yetkiyi eser sahibine vermektedir: “Eserin tek ve özgün olması durumunda eser sahibi, kendisine ait tüm dönemleri kapsayan çalışma ve sergilerde kullanmak amacıyla, koruma şartlarını yerine getirerek iade edilmek üzere eseri isteyebilir.”

17’nci maddenin ikinci fıkrası, malikin mülkiyet hakkı kapsamında bulunan tasarruf yetkisine bir sınırlama da getirmektedir: “Aslın maliki, eser sahibi ile yapmış olduğu sözleşme şartlarına göre eser üzerinde tasarruf edebilir. Ancak eseri bozamaz ve yok edemez ve eser sahibinin haklarına zarar veremez.”

3.3 Birden Fazla Kimsenin Birlikte Meydana Getirdiği İşlenmeler

Birden çok şahsın ayırt edici fikri emeğinin özelliğini taşıyan eserler, ya baştan beri ayrılmaz bir bütün teşkil edecek şekilde meydana getirilmişlerdir ya da birbirinden bağımsız muhtelif eserler, eser sahiplerinin iradesiyle tek ve yeni bir eser meydana getirmek amacıyla bir araya getirilmişlerdir. Burada ölçüt farklı kişilerin ayırt edici fikri emeği ile meydana getirilen eserin, bütününe zarar gelmeden ayrılıp ayrılamayacağı hususudur²⁵³. Gerçekten birden çok kişinin ayırt edici fikri emeğini ve hususiyetini taşıyan birlikte eser sahipliği, iki şekilde karşımıza çıkabilmektedir: Birbirinden bağımsız olarak meydana getirilen eserler meydana getirilirken ya da tamamlandıktan sonra eser sahiplerinin iradesi ile tek ve yeni bir eser şeklinde birleştirilebilir ya da baştan ayrılmaz bir bütün oluşturacak şekilde meydana getirilmiş olabilir. İlk hal “müşterek eser sahipliği

---

²⁵³ Erel, s.71.

(FSEK m. 9)”, ikinci durum ise “iştirak halinde eser sahipliği (FSEK m. 10)” olarak adlandırılır²⁵⁴.

Doktrinde birden çok kişinin aynı eserin sahibi olması durumu toplu mülkiyet rejimine benzetilmiştir. Bu kapsamda doktrinde, meydana getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa bu eserin sahipleri, iştirak halinde mülkiyete (elbirliği mülkiyetine) kıyasen “iştirak halinde eser sahibi”; eserin kısımlara ayrılması mümkünse, müşterek mülkiyete (paylı mülkiyete) kıyasen “müşterek eser sahibi” olarak nitelendirilmişlerdir²⁵⁵.

FSEK m. 9 ve 10’da yer alan düzenlenmeler, birkaç kişi tarafından meydana getirilen eser üzerindeki telif hakkının nasıl kullanıldığını tayin etmekte olup, bir eser sahibinin yerine miras yolu ile veya sözleşme ile birden fazla kişinin geçmesi halinde de bu maddeler uygulanmaktadır.

Birden fazla kişi tarafından meydana getirilen bir eser kısımlara ayrıldığı takdirde, her bir kısım kendi başına eser seviyesinde varlık kazanıyor ve hangi kısmın birlikte eser sahiplerinden hangisine ait olduğu tespit edilebiliyorsa müşterek eser sahipliğinden söz edilir²⁵⁶. FSEK m.9/1, “Birden fazla kimselerin birlikte vücuda getirdikleri eserin kısımlara ayrılması mümkünse, bunlardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır.” hükmüyle müşterek eser sahipliği şeklindeki birlikte eser sahipliğini tarif etmektedir. Örneğin KPSS’ye yönelik hazırlanan bir soru kitabında iktisat, hukuk, maliye gibi farklı branşlarla ilgili kısımlar ayrı yazarlar tarafından yazılmışsa, yazarlardan her biri bu eserin müşterek eser sahibi olacaktır. Oysa işlenme eser türlerinden derleme meydana getirildiğinde, derlemede yer alan münferit eserlerin sahiplerinde birlikte eser meydana getirme iradesi söz konusu olmadığından müşterek eser sahipliği ortaya çıkmaz²⁵⁷.

Öte yandan Kanun metnindeki “birlikte vücuda getirmeleri” ifadesinden eserin farklı kişilerce hep beraber hazırlanmasını değil; daha önceden meydana getirilmiş

---

²⁵⁴ **Atasoy, Evrim**, Birlikte Eser Sahipliği Kavramı, Türlerinin Birbirleri İle Olan Benzerlikleri ve Farklılıkları, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, S.2, 2013, s.30, (<http://dergi.fsm.edu.tr/index.php/ia/article/view/47>), Erişim Tarihi: 14/12/2016.

²⁵⁵ **Erel**, s.30.

²⁵⁶ **Atasoy**, s.31.

²⁵⁷ **Ateş**, Eser Sahipliği, s.89.

bağımsız eserlerin, eser sahiplerinin müşterek eser oluşturma iradesi çerçevesinde bir araya getirilmesi ile bir bütün oluşturulmasını anlamalıyız²⁵⁸.

Müşterek eser sahipliğinin hukuki sonucu, hükmün ikinci fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir: “Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, eseri birlikte vücuda getirenlerden her biri bütün eserin değiştirilmesi veya yayımlanması için diğerlerinin iştirakini isteyebilir. Diğer taraf muhik bir sebep olmaksızın iştirak etmezse, mahkemece müsaade verilebilir. Aynı hüküm mali hakların kullanılmasında da uygulanır.”

Birden çok kişinin, her birinin hususiyetini katarak ve birlikte eser meydana getirmeye yönelik ortak iradesiyle oluşturulan bir eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa; eser sahiplerinin eserin hangi kısmı üzerinde hak sahibi olduğu anlaşılamiyorsa; eser, sahibi tarafından diğer eserlerden ayrı olarak tasarrufa konu olamiyorsa iştirak halinde eser sahipliği vardır. İştirak halinde eser sahipliğine örnek olarak iki diyalog yazarının bilgisayar başına geçip karşılıklı olarak yazdıkları ve konuşarak düzelttikleri diyalog metnini (ilim ve edebiyat eserini) verebiliriz. Benzer şekilde, birden çok kişi tarafından yapılan mimari projeler veya müzik eserleri de örnek olarak gösterilebilir. İştirak halinde eser sahipliği, herhangi bir işleme eser tipi için söz konusu olabilir. Mesela iki kişinin beraber tercüme ettikleri bir bilim ve edebiyat eserinde tercümenin eser sahipliği iştirak halindedir. Müşterek eser sahipliğinden farklı olarak iştirak halinde eser sahipliğinde, birlikte meydana getirilen eser, farklı eserleri bir araya getirme yönünde bir anlaşma ile değil, fiilen eserin meydana getirilmesi ile oluşur²⁵⁹. Ancak bir eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez (m.10/3).

FSEK m.10/1, “Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi, onu vücuda getirenlerin birliğidir.” hükmünü amirdir. FSEK’e göre bu birliğe adi şirket hakkındaki hükümler uygulanır (m.10/2/c.1). Buna uygun olarak eser sahiplerinden biri, birlikte yapılacak bir muameleye haklı bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade mahkemece verilebilir. Eser sahiplerinden her biri, birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde tek başına hareket edebilir (m.10/2/c.2).

---

²⁵⁸ Atasoy, s. 32.

²⁵⁹ Atasoy, s.33; Uslu, s.56.

Diğer taraftan (sinema eserleri²⁶⁰ hariç) üzerinde iştirak halinde eser sahipliği olan esere ilişkin haklar, sözleşmede veya hizmet şartlarında yahut eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan mevzuatta aksi öngörülmediği takdirde, eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır (m.10/4).

3.4 Bağımlı Çalışan Kişinin Meydana Getirdiği İşlenmeler

Eser sahiplerinin, eserlerin meydana getirildiği andan itibaren onlar üzerindeki manevi ve mali tüm haklara münhasıran sahip olması kuralına ilişkin bir istisna FSEK m.18/2’de öngörülmüştür. Bu maddenin ilk fıkrasında mali hakları kullanma yetkisinin münhasıran eser sahibine ait olduğu ifade edildikten sonra ikinci fıkrada, “*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır.*” hükmüne yer verilmektedir.

Öncelikle hükmün eser sahibi, eseri meydana getiren gerçek kişidir kaidesine değil, yalnızca tedavüle elverişli olan mali hakların kullanılmasına ilişkin bir istisna niteliğinde olduğu saptanmalıdır. AB müktesebatında ve Avrupa ulusal hukuklarında da benzer düzenlemeler mevcuttur²⁶¹. Oysaki Amerikan hukukunda²⁶², çalışanların iş ilişkisi içerisinde meydana getirdiği eserlerin eser sahipliği işverene geçmektedir²⁶³.

FSEK’in hükmü karşısında bir eser üzerindeki hakları kullanma yetkisinin, o eseri meydana getiren işçi, memur, hizmetliye değil de, bunları çalıştıran veya tayin edenlere ait olabilmesi için, öncelikle o eserin “işçi”, “memur” yahut “hizmetli” sıfatını taşıyan bir kişi

²⁶⁰ Sinema eserlerinde, film yapımcısı eser sahiplerinden eser üzerindeki mali haklarını devralmakta ve bu kapsamda esere ilişkin muamelelerde bulunmaktadır.

²⁶¹ Örneğin; AB Bilgisayar Programları Direktifi m.2/3 hükmü şu şekildedir: “Bir çalışan tarafından görevlerini yerine getirirken ya da işvereni tarafından verilen talimatları izlerken bir bilgisayar programı oluşturulduğu takdirde sözleşmede aksi belirtilmedikçe, işveren, bu şekilde meydana getirilen programdaki tüm ekonomik haklara sahiptir.” Orijinal metin için bkz. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0024> Erişim Tarihi: 18/02/2017.

²⁶² FSEK’in ilk metninde Amerikan hukukundakine benzer biçimde eser sahipliği işverenin olmaktadır: “Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin; işlerini görürken vücuda getirdikleri eserlerin sahipleri bunları çalıştıran veya tayin edenlerdir ...” (m.8/2).

²⁶³ Yıldız, Özge, Çalışanların Meydana Getirdiği Eserler, İÜHFİM, C.72, S.2, s.499.

tarafından meydana getirilmesi şarttır. Aksi takdirde FSEK m.18/2 hükmü uygulanamayacaktır²⁶⁴.

4857 sayılı İş Kanunu'na göre işçi, bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiyi ifade ederken; işveren, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiyi yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşları ifade eder (İş Kanunu m.2). 6098 sayılı TBK'nın 393'üncü maddesi gereğince, hizmet sözleşmesi, işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle iş görmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşmedir. Bu sözleşmeye göre çalışan kişiye ise hizmetli denilebilir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesi uyarınca kamu hizmetleri; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler eliyle gördürülür. Farklı sıfatlarla çalıştırılan bu dört kategorideki kamu hizmetlilerine idare hukuku anlamında memur denir. Öte yandan, kanımızca FSEK m.18'deki "memur" kavramına, akademisyenler hariç olmak üzere, durumları özel kanunlarla düzenlenen hâkim ve savcılar yahut askerliği meslek olarak icra edenler gibi kamu görevlileri de dâhildir.

Dolayısıyla, örneğin bir Bakanlık'ta bilgisayar mühendisliği yapan kişinin, kamu görevlisi olarak işini gördüğü esnada meydana getireceği bir yazılımın mali haklarını kullanma yetkisi ilgili Bakanlık'ta olacaktır. Keza bir kamu kurumunun hukuk müşaviri kadrosunda bulunan bir kişinin, kurumunun davacı yahut davalı olduğu bir davada hazırladığı ve hususiyet taşıdığından ilim ve edebiyat eseri niteliğini haiz olan dilekçelerin mali haklarını kullanma yetkisi ilgili kamu kurumundadır. Yahut bir kamu kurumunda uzman, araştırmacı gibi unvanlarla görev yapıp iş tanımında araştırma raporları hazırlamak yer alan bir kişinin, hazırladığı raporlar hususiyet taşımakta ise ilim ve edebiyat eseri olacak ve kendisi de bunların eser sahibi olacaktır. Lakin mali hakları kullanma yetkisi ilgili kamu kurumundadır. Benzer biçimde bir dershanede iş akdiyle çalışan öğretmenin açtığı davada, öğretmenin hazırladığı üniversite giriş sınavına yönelik soru-cevap test kitapları üzerindeki mali hakların sahibinin işveren dershane olduğuna karar verilmiştir²⁶⁵.

Bu hükümle ilgili olarak vurgulanması gereken hususlardan biri de, ortaya çıkarılan eserin yapılan işten kaynaklanması gerektiğidir. Yukarıdaki örneklerde bu hususa dikkat

²⁶⁴ Cinoğlu, Funda, Eser Üzerinde İşverenin Hak Sahipliği, İstanbul 2010, s.46.

²⁶⁵ Yargıtay 11.HD'nin 02/06/2003 tarihli ve 2003/52 E., 2003/5787 K. sayılı kararı. Bkz. Yıldız, s.518.

edilmiştir. Oysa örneğin bir kamu kurumunun hukuk müşaviri kadrosunda bulunan bir kişi, şiirler yazıyor olsa, tabidir ki bu şiirlerin hem eser sahibidir hem de ilgili kamu kurumunun bunların mali hakları ile herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Zira çalışanın meydana getirdiği eser üzerindeki hakları kullanma yetkisinin işverene ait olabilmesinin önemli koşullarından biri eserin, çalışan tarafından “işini görürken” meydana getirilmiş olması ve meydana getirilen eser ile görülen iş arasında bir bağlantının bulunmasıdır. Çalışanın yaptığı işle herhangi bir bağlantısı olmayan eser, işin görülmesi sırasında meydana getirilmiş olsa da, işveren eser üzerindeki hakları kullanma yetkisine sahip olamayacaktır.²⁶⁶

Yargıtay 11. HD, bir gazetenin hukuk departmanında çalışan avukat tarafından Kat Mülkiyeti Kanunu'nun uygulanması hakkında yazılan kitabın, avukatın (davacının) iş akdi feshedildikten sonra onun izni alınmaksızın ve hazırlayanın H. Holding Hukuk Bürosu olduğu belirtilerek haksız ve hukuka aykırı olarak yayımlandığı iddiasıyla önüne gelen uyuşmazlıkta; dava konusu kitabın davacı tarafından hazırlandığını tespit ederek, avukatlık mesleğinin kapsamına girmeyip ayrı bir emek mahsulü bulunduğuna hükmetmiştir.²⁶⁷

Bir işverene bağımlı biçimde iş ilişkisi içine giren kişinin, işin gereği olarak eser meydana getirmesi halinde esere ilişkin mali hakların kullanım yetkisi işverende olduğundan, bu iş ilişkisinden önce veya sonra meydana getirilen eserler üzerinde işverenin herhangi bir hakkı bulunmayacaktır. Yargıtay 11.HD'nin bir kararındaki olayda bir bilim eserinin tercümesi için TÜBİTAK ile çevirmenlik anlaşması imzalayan kişi, aradaki sözleşmede tercümenin mali haklarını sadece ilk baskı için kuruma bırakmıştır. Tercümenin yapılması ve 1.baskının yayımlanmasından sonraki bir dönemde söz konusu tercüme eserin sahibi, TÜBİTAK'ta işçi olarak çalışmaya başlamıştır. Kurum artık kendi işçisi olan tercüme eser sahibine, bahse konu eserin daha sonraki baskıları için ödeme yapmamıştır. Yargıtay, bağımlı çalışma ilişkisinin eserin meydana getirilmesinden sonra başladığını göz önüne alarak bu durumu hukuka aykırı bulmuştur.²⁶⁸

Çalışanların meydana getirdiği işleme eserlerde de durum bağımsız bir eserin ortaya çıkarılmasından farksızdır. Örneğin yayınevinde iş akdiyle çalışan bir mütercim

---

²⁶⁶ Cinoğlu, s.49.

²⁶⁷ 30/01/1989 tarihli ve 1988/5471 E., 1989/384 K. sayılı karar. Bkz. Cinoğlu, s.49-50.

²⁶⁸ 25/01/1999 tarihli ve 1998/8217, 1999/26 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. Erdil, FSEK Şerhi, s.305-306.

hazırladığı tercüme eserler üzerindeki mali hakları kullanma yetkisi (aksi sözleşmeyle öngörülmedikçe) işveren yayınevindedir. Keza bir kamu kurumunda mütercim olarak çalışan memur için de durum aynıdır. Çevirisini yaptığı metinler eser niteliğinde ise, o da tercüme eser sahibi olmakta, lakin bu işlenmenin mali haklarını kullanma salahiyeti ilgili kamu kurumunda bulunmaktadır.

3.5 İşlenme Eserler Üzerinde Koruma Süreleri

İşlenme eserler üzerindeki mali haklar, işlenme eserlerin meydana getirildikleri andan itibaren işleyenin hayatı boyunca ve ölümünden sonraki 70 yıl müddetince korunur. Görüldüğü gibi işlenmeler için söz konusu olan koruma süreleri, bağımsız eserlerin koruma sürelerinden farklı değildir. Burada dikkat edilmesi gereken ilk husus, işlenmenin koruma süresinin asıl eserinkinden mücerret oluşudur. İşin doğası gereği olan bu durum FSEK’te de açıkça ifade edilmiştir: “Bir eserin aslı veya işlenmeleri için tanınan koruma süreleri birbirine tabi değildir.” (m.26/2). Yani işlenme esere ilişkin koruma süresi onu meydana getiren işleyenin ömrüne göre hesap edilecektir. Bu durum Yargıtay tarafından da defalarca vurgulanmıştır. Bir kararda şöyle denilmektedir: “... *Davacının filme koyduğu altyazı (tercüme) ayrı koruma süresine tabidir (Bern Anlaşması md.3/2, FSEK md.6/b-1.)*”²⁶⁹

Asıl eserin ilk eser, işlenmenin ise onun türevi olması, işlenmenin koruma süresinin her zaman daha geç biteceği manasına da gelmez. Yani örneğin 1972 yılında Portekizce dilinde yazılmış bir romanın yazarı 2010 yılında vefat etmiş olsa, bu eserin orijinaline ilişkin mali hak koruma süresi (yani eser sahibinden ve onun ölümünden sonra ise mirasçılardan sözleşme ile izin alınması lazım gelen süre) 2080 senesinin bitimi ile dolacak iken, bu romanın Türkçeye çevirisini 1998’de yapan ve 1999’da da vefat eden işlenme eser sahibinin tercüme esere ilişkin mali haklarının koruma süresi 2069 senesinin bitimi ile sona erecektir.²⁷⁰

²⁶⁹ Yargıtay 11.HD’nin 21/06/1991 tarihli ve 1990/1645 E., 1991/4238 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. **Erdil**, FSEK Şerhi, s.316-317.

²⁷⁰ 70 yıllık süre eser sahibinin ölümünün gerçekleştiği tarihi barındıran yılın son günü akabinde başlar. Yani örneğin 5 Ocak 2017 tarihinde ölen bir eser sahibinin, eseri üzerindeki mali hakların serbestçe kullanımı için hesaplanacak 70 yıllık müddet 31 Ocak 2017’den sonra başlar. Bu örnekte mali haklar, 1 Ocak 2088 itibarıyla serbest kullanıma açılır.

Öte yandan, yukarıda²⁷¹ incelendiği üzere FSEK'in ilk halinde, yabancı dildeki eserlerin Türkçeye tercümelere için hususi bir mali hak koruma süresi öngörülmüştür. Bern Sözleşmesi'nin tercüme hakkını diğer mali haklarla eşdeğerde koruyan versiyonu yerine, 1896 tarihli metnine taraf olunması sonucunda 10 yıl önce yayımlanan eserlerin bu süre zarfında Türkçeye çevirisi yapılmamış ise artık bu çevirinin herkes tarafından serbestçe ve bedelsiz olarak yapılması imkânı elde edilmiştir. Uluslararası anlaşmaya taraf olunmak ile elde edilen bu imkân, FSEK'te de hükme bağlanarak doğrudan iç hukuka aktarılmıştır. FSEK'in "Türkçeye tercüme hususunda koruma süresi" başlıklı 28'inci maddesi 1995 yılında 4110 sayılı Kanun ile değiştirilene değin şu şekilde idi: *"(1) İlk defa Türkçeden başka bir dilde yayımlanmış olan bir ilim ve edebiyat eseri yayımlandığı tarihten itibaren 10 yıl içinde eser sahibi veya onun müsaadesi ile başka bir kimse tarafından Türkçe tercümesi yapılarak yayımlanmamış ise 10 yılın geçmesiyle bu eserin Türkçeye tercümesi serbesttir. (2) Bu hüküm diğer işlemler hakkında uygulanmaz."* Görüldüğü gibi, söz konusu istisnai kısa koruma süresinin yalnızca tercüme için getirilmiş olduğu, bu durumun diğer işleme eserler için geçerli olmayacağı hükmün ikinci fıkrasında açıkça ifade edilmiştir.

Tercümelere ilişkin farklı ve kısa olan koruma süresinin, yalnızca yabancı eserlerin Türkçeye tercümesi hususunda olduğu hatırlatılmalıdır. Yani bu özel hüküm mevcutken dahi, Türkçe bir eserin yabancı dile tercümesi hakkı için genel koruma süresi cari olmuştur. Keza bu özel düzenleme ile imkân sağlanan kolaylık sadece ilim ve edebiyat eserleri için ve sadece tercüme hakkı ile onun kullanılmasının anlam ifade edebilmesi için gerekli olan çoğaltma ve yayma haklarına ilişkindir. Yani örneğin Almanca yazılan bir romanın bu dilde yayımlanmasının üzerinden 10 sene müddet geçmiş ancak ne asıl eser sahibi ne de onun yetki verdiği bir kimse bunu Türkçeye çevirip yayımlamamıştır. İşte bu halde, dileyen tüm kişiler bunu Türkçeye çevirip basmak ve dağıtmak yetkisine sahip olmuşlardır. Ancak bu serbesti kapsamında Türkçeye kazandırılan bir romanı sinemaya uyarlamak, işleme hakkının başka bir yönü olup bu halde asıl eser sahibinin de izni gerekecektir. Bu durum bir Yargıtay kararında şu şekilde vurgulanmıştır: *"... eser sahibinin, eseri üzerindeki tercüme yani işleme hakkı, o eser üzerindeki haklardan yalnızca birini teşkil eder. Bilindiği üzere, eser sahibinin eser üzerindeki hakları FSEK'nun 13 ile 25.maddeleri arasında manevi ve maddi olarak tek tek sayılmış olup, tercüme (işleme)*

---

²⁷¹ Bkz. 2.2.2 numaralı alt başlık

hakki bunlardan sadece birini teşkil eder. Anılan hükümde (mülga 28.maddede) açık bir şekilde bu haklardan sadece işleme (tercüme) hakkı serbest bırakıldığına göre, serbestliğin sadece bir işleme şekli olan tercümeyle inhisar ettiğinin kabulü gerekir."²⁷²

Burada bir serbesti durumu olduğundan artık asıl eseri çevirip yayımlamak herkesin yapabileceği bir eylem haline almıştır. Böylece yabancı dildeki X adlı eserin birbirinden farklı kişilerce çevirileri yapılarak aynı anda başka başka yayınevlerinden yayımlanmaları mümkün olmuştur. Keza bu özel koruma süresinin, yabancı eserin Türkçeye çevrilmesi ile alakalı olduğu, dolayısıyla tercüme yapıp işleme eser meydana getirilince ona ait koruma süresinin genel kurala tabi olduğu bilinmelidir. Bunun yanında, yabancı dilde eser verip on yıldan az bir süre içerisinde bunu Türkçe dilinde yayımlayan yahut izni dâhilinde yayımlatan kişi, tercüme hakkını genel kurala uygun süre ile korumaktadır.

Hükümün yürürlükte kaldığı 43 yıl boyunca birçok kişi ve yayınevi, yabancı dilde yayımlanıp da 10 yıl içinde eser sahibi veya onun izni ile başka bir kimse tarafından Türkçe'ye çevirisi yapılmamış birçok eseri tercüme edip basmıştır. Yargıtay'ın onadığı kararlara göre, 12/06/1995 tarihinden önce bu hükümdeki koşullara uygun olarak tercüme eserler meydana getiren kimseler müktesep hak sahibi olmuşlardır. Bu durumu bir örnek ile inceler isek ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır: Örneğin, 1960 yılında Rusça dilinde yazılan bir hikâye kitabının yazarı, bunun Türkçeye tercümesini yapmamış yahut bu konuda herhangi bir kimseye yetki vermemiştir. 28'inci madde hükümünü dikkate alan bir kişi 1972'de bunun Türkçeye tercümesini yapmış ve bu işleme eser birçok baskılar yapmıştır. Asıl eserin sahibi, 1990'da vefat etmiş ve mirasçıları 1997 yılında Türkiye'de X Yayınevine eserin tercüme biçiminde işlenmesi yetkisini devretmiştir. Bu örnekte X Yayınevi'nin, bu eseri 1972'de Türkçeye çevirmiş olan işleme eser sahibine, "artık bu hikâyenin Türkçesini çoğaltmak ve yaymak hakkı bizdedir" diyebilme yetkisi bulunmamaktadır. Zira müktesep hak bu anlama gelmektedir. Bu husus Yargıtay 11.HD'nin bir kararında şu şekilde vurgulanmıştır: "*... dava konusu eserlerin yayımlanma tarihleri itibariyle 4110 sayılı Yasa ile yürürlükten kalkan FSEK 28. maddesi uyarınca Türkçeye tercüme ve yayımının serbest olduğu, dava dışı ... tarafından tercümelerinin bu istisna hükmü kapsamında olmak üzere yapıldığı, yasayla tanınan tercüme ve bu tercümenin çoğaltılması ve yayılması konusundaki sınırlı kazanılmış hakların 5846 sayılı*

²⁷² Kararın tam metni için bkz. **Erdil**, FSEK Şerhi, s.311-314.

*Kanun'un Geçici 2. maddesinin 2. fıkrası uyarınca korunduğu, ... adı geçen çevirmenden intikal eden çevirileri çoğaltma ve yayma haklarının mirasçılar tarafından davalıya devredildiği, asıl eser sahibi veya mirasçılarının yetkisi dahilinde bulunmayan, FSEK'nun 28. maddesine uygun çevirilerin hükmün yürürlükten kalkmasından sonra basım ve yayımlanmasını önleme hakkının bulunmadığı, bu haliyle (asıl) eser sahibinin haleflerinden asıl eser üzerindeki bir kısım hakları devralan davacının da önleme hakkını ileri süremeyeceği ...*²⁷³

12/06/1995 tarihli ve 22311 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4110 sayılı Kanun'un 11'inci maddesi ile FSEK m.28 şu şekli almıştır: “İlk defa Türkçe'den başka bir dilde yayımlanmış olan bir ilim ve edebiyat eseri, yayımlandığı tarihten itibaren 70 yıl içinde eser sahibi veya onun izniyle bir başka kişi tarafından Türkçe çevirisi yapılarak yayımlanmamış ise, 70 yılın geçmesi ile Türkçe'ye çevrilebilir.” Madde metninden anlaşılabilir üzere, yabancı dildeki orijinal eserin Türkiye Cumhuriyeti egemenlik alanındaki mali hak koruma süresi uzatılmış ancak genel koruma süresinden yani eser sahibinin hayatından sonra 70 yıl devam eden koruma süresinden farklı tutulmuştur. Ancak doktrinde çokça eleştiri gören bu düzenleme, 21/2/2001 tarihli ve 4630 sayılı Kanun ile ilga edilerek koruma süreleri arasındaki farklılık giderilmiştir.

3.6 İşlenme Eserlerde Telif Sözleşmesi

FSEK'in “sözleşme ve tasarruflar” adlı dördüncü bölümü, eser sahipliğinden doğan haklar üzerinde taahhüt ve tasarruf işleminin ne şekilde yapılabileceğini düzenlemektedir. Yukarıda değindiğimiz gibi eser sahibinin eseri üzerinde devir kabiliyeti taşıyan hakları yalnızca mali haklardır. Manevi haklar devredilemez ve vazgeçilemez niteliktedir.

FSEK'te eser sahibi ile mali hakları kullanması icap eden kişi arasında kurulabilecek sözleşmeler iki ana tipe ayrılır: Devir amacı güden sözleşmeler ve kullandırma amacı güden sözleşmeler. Bu ayrım 48'inci madde metninden de anlaşılabilir. Maddenin ilk fıkrası gereğince eser sahibi veya mirasçılarını kendilerine kanunen tanınan mali hakları süre, yer ve içerik itibarıyla sınırlı ya da sınırsız, karşılıklı

---

²⁷³ 30/03/2015 tarihli ve 2014/11289 E., 2015/5116 K. sayılı karar. Kararın tam metni için bkz. Güneş, s.314-315.

yahut karşılıksız olarak başkalarına devredebilirler. Mali hak devir sözleşmesi ile eser sahibinin malvarlığında bulunup sözleşmeye konu olan hak veya hakların, belirli bir süre için yahut süresiz olarak devralan kişinin malvarlığına geçmesi amaçlanır. Dolayısıyla eser üzerinde eser sahibine tanınan mali hakların başkalarına devrini hedefleyen bu tür sözleşmeler bir tasarruf işlemi niteliğindedir. Sözleşmenin kurulmasıyla beraber mali haklar, devreden kişinin malvarlığından çıkıp devralanın malvarlığına geçer²⁷⁴.

Mali hak devir sözleşmesi alacağın temlik gibi, tasarruf işlemi niteliğindedir. Devir, tasarruf işlemi olduğundan, sözleşmenin yürürlükte kaldığı süre boyunca mali hakkı devralan kişinin ölümü halinde, mali hak onun mirasçılara geçer ve sözleşme süresinin bitiminde eser sahibine geri döner. Eser sahibi mali hakkını devretmişse o mali hak üzerinde tasarruf yetkisi kalmadığından yapılan ikinci sözleşme ilk sözleşmeye aykırı olduğu oranda hükümsüzdür²⁷⁵.

Mali hakların kullanılmasını amaçlayan ve FSEK tarafından ruhsat olarak adlandırılan sözleşmeler ise 48'inci maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Fıkra göre, mali hakları sadece kullanma yetkisi de diğer bir kimseye bırakılabilir. Yani lisans veya ruhsat olarak isimlendirilen bu sözleşme tipinde sözleşmeye konu olan mali haklar, eser sahibinin yahut mali hakları daha evvel devralmış olan kişinin malvarlığından çıkmamakta yalnız kullanma yetkileri başka birine verilmektedir. Kullanma yetkisi lisans alana bırakılan hak yahut haklar, lisans süresinin sona ermesine müteakip hak sahibine geri dönmektedir²⁷⁶. Kullanma (ruhsat) sözleşmeleri, sözleşmenin karşı tarafına verdikleri yetkilere göre kendi içinde basit ve tam ruhsat olarak ikiye ayrılmaktadır²⁷⁷. FSEK'in "ruhsat" başlıklı 56'ncı maddesi gereğince, ruhsat mali hak sahibinin başkalarına da aynı ruhsatı vermesine mani değilse basit ruhsat; sadece bir kimseye mahsus olduğu takdirde tam ruhsattır. Örneğin A adlı Alman roman yazarının X adlı Almanca dilindeki romanının Türkçe dilinde yayımlanması için ona ulaşan T adlı yayınevi, Türkçeye tercüme şeklindeki işleme hakkını devralmak yerine (yahut eser sahibi A bu hakkı T'ye devretmek istemediği takdirde) bir ruhsat sözleşmesi yapmaya karar verir. Ruhsat, X adlı romanı T dışında hiç

²⁷⁴ **Tüysüz**, s.69.

²⁷⁵ **Şirin, Şükriye**, Fikri Mülkiyet Hukuku'nda Mali Hakların Devri Sözleşmesinin Şekil ve İçerik Açısından İncelenmesi, Ankara 2008, s.33-34.

²⁷⁶ **Demirbaş, Ali**, Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuki Koruma, İstanbul 2015, s.58; **Bozkurt, Asuman**, Fikri Haklara İlişkin Sözleşmeler, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı (08-11 Ocak 2002), s. 614.

²⁷⁷ **Bozkurt**, s.614.

kimsenin Türkçeye çevirmesine imkân bırakmamakta ise, yani A bu yetkiyi H yayınevine de tanıyamayacaksa tam ruhsat söz konusudur. Oysaki A'nın, X adlı romanı T yayınevine tercüme ettirmesi dışında H yayınevi gibi üçüncü kişilere de tercüme ettirebilmesi yetkisi saklı tutularak bir ruhsat sözleşmesi akdedilmiş ise bu bir basit ruhsattır. 56'ncı maddenin ikinci fıkrası gereğince Kanun veya sözleşmeden aksi anlaşılmadıkça her ruhsat basit sayılır. Basit ruhsatlar hakkında hasılat kirasına, tam ruhsatlar hakkında intifa hakkına dair hükümler uygulanır²⁷⁸.

48'inci maddenin ilk iki fıkrasında mali hak devrinin veya yalnızca kullanırılmasının caiz olduğu düzenlendikten sonra üçüncü fıkrasında, "Yukardaki fıkralarda sayılan tasarruf muameleleri henüz vücuda getirilmemiş veya tamamlanacak olan bir esere taalluk etmekte ise batıldır." kuralı getirilmektedir. Eserlerin meydana getirilmezden evvel devredilmelerini veya kullanıma bırakılmalarını engelleyen bu hüküm, FSEK'in 1951'deki ilk metninden bu yana aynı şekilde korunmuş olup böyle bir durumun sebebinin kanunu hazırlayan Hirsch şu şekilde temellendirmektedir: "... *eser sahibi, devir anında haiz olduğu haklardan fazlasını başkasına devredemez. Bundan iki netice çıkar: a) Henüz vücuda getirilmemiş veya tamamlanmamış bir eser üzerindeki mali haklara müteallik olarak yapılacak tasarruflar, hukuki bir hüküm ifade etmez. Çünkü ileride vücuda getirilecek eserler üzerinde mali haklar mevcut değildir ... müstakbel bir eser üzerindeki fikri haklara müteallik bir tasarruf mümkün değildir, çünkü bahis mevzuu haklar henüz doğmuş bulunmamaktadır. Buna mukabil bir yazarın, ileride yazacağı bir kitap üzerindeki çoğaltma ve yayım hakkını eser ikmal edildiği zaman naşire devretmeyi taahhüt etmesi muteberdir.*"²⁷⁹ Henüz meydana getirilmemiş eserlerin devredilmesi yahut kullanırılması bu açık kural karşısında yasak olsa da, böyle bir hususta taahhüt sözleşmesi yapmak serbesttir. Zira 50'nci maddenin birinci fıkrası, "48 ve 49 uncu maddelerde sayılan tasarruf muamelelerine dair taahhütler, eser henüz vücuda getirilmeden önce yapılmış olsa dahi muteberdir." hükmüyle bu duruma müsaade etmektedir²⁸⁰.

Borçlar hukukunda, sözleşmeler için esas olan şekil serbestisidir. TBK m.12, "Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir." diyerek bu kaideyi koymaktadır. Ancak aynı hükmün ikinci fıkrasında, kanunlarda

²⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Tüysüz**, s.98-115.

²⁷⁹ **Hirsch, Ernst**, Hukuki Bakımdan Fikri Sâı, s.225-226 ve 228-229.

²⁸⁰ **Demirbaş**, s.58-59; **Tüysüz**, s.69.

sözleşmeler için şekil öngörülmekteyse bunun, kural olarak geçerlilik şekli olacağı ifade edilmekte ve öngörülen bu şekil şartlarına uyulmaksızın yapılan sözleşmelerin sonuç doğurmayacağı belirtilmektedir. Fikir ve sanat eserleri hukukunda gerek devir amaçlı gerek kullandırma amaçlı olsun mali hak sözleşmeleri yahut uygulamadaki isimlendirme ile telif sözleşmelerinin geçerliliği için riayet edilmesi gereken kurallardan en önemlisi, sözleşmenin şekline ilişkin FSEK m.52 kuralıdır²⁸¹. 52'nci madde gereğince, mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır. Yani hangi hak veya hakların devredileceğini yahut kullanılacağını sayan ve taraflar arasında kaleme alınıp imzalanan bir sözleşme geçerlidir. Süre, bedel gibi önemli hususları saymayan ancak 52'nci maddenin şekil şartına uyan bir sözleşme ileride uyumsuzluk doğurmaya elverişli olsa da geçerli bir akittir. Hâlbuki “filanca eserden doğan tüm haklarımı devrediyorum” tarzındaki ibarelerden müteşekkil bir sözleşme geçersizdir²⁸². Geçerli olmayan bir sözleşmeye rağmen edimde bulunulması halinde sebepsiz zenginleşme söz konusu olabilecektir.

FSEK m.49 gereğince eser sahibi veya mirasçılarında bir mali hak devralmış ya da böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı yahut kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir. Yani kendisine mali hak devredilmiş yahut kullandırılmış hiç kimse, mali haklar malvarlığında doğrudan ortaya çıkan eser sahibi ve onun külli haleflerinin arzusuna mugayir olarak başkalarına hak devredemez ya da kullandıramaz. Hükümdeki muvafakat de, mali hak sözleşmelerinin 52'nci maddede öngörülen adi yazılı şekil koşuluna tabidir. Örneğin X adlı romanın eser sahibi olan A'dan, çoğaltma ve yayma haklarını devralan Z yayınevi aralarındaki sözleşme gereği bu romanı basmakla görevli ve yetkili olup bu hakları başka bir yayınevine devrederek yahut kullandırarak romanı bastıramaz. Hirsch, hükmün tasarı halini şu şekilde müdafaa etmektedir: *“İkinci devrin böyle güç bir hale konmasının sebebi, her mali hakkın aynı zamanda manevi unsurlar da ihtiva etmesidir. Demek oluyor ki, mali hak üzerindeki her hukuki muamele, eser sahibinin şahsiyetini yakından ilgilendirir ve bu itibarla eser sahibi ile müktesip arasında itimada dayanan bir münasebetin kurulmasına sebebiyet verir. Eserini neşredilmek üzere tanınmış bir naşire tevdi eden kimse, bu tanınmış naşirin eseri çoğaltmasını ve yaymasını arzu eder. Tercüme hakkını, iyi dil bilen ve titiz olan A'ya*

---

²⁸¹ Gökyayla, Emre, Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara 2001, s.220.

²⁸² Güneş, s.235.

birakan kimse, bu zatın, kendisinin muvafakati olmaksızın, dili o kadar iyi bilmeyen ve daha az titiz olan B'ye devretmesi ihtimaline karşı korunmak lazımdır. Bundan dolayıdır ki, bütün bu hallerde eser sahibinin, hakkın tekrar başkasına devredilmesine muvafakat etmiş bulunması, muamelenin sıhhat şartıdır. Bu muvafakat olmadan yapılacak tasarruf muallaktır: Eser sahibi icazet vermezse tasarruf hükümsüz, icazet verirse nafiz olur. Suiistimallere meydan vermemek için zımni izin veya icazet kâfi sayılmamıştır."²⁸³ 49'uncu maddenin devamı, işleme hakkının devrinde, devren iktisap eden kimse hakkında da eser sahibi veya mirasçılarının aynı surette muvafakatının şart olduğunu ayrıca ifade etmektedir. İşleme hakkındaki durumun ayrıca zikrolunmasının sebebi, eser sahibi yahut mirasçılardan bu hakkı iktisap eden kişinin işleme faaliyeti sonrasında asıl esere bağımlı yeni bir eseri meydana getirecek olmasındaki hususi haldir. Buna göre X adlı Almanca romanın eser sahibi A ile devir sözleşmesi imzalayarak bu romanı Türkçeye tercüme hakkını alan B adlı şahıs, A'nın yazılı izni olmaksızın bu romanı başka birine Türkçeye çevirmez. 49'uncu maddedeki yazılı muvafakat ekseriyetle eser sahibi yahut mirasçıları ile akdedilen devir ya da ruhsat mukavelesinde yer almaktadır. Yani devir veya kullandırma sözleşmesinde böyle bir hükme yer vermeyip böyle bir yetkiyi sonradan ve ayrıca tesis etmek yaygın bir durum değildir²⁸⁴.

Mali haklara ilişkin devir veya ruhsat işleminin hukuka uygun biçimde geçerliliğini sürdürebilmesi için, hak sahibinin FSEK m.58'deki şekilde cayma hakkını kullanmamış olması da gerekir. Zira mali haklara ilişkin devir ve kullandırma sözleşmeleri ile yetki sahibi olan kişi devraldığı hakları kullanmak zorundadır. Bu hakların kullanılması mecburiyeti, eserin, eser sahibinin şahsı ile de ilgili olmasındandır. Bu yükümlülüğe aykırılık, 58'inci maddedeki cayma hakkının kullanılabilmesine yol açar. Mali hakkı kullanma borcu, eser sahibinin şeref ve itibarını küçük düşürecek bir şekilde de ifa edilmeyecektir²⁸⁵. Ayrıca mali bir hakkı yahut onu kullanma yetkisini, hak sahibi olmayan bir kimseden iktisap eden kişi iyi niyeti olsa bile korunmaz. Görüldüğü gibi burada iyi niyetle hak kazanma mümkün olamamaktadır²⁸⁶. Bu husus 54'üncü maddede şu şekilde düzenlenmiştir: *"Mali bir hakkı yahut kullanma ruhsatını devre salahiyetli olmayan kimseden iktisap eden, hüsnüniyet sahibi olsa bile himaye görmez."* Yetkisiz kişiden izin

---

²⁸³ Hirsch, Fikri Sâ-y, s.229.

²⁸⁴ Gökyayla, s.183.

²⁸⁵ Tüysüz, s.69.

²⁸⁶ Demirbaş, s.60.

aldığını zanneden kişinin korunmayacağı Yargıtay 11.HD'nin bir kararında şöyle vurgulanmaktadır: “... eser üzerindeki hakları devir yetkisi olmayan dava dışı Selahattin Sarıkaya ile yapılan sözleşmenin davalıların sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağı ...”²⁸⁷ Yargıtay benzer biçimde, bir sözleşmenin feshinden sonra hakkı kullanmaya çalışan (davacı) yapımcıya ilişkin şunları belirtmektedir: “... davalı tarafından şiirin filme alınma haklarının dava dışı Engin Karabağ'a devrinin ardından açtığı dava neticesinde sözleşmenin feshedildiği, film üzerindeki hakları kaybeden Engin Karabağ'ın davacıya devrinin de geçerli olmadığı, davacının tasarrufunun korunmaması nedeniyle davalının şiirin kullanıldığı filmin gösterimini veya her türlü kullanımını önleme hakkı bulunduğu ...”²⁸⁸ Hakka sahip olmayan kişiden, hak devraldığını zanneden kişiler için ancak rücu söz konusu olabilir. FSEK m.53/1 gereğince mali bir hakkı başkasına devreden veya ruhsat veren kişi, TBK m.191 ve m.193'de düzenlenen garanti sorumluluğu kapsamında, devralan yahut ruhsat alan kimseye karşı hakkın varlığına kefil konumundadır²⁸⁹.

3.7 Aynı Eserin Farklı Kişiler Tarafından İşlenmesi

Bir eserin farklı kişiler tarafından işlenmesi mümkündür. Kullanılması düşünsel faaliyet gerektiren işleme hakkı, 6'ncı maddedeki örneklerden de görüldüğü gibi birçok farklı biçimde kullanılabilir. İşleme hakkı, asıl eserin kategorisine göre değişik alt hakları bünyesinde barındırabilir. Örneğin bir ilim ve edebiyat eserinin eser sahibi, eseri üzerinde tercüme hakkı biçiminde bir işleme yetkisine sahip iken yağlı boya tablo gibi bir güzel sanat eserinin ressamının tablosu üzerinde tercüme hakkının olamayacağı açıktır. Yani işleme hakkı, asıl eserin yer aldığı türün doğasından kaynaklanan bir kapsama sahiptir. Bundan hareketle örneğin Türkçe dilinde bir hikâyenin eser sahibi, bunun başka bir dile tercüme edilmesi biçiminde işlenmesi yetkisini A'ya, piyese uyarlanması şeklinde işlenmesi yetkisini B'ye, filme dönüştürülmesi şeklinde işlenmesi yetkisini C'ye, hikâyenin şerhinin yapılması şeklinde işlenmesi yetkisini D'ye devredip bu hikâyenin bir derleme eserde kullanılması konusunda ise E'ye izin vermiş olsa, aynı eserin işleme hakkına dair beş ayrı kişiye yetki verilmiş olur. Öyleyse bu, aynı eserin birden farklı kişi

²⁸⁷ 26/12/2011 tarihli ve 2010/6997 E., 2011/17654 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. Güneş, s.396-997.

²⁸⁸ Yargıtay 11. HD'nin 18/01/2010 tarihli ve 2008/9058 E., 2010/404 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. Güneş, s.326-327.

²⁸⁹ Demirbaş, s.61.

tarafından işlenmesinin söz konusu olabileceği bir haldir. Keza tek başına bir ilim ve edebiyat eserine ilişkin tercüme hakkının dahi, Almancaya tercüme, İngilizceye tercüme, Flemenkçeye tercüme, Norveççeye tercüme vb. yüzlerce dile tercüme yetkisi biçiminde farklı kişilere dağıtılması mümkündür. Yani bu da, aynı eserin birden farklı kişi tarafından işlenmesinin söz konusu olabileceği bir haldir.

Yukarıda²⁹⁰ görüldüğü üzere, eserler üzerinde gerçekleştirilecek sözleşmeler hakkın devrine yahut kullanılmasına (ruhsat) ilişkin olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Eser sahibi veya mirasçıları ile eser üzerindeki mali hakka/haklara dair devri amaçlayan sözleşmeler yapıldıktan sonra, devri yapılan mali haktan/haklardan (sözleşmedeki süre, yer ve içerik gibi koşullar kapsamında) yararlanma yetkisi devralandadır. Yani örneğin Almanca bir romanın Türkçeye tercüme hakkını 10 yıl süre ile devralan kişi, kural olarak bu süre boyunca çeviriyi yapıp basabilecek tek kişidir. Yani eser sahibinin kendisi dahi bu süre zarfında bu yetkiyi kullanamaz.

Lisans (ruhsat) sözleşmesiyle ile hakkın kullanım yetkisinin başkasına bırakılması durumunda ise, hakkın kendisi devreden hak sahibinin malvarlığında kalmaya devam eder. Kullanma hakkını devralan kimse, sadece lisans sözleşmesinin sınırları çerçevesinde hakkı kullanma yetkisine kavuşur²⁹¹. Yukarıda²⁹² ifade ettiğimiz üzere ruhsat, mali hak sahibinin başkalarına da aynı ruhsatı vermesine mani değilse basit ruhsat, yalnız bir kimseye mahsus olduğu takdirde tam ruhsattır. Dolayısıyla eser sahibi yahut ondan mali hak devralan hak sahibinin, birden çok kimseye işleme hakkına ilişkin basit ruhsatlar vermesi imkân dâhilindedir. Bu sebeple bir roman yazarının, A, B ve C adlı şahıslara romanın İngilizceye tercüme edilmesi hususunda basit ruhsatlar vermesi ve bu münasebetle piyasada bu romanın üç farklı İngilizce tercümesinin bulunması olası bir durumdur. Keza eser sahibinin, romanının İngilizceye tercümesini bizzat kendisinin yapması ve yayımlaması ancak daha sonra romanın İngilizceye tercümesi için X adlı kişiye tam ruhsat vermesi halinde aynı eserin iki ayrı işlenmesi bulunabilecektir.

Öte yandan aynı eserin birden fazla işlenmesine rastlanan hallerden bir diğeri, eser üzerindeki mali hak koruma sürelerinin dolmasında olduğu gibi eser sahibinin iznine

---

²⁹⁰ Bkz. 3.6 numaralı alt başlık

²⁹¹ Şirin, s.40.

²⁹² Bkz. 3.6 numaralı alt başlık

ihtiyaç bulunmama durumudur. Yukarıda²⁹³ incelediğimiz durumlarda, dileyen herkes, esere ilişkin tüm mali hakları ve tabii ki işleme hakkını kullanabilmektedir. Bu münasebetle mesela dünya klasiklerinin pek çoğunun farklı yayınevlerince neşredildiğini görebilmekteyiz. Örneğin Dostoyevski ve Tolstoy gibi eserlerini Rusça olarak vermiş ve ölümlerinin üzerinden 70 yıldan fazla bir zaman geçmiş birçok yazarın eserleri, farklı kişilerce yabancı dilden Türkçeye kazandırılmış ve yayımlanmıştır. Bu tarz tercümelemede uyumsuzluk doğuran husus, herkesin mali haklarını serbestçe kullandığı bir eserin doğrudan orijinalinin mi yoksa koruma süresi devam eden işlenmesinin mi işlendiği noktasında olmaktadır. Yani yukarıda değişik bahislerde değindiğimiz basamaklı işleme durumunun var olup olmadığı önemli bir meseledir. Şöyle ki işleme eserler, asıl eserden bağımsız koruma sürelerine sahip olduğundan örneğin bir eserin tercümesini, eser orijinalinden değil o eserin farklı bir dildeki çevirisinden yapmak işleme eser sahibinin hakkına saldırı anlamına gelebilecektir. Yargıtay'ın bu konuya dair bir kararı şu şekildedir: “... Davacının yayınladığı kitabın kendi hususiyetlerini taşıdığı ve yeni bir eser karakterini haiz bulunduğu anlaşılması halinde davalıların neşrettikleri “Peygamberlerin Hayatları-Kıssası Enbiya” adlı bu eserle karşılaştırması yapılarak davalıların davacıya ait (işlenme) eserden mi yoksa Ahmet Cevdet Paşa'nın (Osmanlıca) orijinal eserinden mi faydalandıkları ve davacının kanunla himaye altına alınmış fikri ve mali haklarına bir tecavüz vaki olup olmadığının tespiti gerekir.”²⁹⁴

FSEK'in eserlerin kullanılması için hak sahiplerinden izin alınmasına istisna getiren hükümlerine uygun olarak, aynı eserlerin farklı biçimlerde işlenmeleri ortaya çıkarılabilir. Örnek vermek gerekirse iki ayrı kişinin eşzamanlı ancak birbirinden habersiz ve bağımsız olarak, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin telif hukukuna ilişkin kararlarını toplaması ve birer derleme yayımlaması halinde her ikisi de işlenme eser sahibi olacaktır. Keza “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”nun farklı kişilerce tahlil edilmesi ve birçok farklı şerh yayımlanması halinde her şarih, birer işlenme eserin sahibidir.

---

²⁹³ Bkz. “İşleme Hakkının Serbestçe Kullanılabildiği Haller” alt başlığı

²⁹⁴ Kararın tam metni için bkz. **Erdil**, FSEK Şerhi, s.330-331.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAKKI İHLAL EDİLEN İŞLENME ESER SAHİBİNİN BAŞVURABİLECEĞİ HUKUK YOLLARI

4.1 Genel Olarak

Önceki bölümlerde defalarca belirttiğimiz gibi, bir eserden, onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine ait olduğundan (FSEK m.21) eserin başkalarınca işlenebilmesi için asıl eser sahibinden izin alınması mecburidir. Eser sahibinden böyle bir izni almaksızın işlenme eser meydana getirip onu alenileştirmek, eser sahibine FSEK’te tanınan mali ve manevi hakları ihlal eder. Ancak izinsiz işlenme eser, yine de onu meydana getirenin eseridir²⁹⁵.

Öte yandan pasif işlenmelerde yani bir eserin şahsi kullanım için işlenmesi ve iktisaden değerlendirilmemesi halinde asıl eser sahibinden izin alınmasının gerekmediğini belirtmiştik. Yani meydana getirilen işlenme esere ilişkin mali hak kullanımı söz konusu olmadıkça, sadece işleme faaliyetleri hukuka aykırılık teşkil etmez. Asıl eser sahibinin iznini gerektiren husus işlenmenin oluşturulması değil, ekonomik olarak değerlendirilmesi anlamına gelen aktif işlemedir, örneğin çoğaltılması ve ticaret mevkiine konulmasıdır. Asıl eser sahibinin izni olmayan aktif işlemede; asıl eser sahibi FSEK’in 66 ila 70’inci maddeleri arasında düzenlenen tecavüzün ref’i, tecavüzün men’i, manevi tazminat ve maddi tazminat davalarını açma ve 71’inci maddedeki suçların işlendiği iddiası ile Cumhuriyet savcılığına şikâyette bulunma yetkisi vardır²⁹⁶.

Asıl eser sahibinden izin alınarak hukuka uygun olarak oluşturulmuş bir işlenme eser gibi bir izinsiz aktif işleme sonucu olan işlenme eser de, üçüncü kişilerin tecavüzüne karşı FSEK’teki tüm hukuki yollarla korunur. Dış ilişki bakımından diğer eserlere benzer şekilde korunan izinsiz işlenme eser, asıl eser sahibi karşısında ise ihlal teşkil eden ve

---

²⁹⁵ Erdil, İşlenme Eserler, s.147.

²⁹⁶ Erdil, İşlenme Eserler, s.147.

kendisine karşı hukuk yollarına başvurulmuş bir fikri üründür²⁹⁷.

FSEK m.30 ve devamında düzenlenen eser sahibinin mali haklarına getirilen sınırlamalar, eser sahibinin haklarını korumaya yönelik davaların konusu değildirler. Ancak, burada tanınan serbestiler bakımından öngörülen sınırların aşılması veya bunlar için yerine getirilmesi gereken şartların yerine getirilmemesi hallerinde, eser sahibinin mali ve manevi hakları ihlal edilmiş olur. Bu nedenle, eser sahibinin haklarını korumaya yönelik davaların konusu olabilirler. Örneğin, FSEK m.35'te düzenlenen iktibas serbestisinin sınırının aşılması halinde çoğaltma hakkının ihlali söz konusu olup, bu durum davaya yol açar²⁹⁸.

Eser sahibinin mali ve manevi haklarına saldırı, haksız fiilin özel halini oluşturur. FSEK'in ilgili hükümleri bu açıdan özel hüküm niteliğindedir. Haliyle konuya ilişkin özel hüküm var olan hallerde bunlar uygulanır. Ancak özel düzenleme bulunmayan hallerde örneğin zamanaşımı konusunda yahut FSEK tarafından yollama yapılan hallerde TBK'nın genel hükümleri uygulanacaktır²⁹⁹.

4.2 Hukuk Davaları

İşlenme esere ilişkin tecavüz hallerinde başlatılabilecek hukuki ve cezai yollar, bağımsız eseri korumak için başlatılabilecek ve FSEK'in 66 ila 71'inci maddeleri arasında düzenlenenlerden farklı değildir. Esasen esere ilişkin hakların ihlali iki biçimde ortaya çıkabilir. İlki, eser sahibinin bazı mali haklarını yahut kullanma yetkilerini üçüncü kişiye devrettiği bir sözleşmenin hükümlerine aykırı olarak hareket edilmesi durumunda söz konusu olur. Böyle durumda eser sahibi ile sözleşme yapan kişi, kendisinde mevcut olmayan yetkileri kullandığı takdirde sözleşmeye aykırılık ve haksız fiil yarıdır³⁰⁰. Örneğin bir romanın sadece çoğaltma ve yayma haklarını eser sahibinden devralan bir yayınevi, bu eserin yalnızca fiziki ortamda baskısını yapıp satabilir. Yoksa internet ortamında elektronik kitap olarak erişime açamaz. Zira 25'inci maddede düzenlenen "işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı"na sahip değildir. Eser sahibi ile akdedilen

²⁹⁷ Erdil, İşlenme Eserler, s.148; Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.616.

²⁹⁸ Çelik, s.187.

²⁹⁹ Demirbaş, s.62.

³⁰⁰ Demirbaş, s.63.

sözleşmenin geçersiz sayıldığı bir davadaki hak kullanımını tecavüz olarak niteleyen Yargıtay, talebi şu şekilde kabul etmiştir: “*Taraflar arasında imzalanan 18.05.1987 tarihli sözleşmede devredilmesi amaçlanan hakların teker teker belirtilmediği, bu nedenle 5846 sayılı Kanun 52. maddesine uygun olmayan sözleşmenin geçersiz olduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, FSEK’nun 66. ve 69. maddeleri gereğince, davalının tecavüzünün ve müdahalenin men’ine karar verilmesinde bir isabetsizlik yoktur.*”³⁰¹. Eser sahibinin haklarını ihlal eden ikinci durum, eser sahibi ile ihlalci arasında akdedilen bir sözleşmenin bulunmadığı salt haksız fiil halidir³⁰².

Mali hakların ihlali durumunda davacı, FSEK’in 66, 68, 69 ve 70’inci maddelerinde ifade edildiği üzere mali hakları tecavüze uğrayan/haleldar olan kimsedir. Diğer yandan, 18’inci maddenin birinci fıkrası gereğince, bir eser üzerindeki mali hakları kullanma yetkisi münhasıran eser sahibine ait olmakla birlikte, 48’inci maddeye göre bu hakların üçüncü kişilere devri yahut kullandırılması mümkün olduğundan davacı sıfatı her zaman eser sahibinde değildir. Keza mali hak ihlallerine karşı açılacak hukuk davalarında davacı sıfatının eser sahibinde olmadığı hallerden bir diğeri de, bağımlı çalışan kişinin meydana getirdiği eserlerde yönelik saldırılardır³⁰³.

Eser üzerindeki mali hakları iktisap eden kişiler, bu hakları eser sahibi veya haleflerine karşı da ileri sürebilirler. Dolayısıyla eser sahibine karşı da tecavüzün ref’i, tecavüzün men’i ve maddi tazminat davalarının açılması mümkündür. Örneğin eser sahibinin eser üzerindeki çoğaltma ve yayma haklarını devretmiş olmasına karşın eseri bizzat bastırıp piyasaya sunması halinde böyledir. Yargıtay’ın istikrar kazanmış kararlarına göre, eser sahibinden mali hak kazanmış kişilerin açtığı davalarda, yargılama konusu mali hakkın davacıya ne şekilde geçtiği ve FSEK m.52’deki yazılı sözleşmenin varlığı aranır³⁰⁴.

FSEK, eser sahibinin manevi haklarını 14 ile 17’nci maddeleri arasında sınırlayıcı sayım ile düzenlemiştir. Daha önce belirttiğimiz gibi bu haklar, “eserin umuma arzı”, “eserde adın belirtilmesi”, “eserde değişiklik yapılmasını men” ve “eserin aslına erişim

³⁰¹ Yargıtay 11.HD’nin 24/03/2009 tarihli ve 2007/14363 E. 2009/3499 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. **Merdivan, Fethi/ Yavuz, Levent/ Alca, Türkay**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, C.II, Ankara 2013, s.1951.

³⁰² **Merdivan, Yavuz, Alca**, s.1855-1856.

³⁰³ **Merdivan, Yavuz, Alca**, s.1859.

³⁰⁴ **Merdivan, Yavuz, Alca**, s.1869-1870.

sağlama” hakkıdır. Esere ilişkin manevi haklar eser sahibine şahsen bağlı olup mali haklardan farklı olarak başkalarına devredilemezler. Bu sebeple de bu hakları kullanmak yetkisi eser sahibinde kalmaktadır. Manevi hak ihlallerine karşı 67’nci maddede düzenlenen tecavüzün ref’i ve 70’inci maddedeki manevi tazminat davasına ilaveten eser sahipliğinin tespiti davası (m.15/3) da açılabilir³⁰⁵. Manevi hakka ilişkin bu davayı açma salahiyetinin mali hak devralan kişilerde değil eser sahibinin uhdesinde olduğuna değinen bir Yargıtay kararında şöyle denilmektedir: “5846 sayılı FSEK 15/3 maddesi uyarınca kitap üzerinde müşterek eser sahibi olduğunun tespitini istemek hakkı; öncelikle eserin hakiki sahibi olduğunu iddia eden gerçek kişiye yani dava dışı Ziya Öztan’a ait olup, davacı şirket eser üzerindeki mali hak sahipliği iddiasıyla ancak aynı Kanun’un 19/3. maddesine göre adı geçen bu salahiyetini kullanmadığı takdirde 15. maddenin üçüncü fıkrasındaki yetkiyi kendi namına kullanabilecektir.”³⁰⁶ Mali hak ihlallerine karşı tespit davası açılabilmesi için ise, hak sahibinin hukuki menfaatinin bulunması ile ref, men ve tazminat davasını yani eda davalarını açma imkânının bulunmaması şartları birlikte gerçekleşmelidir³⁰⁷.

4.2.1 Tecavüzün Ref’i Davası

“Tecavüz”ün kelime anlamı; saldırı, taşkınlık, başkasının hakkına el uzatma, aşma, ötesine geçme manalarına gelir³⁰⁸. Fikri mülkiyet hukukunda ise tecavüz, manevi veya mali hakların ihlal edilmesi olarak tanımlanmaktadır. İhlal kavramı da, hakkın özünün saldırıya maruz kalmasıdır. Bu kapsamda, mali haklara tecavüz, arada sözleşme olmaksızın söz konusu mali hakkın bir biçimde ihlal edilmesi olarak tanımlanmaktadır³⁰⁹.

Hukuk terminolojisi bakımından ref kelimesi, tecavüzün (saldırımın, ihlalin) durdurulması, ortadan kaldırılması, bertaraf edilmesi ve giderilmesi anlamlarına gelir. Bu sebeple doktrin ve uygulamada, FSEK’teki “tecavüzün ref’i” terimine eşdeğer olarak “saldırımın kaldırılması” ve “saldırımın durdurulması” terimleri de kullanılmaktadır³¹⁰.

³⁰⁵ Merdivan, Yavuz, Alca, s.1885-1886.

³⁰⁶ 11.HD’nin 2013/11071 E., 2013/17411 K. sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz. Güneş, s.360-363.

³⁰⁷ Demirbaş, s.62.

³⁰⁸ TDK Büyük Türkçe Sözlük: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts Erişim Tarihi: 22/12/2016.

³⁰⁹ Demirbaş, s.51-52.

³¹⁰ Demirbaş, s.73.

Saldırının mali veya manevi haklara karşı yapılması davanın niteliğinde değişiklik yapmaz. Bu bir eda davasıdır. Sadece mali ya da manevi hakkı saldırıya uğrayan kişinin taleplerinde bazı farklılıklar olur³¹¹.

FSEK'in 66, 67 ve 68'inci maddelerinde hüküm altına alınan tecavüzün ref'i davası, manevi veya mali haklara yönelik tecavüzün ve sonuçlarının giderilmesi amacıyla açılır. Mevcut tecavüzün ortadan kaldırılması, giderilmesi anlamına gelir. Saldırı bir yapma eylemi olabileceği gibi yükümlenilen bir eylemin yapılmaması şeklinde de ortaya çıkabilir. Hak sahibinin izni olmadan bir eserin çoğaltılıp nüshalarının satışa sunulması hak sahibinin çoğaltma ve yayma mali hakları ile umuma arz manevi hakkının ihlaline yol açan bir saldırı iken; eser sahibinin eserin yayımlanmasına izni olduğu halde nüsha üzerlerine adının konulmaması, yükümlenilen eylemin yapılmadığı bir tecavüz halidir³¹². Yapmama eyleminin yani pasif davranışın ihlale yol açabilmesi için, somut olayda saldırganın bir hareketi yükümlenmiş olması gerekmektedir³¹³.

Medeni hukuktaki kişilik ve mülkiyet haklarına yapılan saldırılardaki gibi, esere dair mali ve manevi hakların saldırıya uğraması durumunda da hak sahibine saldırının durdurulmasını sağlayan bir dava açma imkânı getirilmiştir. Tecavüzün ref'i davasıyla esere ilişkin hakkı ihlal edilen kişi başlamış ve devam etmekte olan ihlal fiilini durdurmak ve sonuçlarını ortadan kaldırmak imkânına kavuşur. Bu sebeple ref davası, tecavüzden önceki halin yani eski halin iadesine yöneliktir. Hâkim, hükümde davalıyı bir şeyi yapmakla yahut bir şeyi yapmaktan kaçınmakla yükümlü kılar. Bu dava, hem hukuka aykırı durumun ortadan kaldırılmasını hem mevcut ihlallerin mümkün merteye etkisiz kılınmasını hem de müstakbel ihlallerin önlenmesini sağlamayı amaçlamaktadır³¹⁴.

FSEK m.68 mali haklara tecavüz olarak kabul edilen halleri “eseri, icrayı, fonogramı veya yapımları hak sahiplerinden bu Kanuna uygun yazılı izni almadan, işleyen, çoğaltan, çoğaltılmış nüshaları yayan, temsil eden veya her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenlerden” ifadesiyle saymak yoluyla belirlemiştir³¹⁵. Zaten hükümdeki ifadeler 21 ila 25'inci maddelerde düzenlenen mali hakların kısa tekrarı

³¹¹ Demirbaş, s.72-73.

³¹² Merdivan, Yavuz, Alca, s.1935.

³¹³ Demirbaş, s.53.

³¹⁴ Demirbaş, s.74.

³¹⁵ Demirbaş, s.63.

niteliğindedir. Diğer taraftan tek bir hareket ile birden fazla hakkın ihlali de söz konusu olabilmektedir. Birden fazla mali veya manevi hakkın ihlali yahut mali ve manevi hakların birlikte ihlali olası bir durumdur. Örneğin intihal fiilinde eser sahibinin eser sahibi olarak tanıtılma şeklindeki manevi hakkı (m.15) ile çoğaltma ve yayma mali hakları saldırıya uğramaktadır³¹⁶.

Tek başına tecavüz fiilinin varlığı, hukuka aykırılığı oluşturur. Çünkü yukarıda³¹⁷ belirtildiği üzere eser sahibine tanınan manevi ve mali haklar münhasır niteliktedir yani mutlak haklardır. Mutlak hakların önemli bir özelliği, herkese karşı ileri sürülebilmeleri ve herkes tarafından ihlal edilebilmeleridir³¹⁸. Ancak haklara tecavüz bir haksız fiil olduğundan tecavüzün ref'i davasında haksız fiil sorumluluğunun ilkeleri dikkate alınmalıdır. O halde sorumluluk için bir tecavüz eyleminin varlığı, bu eylemin objektif olarak hukuka aykırı olması ve hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmaması yeterlidir³¹⁹. Bundan hareketle telif haklarına tecavüzü, hak sahibinin izni bulunmaksızın haklara hukuka aykırı bir şekilde müdahale edilmesi olarak özetleyebiliriz³²⁰. Öte yandan kusur şart değildir.

Bir işlenme eser olan roman tercümesi, tercümanının izni ve bilgisi dışında bazı kişilerce basılsa ve/veya satılsa tecavüzün ref'i davasının açılması mümkündür. Bu davanın açılabilmesi için işlenme esere yönelik başlamış ve devam etmekte olan bir saldırının varlığı şarttır. Bu sebeple bitmiş bir saldırı için tecavüzün ref'i davasının açılması söz konusu değildir. Böyle bir durumda bu davada hukuki menfaat yoktur, tazminat davalarının açılması imkân dâhilindedir³²¹. Eski halin iadesi amacını güden tecavüzün ref'i, tazminatı da talep eden bir dava şeklinde de açılabilir Öte yandan tazminata ve ref'e ilişkin talepler, hem amaçları hem de şartları açısından birbirinden farklıdır. Ref talep edilmesi için hukuka aykırı bir tecavüzün varlığı yeterliken tazminat talebinde saldırganın kusuru ve bir zarar aranır³²². Keza mali ve manevi haklara yönelik bir tecavüz cari değil ancak tecavüz tehlikesi açık ise 69'uncu madde gereğince men davası

---

³¹⁶ Demirbaş, s.63.

³¹⁷ Bkz.I.BÖLÜM

³¹⁸ Demirbaş, s.52.

³¹⁹ Merdivan, Yavuz, Alca, s.1935.

³²⁰ Demirbaş, s.52.

³²¹ Erdil, İşlenme Eserler, s.150.

³²² Demirbaş, s.75-76.

açılabilir³²³.

Tecavüz, hakkın ve tecavüz oluşturan eylemin niteliğine göre aktif yahut pasif bir nitelik taşıyabilir. Eserin çoğaltılması, yayılması, temsili, umuma iletilmesi veya işlenmesi esnasında gerekli olduğu halde eser sahibinin adının belirtilmemesi halinde pasif tecavüz vardır. Eserin izinsiz çoğaltılmış nüshalarının satışa arz edilerek tedavülde bulundurulması durumunda ise aktif tecavüzdən söz edilir³²⁴.

Mevcut ve süre gelen tecavüz fiili, örneğin bir TV dizisinin birkaç bölümünün izinsiz olarak gösterilmesi yahut bir kitabın izinsiz nüshalarının piyasada satılması ile kendini gösterir. Bu hallerde tecavüzün ref'i dava edilir³²⁵. Ancak bir tiyatro eseri izinsiz olarak sahnelenmiş ya da bir müzik eseri canlı olarak icra edilmiş ise tecavüz gerçekleşip bitmiştir. Sinema eserinin gösterime gireceğinin, dizinin yayınlanmaya başlanacağına veya kitabın piyasaya sunulacağına duyurulması gibi durumlarda ise tecavüz henüz gerçekleşmemiştir ancak tecavüz tehlikesi ortaya çıkmıştır. Tüm bu hallerde muhtemel bir tecavüz söz konusu ise, tecavüzün ref'i değil men'i dava edilir³²⁶. Lakin tecavüzün ref'ini talep edebilmek için saldırının devam ediyor olması şartını dar yorumlamamak gerekir. Örneğin bir filmin yani sinema eserinin, X TV adlı radyo-televizyon kuruluşunca hak sahiplerinden izin alınmaksızın yayınlanmasının hemen ardından açılacak bir ref davasının kabul edilmesi yerinde gözükmemektedir. Zira ihlal yayın sona erdiği anda bitmiştir ve davacılar yalnızca tazminat davası açabilir demek hakkaniyete uygun olmayabilir. Şöyle ki, tazminat davalarında zenginleşme yasağı var olup haksızlığa uğrayana ancak zararı miktarınca bir tazminat ödemesi yapılır. Oysaki 68'inci maddede yani ref'in düzenlendiği hükümlerde davacıya çok daha iyi bir imkân sağlayan ve aşağıda kısaca değineceğimiz bir medeni ceza ödenir (Uygulamada sıklıkla 3 kat tazminat diye ifade olunan yaptırım). Ayrıca davanın açıldığı tarihte saldırı fiili sona ermiş olsa dahi, örnekteki sinema filminin temsili gerçekleşmiş olsa bile kısa vadede bu fiilin sonuçları devam etmektedir³²⁷.

Tecavüzün ref'i ve men'i davalarında, tecavüzün kusura dayanması veya zarara yol

---

³²³ Merdivan, Yavuz, Alca, s.1936.

³²⁴ Merdivan, Yavuz, Alca, s.1936.

³²⁵ Demirbaş, s.76.

³²⁶ Merdivan, Yavuz, Alca, s.1936.

³²⁷ Demirbaş, s.77.

açması şartı aranmamaktadır³²⁸. Kusur olmasa bile bu davaların açılacağı FSEK metninden açıkça anlaşılabilir. Zarar ise esasen tazminat davaları açısından olmazsa olmaz bir koşuldur³²⁹. Ancak zararı tazmin için mütecevizin kusurunun kast derecesinde olmasına lüzum bulunmamaktadır. Örneğin hafif kusuru bile olsa genel haksız fiil sorumluluğu kapsamında sorumlu tutulur³³⁰.

FSEK m.66/2'de tecavüzün, bir işletmenin temsilcisi veya müstahdemleri tarafından hizmetlerini ifa ettikleri sırada yapılması halinde işletme sahibi hakkında da dava açılacağı belirtilmiştir. Yani eser sahibi, esere saldırıyı gerçekleştiren kişi ya da kişilerin işçi ya da şube müdürü gibi kişiler olması karşısında, davayı doğrudan onlara yöneltebileceği gibi işletme sahibi tacir yahut esnafa karşı da açabilecektir.

Esasen tecavüzün ref'i davasının, kendisinden sonra düzenlenen tecavüzün men'i davasıyla çok yakın ilişkisi vardır. Hatta tecavüzün ref'i kavramının, tecavüzün men'ini de kapsayan üst başlık olduğu bile söylenmektedir³³¹. Bu iki müessesede fark, tecavüzün mevcut ve devam etmekte olması yahut ihtimal dâhilinde bulunmasındadır. Telif hukukunda bu husus, eser sahibinin iznine mugayir olarak eserde değişiklik yapılması yani 16'ncı maddedeki manevi hakkın ihlal edilmesi örneğinde doğrudan gözlemlenebilir. Diyelim ki bir roman tahrif edilerek basılmış ve piyasaya sunulmuştur. O halde tecavüz gerçekleşmiş yani tamamlanmıştır. Ancak piyasadaki tahrif edilmiş roman nüshalarını okuyan her bir okuyucu, eser sahibini kendi elindeki muhtevaya göre tanıyıp değerlendirecektir. Yani eserin tahrif edilmiş biçimiyle çoğaltılıp yayılmasının ardından bu baskı tekrarlanmasa dahi eski nüshalar yeni okuyucularla buluşabilmektedir. Bu hukuki müesseselerin aynı davanın iki farklı zaman dilimindeki görünümü olması davacıları ve vekillerini dava dilekçesinde hem ref hem men istemeye yöneltmektedir³³².

Davaların açılabilmesi için eylemin objektif olarak hukuka aykırı olması gerekli ve yeterlidir. Hukuka aykırılık, hukuka uygunluk nedenlerinden hiçbirisi olmaksızın kişilerin mal veya şahıs varlığını koruyan emredici hukuk kurallarının ihlal edilmesi olarak tanımlanabilir. Hukuka aykırılığın olumsuz koşulu olan hukuka uygunluk nedenleri,

³²⁸ **Demirbaş**, s.79-80.

³²⁹ **Merdivan, Yavuz, Alca**, s.1939.

³³⁰ **Demirbaş**, s.55.

³³¹ Bu konudaki ayrıntılı bir tartışma için bkz. **Demirbaş**, s.141-152.

³³² **Öztañ**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.633-634.

normalde tecavüz olarak nitelenebilecek bir eyleme müsaade eden bir hukuk kuralının bulunması halidir³³³. Yani hukuka uygunluk nedeni, çelişen hukuki menfaatlerden bir tanesine üstünlük tanımakta ve onu meşru hale getirmektedir. Böyle hallerden bazılarında çalışmamızın yukarıdaki kısımlarında yer yer değinmiştik. Orada belirttiğimiz üzere, FSEK kimi durumlarda eser sahibinin mali haklarına sınırlamalar (istisnalar) getirmektedir. Bu sebeple mali hakların mevzuatla çizilen sınırlar dâhilinde izne ihtiyaç duyulmaksızın üçüncü kişilerce kullanılması serbesttir. Mevzuatta hüküm altına alınan serbestiler, hukuka aykırılığı ortadan kaldırır ve tecavüz fiili oluşmaz. Telif hukuku açısından hukuka uygunluk nedenlerini, FSEK'in "tahditler" başlıklı 30 ila 40'ncü maddeleri arasındaki kısmında ve 46'ncı maddesindeki "Devletin faydalanma yetisi" ile 47'nci maddesindeki "kamuya maletme" hükümlerinde bulabiliriz³³⁴. Bunlara ilaveten borçlar hukukunda mağdurun rızası denilen hukuka uygunluk sebebinin telif hukukundaki karşılığı, FSEK m.52'ye uygun olarak verilen bir kullanım izni yahut hak devridir³³⁵.

Kanun tarafından düzenlenen bu sınırlamalar aşıldığında yahut Kanun'un o serbestliğin kullanılmasında aradığı koşullar yerine getirilmediğinde, mali ve manevi hakların ihlali ortaya çıkar. Örneğin iktibas sınırının aşılması veya bir eserin eğitim ve öğretim faaliyeti adı altında ticaret amacıyla kullanılması hallerinde tabi ki saldırı vardır³³⁶.

Tecavüzün ref'i davasında talep ve hüküm sonucu, saldırının manevi veya mali hakka yönelik yapılmış olmasına göre farklılık arz eder. FSEK m.67 manevi hakka yönelik bir saldırının kaldırılması usulünü şu şekilde düzenlemiştir: "... (2) *Eser üzerinde sahibinin adı hiç konulmamış veya yanlış konulmuş yahut konulan ad iltibasa meydana gelecek mahiyette olup da eser sahibi 15 inci maddede zikredilen tespit davasından başka tecavüzün ref'ini talep etmişse, tecavüz eden gerek aslına, gerek tedavülde bulunan çoğaltılmış nüshalar üzerine eser sahibinin adını derç etmeye mecburdur. Masrafı tecavüz edene ait olmak üzere, hükmün en fazla 3 gazetede ilanı talep edilebilir.* (3) 32, 33, 34, 35, 36, 39 ve 40 ıncı maddelerde sayılan hallerde yanlış veya kifayetsiz kaynak tasrih edilmiş veyahut hiç kaynak gösterilmemişse ikinci fıkra hükmü uygulanır. (4) *Eser haksız olarak değiştirilmiş ise hak sahibi aşağıdaki taleplerde bulunabilir: 1.Eser sahibi, eserin*

---

³³³ Demirbaş, s.78.

³³⁴ Demirbaş, s.55.

³³⁵ Merdivan, Yavuz, Alca, s.1937-1938.

³³⁶ Demirbaş, s.56.

değiştirilmiş şekilde çoğaltılmasının yayım ve temsilinin, radyo ile yayımının menedilmesini ve tecavüz edenin, tedavülde bulunan çoğaltılmış nüshalardaki değişiklikleri düzeltmesini veya bunların eski haline getirilmesini talep edebilir. Değişiklik, eserin, gazete, dergi veya radyo ile yayımı sırasında yapılmışsa eser sahibi, masrafta tecavüz edene ait olmak üzere, eseri değiştirilmiş şekilde yayımlamış olan bütün gazete, dergi ve radyo idarelerinden değişikliğin ilan yolu ile düzeltilmesini talep edebilir. 2.Güzel sanat eserlerinde eser sahibi asıldaki değişikliğin kendisi tarafından yapılmadığını veya eserdeki adının kaldırılmasını yahut değiştirilmesini talep edebilir. Eski halin iadesi mümkün ise değişikliğin izalesi ammenin veya malikin menfaatlerini esaslı surette haleldar etmiyorsa eser sahibi eseri eski hale getirebilir.” Saldırımın kaldırılması hususunda 66’ncı maddedeki, “Mahkeme, eser sahibinin manevi ve mali haklarını, tecavüzün şumulünü, kusurun olup olmadığını, varsa ağırlığını ve tecavüzün ref’i halinde tecavüz edenin duçar olması muhtemel zararları takdir ederek halin icabına göre tecavüzün ref’i için lüzumlu göreceği tedbirlerin tatbikine karar verir.” hükmünün de dikkate alınması gerekmektedir.

FSEK m.68 gereğince, tecavüzün mali hakka/haklara yönelik olması halinde ise açılacak ref davasında talep ve hükümde şu hususların dikkate alınması gerekir: “(1) ... izni alınmamış hak sahipleri sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını isteyebilir. (2) İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmamışsa hak sahibi çoğaltılmış kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme olması durumunda isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir. Bu husus, izinsiz çoğaltanın hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. (3) İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmışsa hak sahibi, tecavüz edenin elinde bulunan nüshalar hakkında ikinci fıkradaki şıklardan birini kullanabilir. (4) İkinci ve üçüncü fıkraların eser sahibinden başka hak sahiplerince uygulanabilmesi için eser sahibinin bu Kanunun 52 nci maddesine uygun yazılı çoğaltma izni aranır. (5) Hak sahiplerinden biri, ikinci ve üçüncü fıkralar uyarınca talepte bulduklarında Ceza Muhakemesi Kanununun el koymaya ilişkin hükümleri delil elde etmek amacı dışında uygulanmaz. (6) Bedel talebinde bulunan kişi, tecavüz edene karşı onunla bir sözleşme yapmış olması halinde haiz olabileceği bütün hak ve yetkileri ileri sürebilir.” Ayrıca mahkemenin, eser sahibinin manevi ve mali haklarını, tecavüzün şumulünü, kusurun olup olmadığını, varsa ağırlığını ve tecavüzün ref’i halinde tecavüz

edenin duçar olması muhtemel zararları takdir ederek halin icabına göre tecavüzün refi için lüzumlu göreceği tedbirlerin tatbikine karar vereceğini söyleyen 66'ncı maddenin üçüncü fıkrasındaki düzenlemenin de göz önünde tutulması gerekmektedir. Şüphesiz ki 68'inci maddedeki yaptırımlardan hak sahiplerince en çok talep edileni, arada sözleşme olması durumunda istenebilecek miktarın üç kat fazlası şeklindeki medeni cezadır³³⁷. Yargıtay buradaki üç kat bedel yaptırımının³³⁸, hâkimin takdir yetkisi oranında üç kata kadar artabilen bir bedeli ödemeye mahkûm etme şeklinde değil, doğrudan üç kat bedelin ödenmesi biçiminde uygulanmasını öngörmektedir. Öte yandan burada takdir yetkisine yer bırakılmadığı görüşü, hükmün Anayasa Mahkemesi önüne götürülmesi ile sınıanmıştır³³⁹. Anayasa Mahkemesi, FSEK m.68'de yer alan "üç kat fazlasını isteyebilir" hükmünün iptal edilmesi talebini; bu kuralın hâkimin takdir yetkisine ilişkin olumsuz bir düzenleme içermediği, zira burada hâkimin dosya içeriğini ve talebi gözeterek üst sınır içinde takdir yetkisini kullanmasına engel bir durum olmadığı gerekçesi ile reddetmiştir³⁴⁰.

Yargıtay'ın son zamanlardaki içtihatlarında, bu medeni cezanın ödenmesi ile birlikte, artık hak sahibinin eserin alışlagelmiş kapsamda kullanılmasına muvafakat ettiği varsayılmaktadır³⁴¹. Burada medeni cezanın ödenmesi ile farazi bir sözleşmenin meydana geldiği teorisi öne çıkmaktadır. Hükmün böyle bir neticeye yol açacak biçimde yorumlanması, esasen sinema eseri sahipliği gibi birçok ortak eser sahibinin bulunduğu türler bakımından önemlidir. Şöyle ki; bir sinema eserinin hazırlanması sırasında izin alınması unutulmuş veya ulaşılamayan bir eser sahibinin, yüksek bütçeli ve uzun emekler harcanan bu filmin gösterime girememesine ve imha edilmesine yol açması hakkaniyete uygun görülmemektedir. Tabiidir ki, hükmün bu biçimde yorumlanması ancak mütecevazinin kusurunun bulunmadığı hallerde mümkün olabilecektir. İşte bu örnekteki gibi durumlarda, hak sahibiyle sözleşme yapılmış olsa idi ödenecek olan bedelin üç katı miktarınca bir medeni cezanın ödenmesi ile birlikte sanki arada sözleşme varmışçasına hak kullanımı devam ettirilmektedir³⁴².

³³⁷ Bu yaptırımın doktrinde niçin medeni ceza olarak tasnif edildiğine ilişkin detaylı izahat için bkz. **Demirbaş**, s.83-87.

³³⁸ Yargıtay bu yaptırımı "telif tazminatı" şeklinde adlandırmaktadır.

³³⁹ **Demirbaş**, s.115.

³⁴⁰ Anayasa Mahkemesi'nin 28/02/2013 tarihli ve 2012/133 E., 2013/33 K. sayılı kararının metni için bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130712.htm> Erişim Tarihi: 02/02/2017.

³⁴¹ Yargıtay 11.HD'nin 18/09/2014 tarihli ve 2013/11301 E., 2014/14017 K. sayılı kararı; Yargıtay 11.HD'nin 14/07/2006 tarihli ve 2005/5095 E., 2006/8411 K. sayılı kararı gibi.

³⁴² **Demirbaş**, s.82-83.

4.2.2 Tecavüzün Men'i Davası

Men kelimesi bir şeyi önleme, durdurma ve yasaklama anlamlarına gelir³⁴³. Zaten FSEK'in "tecavüzün men'i davası" başlıklı 69'uncu maddesi, " ... eser sahibi muhtemel tecavüzün önlenmesini dava edebilir." ifadesi ile men'in önlemek manasına geldiğini tasdik etmektedir. FSEK'in düzenlemesine benzer şekilde TMK'nın kişilik haklarının korunduğu 25'inci maddesinde de "Davacı, hakimden saldırı tehlikesinin önlenmesini ... isteyebilir." ifadesi kullanılmaktadır. Keza doktrin ve uygulamada tecavüzün men'i yerine, "tecavüzün önlenmesi" yahut "saldırının önlenmesi" kavramları da kullanılmaktadır³⁴⁴.

Tecavüzün men'i davasıyla mali ve manevi hakları tecavüz tehlikesine muhatap olan hak sahipleri, muhtemel saldırının önlenmesini sağlar. Bu bakımdan gerçekleşen saldırının devam etme yahut tekrarlanma ihtimali bulunan hallerde de, hak sahibine tecavüzün men'ini dava etme imkânı tanınmıştır³⁴⁵. 69'uncu madde metni davanın açılacağı halleri bu kapsamda düzenlemiştir: "*Mali veya manevi haklarında tecavüz tehlikesine maruz kalan eser sahibi muhtemel tecavüzün önlenmesini dava edebilir. Vaki olan tecavüzün devam veya tekrarı muhtemel görülen hallerde de aynı hüküm caridir.*" Dolayısıyla FSEK m.69 hükmü, tecavüzün men'i davasının iki halde açılabilmesine imkân tanımaktadır. İlk halde, saldırı henüz gerçekleşmemiştir ancak saldırı tehlikesi ortaya çıkmıştır. Örneğin hikâyesinin izinsiz olarak yayımlanacağını gazete tanıtımından öğrenen hikâye yazarı veya piyesinin izinsiz olarak temsil edileceğini yeni sezon tiyatro kataloğundan öğrenen piyes yazarı bu davayı açarak eserinin yayımlanmasına ya da temsiline engel olabilmektedir. İkinci halde ise, zaten gerçekleşmiş bir saldırı eyleminin devam edeceği ya da tekrarlanacağı bilgisi söz konusudur. Örneğin daha evvel bir gazetede izinsiz olarak yayımlanan bir hikâyenin yeniden neşredileceği duyurulmaktadır. Öte yandan saldırı başlamış ve halen devam ediyorsa, tecavüzün ref'i ve men'i birlikte dava edilmektedir. Çünkü böyle bir durumda her iki davanın da koşulları mevcuttur³⁴⁶. Nitekim Yargıtay, saldırının başlamış olduğu ve devamının beklendiği hallerde iki davaya da ilişkin talepleri kabul etmektedir. Örneğin 11.HD'nin sayılı bir kararındaki, "*... FSEK m.69/1 maddesindeki tecavüz tehlikesine maruz kalınması ... eserlerin haksız kullanımı konusunda davalı aleyhine karine teşkil etmiştir ... mevcut ve muhtemel tecavüzün önlenmesine karar*

³⁴³ TDK Büyük Türkçe Sözlük: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts Erişim Tarihi: 20/02/2017.

³⁴⁴ Demirbaş, s.140-141.

³⁴⁵ Demirbaş, s.141.

³⁴⁶ Demirbaş, s.153-154.

verilmesi gerekir ...” ifadesi ile böyle hallerde iki davaya ilişkin taleplerin birlikte ileri sürülmesi tasdik edilmektedir³⁴⁷.

FSEK m.69/2'deki, “66 ncı maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının hükümleri burada da uygulanır.” yollaması gereğince tecavüzün ref'i davasındaki tedbirler men davasında da uygulanma kabiliyetine sahiptir. Hâkim, ref (durdurma) davasında olduğu şekilde bu davada da, tecavüze uğrayan hakların kapsamını, mütecevizin kusurunun bulunup bulunmadığını, kusurlu ise bu kusurun derecesini, önleme halinde mütecevizin uğrayacağı muhtemel zararları takdir ederek halin icabına göre tecavüzün men'i için gerekli göreceği tedbirlerin uygulanmasına karar verecektir³⁴⁸.

4.2.3 Tazminat Davaları

Manevi veya mali haklara yönelik saldırı yüzünden uğranılan kayıplar tazminat davaları yoluyla kapatılabilir. 70'inci maddenin ilk fıkrasına göre, manevi hakları haleldar edilen kişi, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat ödenmesi için dava açabilir. Mahkeme, tazminat ödemesi yerine veya ödemeye ek olarak başka bir manevi tazminat şekline de hükmedebilir.

Maddenin ikinci fıkrası hükmünce, mali hakları haleldar edilen kimse, tecavüz edenin kusuru varsa haksız fiillere müteallik hükümler dairesinde tazminat talep edebilir. Bu tazminat borçlar hukukunun haksız fiillere ilişkin genel hükümlerine dayanmakta olduğundan sorumluluğun unsurları TBK ilkelerine göre belirlenecektir³⁴⁹.

TBK'nın haksız fiil sorumluluğuna ilişkin ana ilkesi kusura dayanan sorumluluktur. Kusursuz sorumluluk halleri ise kanunlarda özel olarak belirtilen hallerde (örneğin TBK'da düzenlenen adam çalıştırmanın, hayvan bulunduranın, yapı malikinin sorumluluğu ve TMK'da düzenlenen taşınmaz malikinin sorumluluğu hallerinde) söz konusu olabilmektedir. TBK m.49'daki esas göz önünde tutulursa, (kusura dayanan) haksız fiil

³⁴⁷ 23/12/2004 tarihli 2004/13432 E., 2004/12777 K. sayılı kararı. Kararın metni için bkz. Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C.5, S.4, 2005, s.138-140.

³⁴⁸ Demirbaş, s.157.

³⁴⁹ Demirbaş, s.162-163.

sorumluluğunun dört şartı olduğunu söyleyebiliriz: Hukuka aykırı bir fiil, zarar, zarar ile hukuka aykırı fiil arasında illiyet bağı ve kusur³⁵⁰.

Tecavüzün ref'i ve men'i bahislerinde izah etmeye çalıştığımız “tecavüz” de bir haksız fiil olmakla beraber, tazminata sebep oluşturan haksız fiil öyle bir eylemdir ki zarara yol açması zorunludur. Yani ref ve men davalarındaki zarar görme tehlikesi tazminat için yeterli olmamaktadır. Söz konusu zarar mali kayba yol açmakta ise maddi tazminat, manevi kayba neden oluyorsa manevi tazminat davaları açılabilir. Tazminat davaları, eser sahibi yahut onun haklarına halef olan kişilerin mal veya şahıs varlıklarında ortaya çıkan eksilmeyi gidermeye yönelik eda davalarıdır. Yukarıda detaylı olarak ele aldığımız tecavüzün ref'i ve men'i davaları ise, birinci planda telif haklarının ihlalini önlemeyi hedeflemektedir. Ref ve men davalarının içerdikleri ağır yaptırımlar ile telif haklarına saldırıdan elde edilebilecek faydalar ortadan kaldırılmakta yahut önlenmektedir³⁵¹.

Tecavüzün men'i davası, henüz vuku bulmamış fakat vuku bulacağı veya sona ermesine rağmen tekrarlanacağı hususunda kuvvetli deliller bulunan tecavüzler için açılır. Vuku bulmuş bir tecavüzün yol açtığı zararların tazmini ile birlikte yeni bir tecavüzün önlenmesi için men davası da açılabilir. Buna rağmen henüz zarar meydana gelmedikçe tazminat davası açılmadığı halde men davası açılabilir³⁵².

Yani ref ve men talepleri ile tazminat talepleri yarışmamaktadır. Bunun anlamı, örneğin iki davanın koşulları mevcut ise hem “tecavüzün ref'i” hem de “tazminat” talebinin kabul edilebileceğidir. Ancak 68'inci maddedeki “medeni ceza”nın (Yargıtay'ın tabiri ile telif tazminatının) ve tazminatın birlikte talep ve kabul gördüğü hallerde 70'inci maddenin son fıkrası hükmü dikkate alınmalıdır: “Birinci ve ikinci fıkralardaki hallerde, tecavüze uğrayan kimse tazminattan başka temin edilen karın kendisine verilmesini de isteyebilir. Bu halde 68 inci madde uyarınca talep edilen bedel indirilir.”

³⁵⁰ **Oğuzman, Kemal/ Öz, Turgut**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2006, s.491-492.

³⁵¹ **Öztan**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, s.667.

³⁵² **Oğuzman/Öz**, s.538.

4.3 Geçici Hukuki Koruma Yolları

Geçici hukuki koruma yöntemlerinin amacı talepte bulunanı baştan tatmin etmek olmayıp, asıl ihtilafı çözecek davanın sonucunu güvence altına almak, bu arada dava sonucuna yönelik olarak onu etkisiz kılacak muhtemel zararın veya tehlikenin önüne geçmektir³⁵³. Bu amaca yönelik temel düzenlemeler 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "geçici hukuki korumalar" başlıklı onuncu kısmında yer almakla birlikte, FSEK'te "ihtiyati tedbirler ve gümrüklerde geçici olarak el koyma" başlıklı özel bir madde de bulunmaktadır.

FSEK'te "... bu kanunla tanınmış olan haklar ..." çerçevesinde ihtiyati tedbirin uygulanacağından bahsedilmektedir (m. 77/I, c. 1). Dolayısıyla FSEK m.77'de öngörölmüş olan tedbirler ancak FSEK ile tanınmış olan haklar bakımından uygulama alanı bulacaktır. Yani 77'nci maddede düzenlenen ihtiyati tedbirler öncelikle eser ve eser üzerindeki hakların korunması bakımından uygulama alanı bulacaktır. Eser sahibinin mali hakları miras kalabildiğinden ve devredilebildiğinden dolayı mirasçılar yahut hak devralan kişiler de 77'nci maddedeki ihtiyati tedbir yoluyla geçici korumadan yararlanabilir³⁵⁴.

İşlenme eser sahibi, işlenmesine yönelen esaslı bir zararın veya ani bir tehlikenin yahut bir oldu bitinin önlenmesi için mahkemeden ihtiyati tedbir talep edebilir. Tıpkı dava açmakta olduğu gibi bunun için de asıl eserin sahibiyle ortak hareket etmesi gerekmemektedir. Zarar tehlikesi ortaya çıkan eser yahut işlenme eser üzerinde birlikte eser sahipliği halleri söz konusu ise müşterek veya iştirak halinde eser sahiplerinden her biri ihtiyari dava arkadaşısıdır³⁵⁵.

FSEK m.77'de ihtiyati tedbir sebebi olarak belirli, somut sebeplerin gösterilmesi yerine, genel nitelikte sebeplerin ifade edildiği söylenebilir. Madde metninde "esaslı bir zararın veya ani bir tehlikenin yahut emrivakilerin önlenmesi için yahut diğer herhangi bir sebepten dolayı" ihtiyati tedbir istenebileceği belirtilmiştir. Buna göre, FSEK ihtiyati tedbir sebebi olarak bazı durumları kendisi göstermiş, ancak bu durumları sınırlayıcı olarak belirtmeyip, bunlar dışında da herhangi bir sebepten dolayı da gerekli görülürse ihtiyati

---

³⁵³ **Özekes, Muhammet**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, S.2, 2002, s.95.

³⁵⁴ **Özekes**, s.95-97.

³⁵⁵ **Özekes**, s.107-108.

tedbire karar verilebileceğini ifade etmiştir. Esasen FSEK’te belirtilen durumlar da genel nitelik taşıyan sebepler olup, bunlardan birine dayanarak bile her zaman ihtiyati tedbir istenmesi mümkün olabilecektir. FSEK’te birçok konuda oldukça esnek hükümler getirilerek, eserin ve eser sahibinin korunmasında, eser üzerinde tasarrufta, büyük kolaylıklar sağlanmıştır. İhtiyati tedbir sebeplerinin sınırlayıcı olmaması da bu genel yaklaşımla uyumludur³⁵⁶.

FSEK m.77 hükmünde, ihtiyati tedbir biçimindeki geçici hukuki korumaya ilaveten gümrüklerde el koyma şeklinde bir yöntem daha yer verilmiştir. Hükmün 2’nci fıkrasına göre, haklara tecavüz oluşturulması ihtimali halinde yaptırım gerektiren nüshaların ithalat veya ihracatı sırasında, 4458 sayılı Gümrük Kanunu m.57 hükümleri uygulanır. Atıf yapılan Kanun’un ilgili hükmüne göre, fikri ve sınai haklar mevzuatına göre korunması gereken haklar ile ilgili olarak hak sahibinin yetkilerine tecavüz eder mahiyetteki eşyanın alıkonulması veya gümrük işlemlerinin durdurulması hak sahibinin veya temsilcisinin talebi üzerine gümrük idareleri tarafından gerçekleştirilir. Durdurma veya alıkoyma kararı mal sahibi veya ilgili kişilere bildirilir. Ancak gümrük idaresine henüz bir talepte bulunulmadığı durumlarda ve söz konusu eşyanın fikri ve sınai mülkiyet haklarını ihlal ettiğine dair açık deliller olması halinde, hak sahibinin geçerli bir başvuruda bulunabilmesini teminen gümrük idareleri tarafından eşyanın üç işgünü süresince re’sen alıkonulması veya eşyanın gümrük işlemlerinin durdurulması da mümkündür.

---

³⁵⁶ Özekes, s.101.

SONUÇ

Mevcut eserleri işlemek suretiyle ortaya çıkarılan bağımlı fikri ürünler, işleyen kişinin hususiyetini taşımak kaydıyla eser sayılmıştır. İşlenme eser denilen bu yeni fikri ürünlerin hukuki niteliğini ve özelliklerini izah edebilmek için tez çalışmamızda öncelikle telif ve eser kavramları ile eser türleri hakkında bilgi verilmiştir. İşleyenin hususiyetini taşıması koşuluyla, ortaya çıkan yeni fikri ürün, ilk esere bağımlı ancak ondan ayrı yeni bir eser niteliğindedir. Ancak alelade işleme faaliyetlerinde ve ilk fikri ürünün üzerine hususiyet katılmayan hallerde ortaya çıkan ürünler ise eser olarak nitelendirilmemektedir. Bu sebeple tez çalışmamızda işlenmelerin hangi hallerde eser vasfında olduğu açıklanmaya çabalanmış ve FSEK’te sayılan belli başlı işlenme eser çeşitlerine dair bilgiler verilmiştir.

Bir eseri işleyerek işlenme eser ortaya çıkaran kişi, bu yeni eser üzerinde eser sahipliğinden doğan haklara sahiptir. Bu haklar, FSEK’te eser olarak kabul edilen herhangi bir fikri ürünü ilk defa meydana getiren kişiye münhasıran tanınan haklardan farklı değildir. Öte yandan işlenme eser üzerindeki mali hakların kapsamı, işlenen eserin hak sahiplerinden alınan işleme izninin kapsamına göre belirlenmektedir. Bunun görünümü, örneğin bir roman üzerindeki işleme hakkını onun tercümesi için devralan işleyenin, romanın tercümesini rahatça çoğaltıp yayabilmesi ancak onu film senaryosuna dönüştürmek isterse asıl eserin hak sahiplerinin iznine ihtiyaç duymasıdır. Buna benzer şekilde, bir romanın tercümesini piyese dönüştürmek ve onu temsil etmek biçiminde bir faaliyet için işleme izninin sadece tercüme eser sahibinden alınması yeterli olmamaktadır. Yani asıl eserin hak sahiplerinin de müsaadesi gerekmektedir. İşlenen eser üzerindeki mali hakların kullanımı, koruma süresinin dolmuş olması gibi bir sebepten dolayı serbest hale gelmiş ise durum başkadır. Demek ki kural, sadece işlenme eser sahibinin müsaadesinin yeterli olmamasıdır. Birden fazla basamaklı işlemenin söz konusu olduğu hallerde dikkat edilmesi gereken husus, kimsenin kendinde olandan fazlası üzerinde tasarruf edemeyeceğidir.

Tez çalışmamızda işleyenin, kendi fikri ürünü üzerinde işlenme eser sahibi olmaktan kaynaklanan mali ve manevi hakları irdelenmiştir. İşlenme eser üzerindeki mali hakların kullanılabilmesi için işleyenin müsaadesi temel kural olmakla birlikte, FSEK’in

kamuya ve bireylere tanıdığı bazı istisnai hallerde bunun gerekmediği de izah edilmiştir. Manevi hakların ise devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte oldukları vurgulanmıştır.

Kanuni ifade ile işlenme eser denilen yeni fikri ürün üzerinde, asıl eserden ayrık bir koruma rejimi söz konusu olmaktadır. Lakin FSEK'in ilk metninde, işlenme nevelerinden sadece yabancı dilden Türkçeye yapılan tercümelere özgü olmak üzere farklı bir mali hak koruma süresi öngörülmüştür. Bu farklılığın, tüm işlenmelere teşmil edilmemiş olduğu gibi tercümelere de yalnızca Türkçeye yapılanları ilgilendirdiğini unutmamakta fayda vardır. Ayrıca daha kısa olan koruma süresi, yabancı dilde yayımlanan tüm ilim ve edebiyat eserlerine değil, bunlardan yayımı akabinde 10 yıldan fazla zaman geçmesine karşın Türkçeye çevrilmemiş olanlara uygulanmıştır. Söz konusu kısa koruma süresi rejiminin, yabancı dildeki eserleri kendi kültür dünyasına kazandırmaya çabalayan genç ve fakir bir ülkenin bu işi süratli bir biçimde yapmasını sağlamayı amaçladığı da bilinmelidir. 2001 yılı sonrasında eserler arasında mali hak koruma süresi açısından herhangi bir fark bırakılmamış olmasına rağmen, bahsi geçen kısa koruma süresinin cari olduğu yıllarda gerekli şartlar sağlanarak Türkçeye yapılan tercümelere ilişkin müktesep haklar devam etmektedir. Bu sebeple tez çalışmamızda bu konu tarihi bir vakıa olarak değil, günümüze etkileri olan bir mesele olarak tahlil edilmiştir.

Bir eserden aynı veya farklı türde işlenme eserler ortaya çıkarılması imkân dâhilindedir. Aynı asıl eseri işlemek suretiyle yeni bağımlı eserler meydana getirilebilecek haller bu kapsamda değerlendirilmiştir.

İşçi yahut memur olarak çalışan ya da hizmet akdi kapsamında faaliyet gösteren kişilerin işlenme eser meydana getirdiklerinde, bütün bu iç ilişkilere rağmen eser sahipliği statüsünü ve onun ayrılmaz parçası olarak işlenme eser üzerindeki manevi haklarını muhafaza ettikleri; böyle bir çalışmanın meyvesi olan işlenme eserler üzerindeki mali hakları kullanma salahiyetinin ise işlenmeyi meydana getiren kişiyi çalıştıran kurum veya kişilerde bulunduğu belirtilmiştir. Eserler üzerindeki mali hakların, işverenin kullanımında olduğunun varsayılması için gereken koşullar da açıklanmıştır.

İşlenme eser meydana getiren kişinin, işlenmesi üzerindeki mali haklarını başkalarına devretmesinin yahut bu haklarını başkalarının kullanımına sunmasının imkân

dâhilinde olduğu, sözleşmeler bahsi kapsamında irdelenmiştir. Hakları devretmeyi değil kullandırmayı amaçlayan ve FSEK tarafından ruhsat olarak adlandırılan sözleşmeler sayesinde aynı eserin birden fazla kimse tarafından işlenmesinin mümkün kılındığı belirtilmiştir. Mali hakları devretmeyi yahut kullandırmayı amaçlayan sözleşmelerin asgari geçerlilik şartları vurgulanmış, süre ve bedel gibi hususların ise tamamen sözleşme özgürlüğü dâhilinde yer aldığı ifade edilmiştir.

İhlalin sözleşmeye aykırılık yahut haksız fiil biçimindeki doğası bağlamında bağımsız eserlere karşı söz konusu olabilecek fiili saldırıların, işlenme eserlere yönelik olarak da gerçekleşebileceği açıklanmıştır. Saldırının bulunduğu aşama ve saldırının sonuçları göz önüne alınarak bu saldırılara karşı işletilebilecek hukuk yolları; davalar ve geçici hukuki tedbirler ayırımı yapılarak izah edilmiştir. Hukuk davaları, başta tecavüzün ref'i davası olmak üzere yargı kararlarından örnekler ile anlatılmıştır.

Bu tez çalışmasının en temel amacı, mevcut eserlerin işlenmesi suretiyle ortaya çıkan işlenmelerin bizatihi eser olması için gereken koşulları açıklamak ve işlemeyi yapanın eseri üzerindeki haklarını ifade etmektir. Çalışmamız ile aydınlatılması amaçlanan temel hususlardan biri, kamu kesiminde yahut özel sektörde bir işveren yanında istihdam edilen kişilerin, işledikleri ürünlerin eser olması ve ortaya çıkardıkları yeni fikri üründe kendi hususiyetlerinin bulunması halinde uhdelerinde doğan eser sahipliği statüsüdür. Öte yandan, ülkemizde Türkçeye yapılan tercüme için uzun yıllar boyunca genel mali hak koruma süresinden farklı ve kısa olarak öngörülen koruma süresinin günümüze etkilerinin anlatılması için çaba gösterilmiştir.

İşlenmelerin hangi hallerde eser ve işlemeyi yapanların hangi şartlarda eser sahibi olduğu kavratıldıktan sonra, işlenme eserlere yönelik saldırılarla hangi hukuk araçları ile mücadele edileceği mevzuuna ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bu konuya yönelen çalışmaların çoğalması ve bu sayede işlenme eser sahipliği üzerindeki bilincin artması temel arzumuzdur.

KAYNAKÇA

Atasoy, Evrim, “Birlikte Eser Sahipliği Kavramı, Türlerinin Birbirleri İle Olan Benzerlikleri ve Farklılıkları”, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, S. 2, 2013, s. 29-56.

Ateş, Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara: Seçkin Yayınları, 2003.

Ateş, Mustafa, Fikri Hukukta Eser, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007.

Ateş, Mustafa, Fikri Hukukta Eser Sahipliği, Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.

Beşiroğlu, Akın, Fikir Hukuku Dersleri, Ankara: Arıkan Yayınları, 2006.

Bozbel, Savaş, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Bozgeyik, Hayri, “Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet”, BATİDER, C.25, S.3, 2009, s. 169-222.

Bozgeyik, Hayri, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Mimari Eserlerin Korunması, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2010.

Bozkurt, Asuman, “Fikri Haklara İlişkin Sözleşmeler”, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı (08-11 Ocak 2002) Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, Ankara Barosu Yayınları, s. 613-628.

Cinoğlu, Funda, “Eser Üzerinde İşverenin Hak Sahipliği”, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2010.

Çelik, Abdullah, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Çoğaltma ve Yayma Haklarının İhlali, İhlalin Sonuçları, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2011.

Dalyan, Şener, Bilgisayar Programlarının Fikri Hukukta Korunması, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2009.

Demirbaş, Ali, Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuki Koruma, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.

Dural, Mustafa, Türk Özel Hukuku-Cilt I, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2006.

Erdil, Engin, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, İstanbul: Beta Yayınevi, 2003.

Erdil, Engin, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, C. 1, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009.

Erel, Şafak, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.

Gökyayla, Emre, Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2001.

Güneş, İlhami, Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2015.

Hirsch, Ernst, “Türkiyede Tercüme Hakkının Veçhi Tekâmülü”, İÜHFİM, C.5, 1939, s. 46-62.

Hirsch, Ernst, Hukuki Bakımdan Fikri Sây, C.2, Ankara, 1943.

Kabacıoğlu, Hilal, “Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Aktarılan Telif Hakları Mevzuatı: Tarihsel Sürekliliğin Analizi”, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara: 2009.

Karahan Sami /Suluk Cahit/ Saraç Tahir/ Nal Temel, Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009.

Kılıçoğlu, Ahmet, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Ankara: Turhan Kitabevi, 2013.

Küçük, Eşref, “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Çeviri Eserler (Tanımı, Unsurları ve Korunması)”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.2, 1998, s. 611-631.

Merdivan Fethi/ Yavuz Levent/ Alıca Türkey, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, C.II, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013.

Oğuzman, Kemal/ Öz, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2006.

Öncü, Özge, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İktibas Serbestisi ve Sınırları, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2010.

Özekes, Muhammet, “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, S.2, 2002, s. 89-138.

Öztañ, Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara: Turhan Kitabevi, 2008.

Öztañ, Fırat, “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler”, Prof.Dr.Ali Bozer’e Armağan, Ed. Yaşar Karayalçın, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1998, s. 221 -242.

Şirin, Şükriye, “Fikri Mülkiyet Hukuku’nda Mali Hakların Devri Sözleşmesinin Şekil ve İçerik Açısından İncelenmesi”, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara: 2008.

Ulaş, Işıl, “İşlenme Eser Türü Olan Çeviri Eserde Kamuya Sunma Hakkı”, BATİDER, C.24, S.1, 2007, s. 65-78.

Uslu, Ramazan, “Türk Fikir ve Sanat Hukukunda Eser Sahipliği”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: 2008.

UNESCO, The ABC of Copyright, 2010.

Üstün, Gürsel, “Fikri Hukuk Açısından Çevirmen Hakları”, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C.5, S.2. 2005, s. 69-115.

Tekinalp, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012.

Teoman, Ömer, “Çeviri Hakkının Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi ve Özellikle Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi Üstüne”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinin 50. Yıl Armağanı: Cumhuriyet Döneminde Hukuk, 1973, s. 93-123.

Tüysüz, Mustafa, Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara: Yetkin Yayınları, 2007.

Yıldız, Özge, Çalışanların Meydana Getirdiği Eserler, İÜHFM, C.72, S.2, 2014, s.497-540.